

TÜRKİYE KALKINMA BANKASI A.Ş.

GENEL ARAŞTIRMALAR

İÇ ANADOLU BÖLGESİ “Ekonomik ve Sosyal Durum Raporu”

GA-02-1-8

**HAZIRLAYAN
MEHMET ALİ KAFALI
Uzman**

ARAŞTIRMA MÜDÜRLÜĞÜ

**Haziran 2002
ANKARA
TKB MATBAASI**

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
İÇİNDEKİLER	i
TABLO LİSTESİ	iii
GRAFİK LİSTESİ	iv
ÖNSÖZ	1
GİRİŞ	2
1. COĞRAFİ KONUM VE İKLİM ÖZELLİKLERİ	4
1.1. Coğrafi Konum ve Doğal Yapı	4
1.2. İklim Özellikleri ve Bitki Örtüsü	6
2. BÖLGENİN EKONOMİK VE SOSYAL GÖSTERGELERİ	8
2.1. Nüfus Yapısı	8
2.2. İstihdam Yapısı	11
2.3. Eğitim Durumu	13
2.4. Sağlık Durumu	14
2.5. Gayri safi Yurtiçi Hasıla	16
2.6. Bankacılık Durumu	21
2.7. Sosyo-Ekonomik Durum	26
3. BÖLGENİN İKTİSADİ POTANSİYELİ	31
3.1. Sanayi Sektörünün Yapısı	31
3.2. Tarımsal Yapı	37
3.2.1. Bitkisel Üretim	38
3.2.2. Hayvancılık	42
3.2.3. Tarımsal Krediler	48
3.3 Ormancılık	50
3.4. Madencilik	51
3.5. Altyapı Olanakları	52
3.6. Teşvik Durumu	57
4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	60
EKLER	63
Ek 1 : İç Anadolu Bölgesi İllerinin 1990-2000 Nüfusu	64
Ek 2 : Bölge İllerinin Göç Durumu (1985-1990)	64
Ek 3 : Bölge İllerinin 2000 Yılı Şehir-Köy Nüfus Oranları	65
Ek 4: İç Anadolu Bölgesi İllerinin GSYİH'sı (2000)	65
Ek 5: Bölge İllerinin Kişi Başına Düşen GSYİH'sı (2000)	66

	Sayfa
	No
Ek 6: Araştırmada Kullanılan Değişkenler	67
Ek 7: İllerin Sosyo – Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması	68
Ek 8: Sanayi Hasılasının İller İtibariyle Dağılımı (2000)	69
Ek 9: Tarımsal Hasılanın İller İtibariyle Dağılımı (2000).....	69
Ek 10: Tarla Ürünleri Üretimi Ve Verim Durumu (2000)	70
Ek 11: Sebze Ürünleri Üretimi Ve Türkiye İçindeki Yeri (2000).....	71
Ek 12: Meyve Ürünleri Üretimi Ve Ağaç Sayısı (2000).....	72
Ek 13: Bölge Tarımsal Araç Ve Gereç Sayısı (2000)	73
Ek 14 : Bölge Ormanlık Alan Varlığı Ve Türkiye İçindeki Yeri	74
Ek 15. Devlet Yardımları	75
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	95

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No
TABLO 1 : SAYIM YILLARINA GÖRE ÜLKE VE BÖLGE NÜFUSU	8
TABLO 2 : İÇ ANADOLU BÖLGESİ GÖÇ DURUMU (1985-1990).....	9
TABLO 3 : BÖLGELER İTİBARIYLA GÖÇ DURUMU (1985-1990)	10
TABLO 4 : COĞRAFİ BÖLGELER İTİBARIYLA ŞEHİR VE KÖY NÜFUS ORANLARI.....	11
TABLO 5 : İKTİSADİ FAAL NÜFUSUN FAALİYET KOLLARINA GÖRE DAĞILIMI (1990)	12
TABLO 6 : İŞ VE İŞÇİ BULMA KURUMUNA YAPILAN BAŞVURULAR (2000)	12
TABLO 7 : BÖLGE NÜFUSUNUN EĞİTİM DURUMU (1990)	13
TABLO 8 : CİNSİYETE GÖRE OKULLAŞMA ORANLARI (1995-1996).....	14
TABLO 9 : TÜRKİYE VE İÇANADOLU BÖLGESİ SAĞLIK GÖSTERGELERİ (1999)	15
TABLO 10: BÖLGE VE TÜRKİYE GSYİH'SİNİN YILLAR İTİBARIYLA GELİŞİMİ	17
TABLO 11: BÖLGE VE ÜLKE GSYİH'SİNİN FAALİYET KOLLARINA GÖRE DAĞILIMI (2000)*..	20
TABLO 12: KİŞİ BAŞINA DÜŞEN GSYİH'SİNİN TÜRKİYE İLE MUKAYESESİ	21
TABLO 13: BÖLGE VE TÜRKİYE TOPLAM BANKA MEVDUATI (MİLYAR TL)	22
TABLO 14 : TÜRKİYE, BÖLGE KİŞİ BAŞINA DÜŞEN BANKA MEVDUATI.....	23
TABLO 15: BÖLGE VE TÜRKİYE TOPLAM BANKA KREDİLERİ (MİLYAR TL)	24
TABLO 16:TÜRKİYE VE BÖLGE KİŞİ BAŞINA DÜŞEN BANKA KREDİLERİ.....	25
TABLO 17 : TÜRKİYE VE BÖLGE KREDİ/MEVDUAT ORANI (%).....	26
TABLO 18 : GELİŞMİŞLİK ENDEKSİNE GÖRE KADEMELİ İL GRUPLARI	30
TABLO 19: SANAYİ SEKTÖRÜ HASILASININ GELİŞİMİ (CARİ FİYATLARLA-MİLYAR TL).....	31
TABLO 20: ÜLKE VE BÖLGE İMALAT SANAYİNE İLİŞKİN BAZI GÖSTERGELER (1999).....	34
TABLO 21: KOS İŞLETMELERİ İŞYERİ SAYISI İSTİHDAM DURUMU VE KATMA DEĞER	36
TABLO 22: BÖLGE VE ÜLKE TARIMSAL HASILASI (CARİ FİYATLARLA-MİLYAR TL).....	37
TABLO 23: İÇ ANADOLU BÖLGESİ VE TÜRKİYE BİTKİSEL ÜRETİM DEĞERİ (2000)	40
TABLO 24 : TÜRKİYE VE BÖLGE HAYVAN VARLIĞI (2000)	44
TABLO 25: HAYVANSAL ÜRÜNLER ÜRETİMİ VE ÜLKE İÇİNDEKİ YERİ (2000).....	45
TABLO 26: SÜT ÜRETİMİ VE HAYVAN BAŞINA VERİM (2000)	46
TABLO 27: ET ÜRETİMİ VE HAYVAN BAŞINA KARKAS AĞIRLIĞI (2000)	46
TABLO 28 : BÖLGE BALIKÇILIK HASILASININ TÜRKİYE İÇİNDEKİ YERİ*	47
TABLO 29 : TARIMSAL KREDİLER (1999).....	49
TABLO 30: KAMU YATIRIM HARCAMALARININ GELİŞİMİ	56
TABLO 31: KAMU YATIRIM HARCAMALARININ SEKTÖREL DAĞILIMI (2001)*	56
TABLO 32: İÇ ANADOLU BÖLGESİNDE TEŞVİK BELGELİ YATIRIMLAR (MİLYAR TL).....	59
TABLO 33: BÖLGE TÜRKİYE'DE VERİLEN KOBİ TEŞVİK BELGELERİ	59

GRAFİK LİSTESİ

	Sayfa
	No
GRAFİK 1 : BÖLGELER İTİBARIYLA GSYİH	18
GRAFİK 2 : BÖLGELERİN GELİŞİMİŞLİK ENDEKSİ.....	27
GRAFİK 3 : İLLERİN GELİŞİMİŞLİK ENDEKS DEĞERLERİ.....	29
GRAFİK 4 : BÖLGELER İTİBARIYLA ORMANCILIK HASILASI (2000).....	51
GRAFİK 5 : BÖLGELER İTİBARIYLA MADENCİLİK HASILASI (2000).....	52

ÖNSÖZ

Bölgeler arası sosyo-ekonomik gelişmişlik farklılıkları ülkemizin en temel sorunlarından birisi olup, başta göç olmak üzere birçok ekonomik sorunun kaynağını teşkil etmektedir. Gelişmişlik açısından ortaya çıkan bu farklılıklar, sadece geri kalmış bölgeler açısından değil, gelişmiş bölgeler açısından da düzeltilmesi gereken çok önemli sorunlara neden olmaktadır. **Türkiye Kalkınma Bankası (TKB)**, bölgeler arasında karşılaşılan sosyo-ekonomik farklılıkların giderilmesinde, girişimcilere kredilendirme esaslı desteğinin yanısıra bilgilendirme ve yönlendirme temelinde de yardımcı olmayı görev bilmıştır.

Böyle bir amaca hizmet etmek gayesiyle hazırlanan bu araştırma raporu, İç Anadolu Bölgesi'nin başta ekonomik olmak üzere çeşitli açılardan mevcut durumunu ve potansiyellerini ortaya koymak ve yatırım dinamiklerini etkileyerek, bu bölgemizin ekonomik kalkınmasına/gelişmesine yardımcı olduğu ölçüde amacına ulaşmış olacaktır.

Saygılarımla.

Taci BAYHAN

Yönetim Kurulu Başkanı ve Genel Müdür

GİRİŞ

Bilindiği gibi, **Ekonomik Kalkınma**; bir ülkede toplumun sosyo-ekonomik yapısının değişmesi ve nüfus başına düşen üretim hacminde meydana gelen önemli ve reel artış, refah seviyesinde beliren yükseliştir. Kalkınma kavramı, üretim ve istihdam yapısının dönüştürülerek üretim hacmi, fiziki kapasite ve ulusal geliri arttırmanın yanısıra gelirin toplum kesimleri ve bölgeler arasında adil dağılımı, beslenme ve sağlık koşullarının iyileşmesi, eğitim-öğretim olanaklarının artması gibi sosyal ve kültürel göstergelerdeki değişimi de içermektedir. Refah seviyesinin dar anlamı ile yükselişinin en iyi ölçüsü, üretimden nüfus başına düşen payda (başka bir ifadeyle kişi başına gelir) meydana gelen artıştır. Ancak kişi başına gelir düzeyindeki artışlar, tek başına ekonomik kalkınmayı tam anlamı ile ifade edememektedir. Dolayısıyla, refah seviyesini geniş anlamda tanımlayarak (kişi başına düşen reel gelirin önemli ölçüde artması, adaletli gelir dağılımı, beslenme ve sağlık koşullarının artması, eğitim-öğretim olanaklarının artması, vs.); toplumun sosyo-ekonomik yapısındaki değişim gibi parametrelerdeki değişmeyi de gözönüne alarak değerlendirmek gerekmektedir.

Ekonomik kalkınmanın başarılabilmesi; kalkınma hedeflerinin iyi belirlenerek sağlam kaynaklara dayandırılmasına ve bu kaynakların harekete geçirilmesine bağlıdır.

Ülkemizin kalkınmasında tarımsal etkinliklerin yanısıra, sanayileşme yolunda gerçekleştirilen girişimler ve mevcut kaynakların rasyonel ve verimli olarak kullanılmaları kritik bir önem taşımaktadır. Sanayileşme sürecinde mevcut sanayi yapısının geliştirilmesinin yanısıra, geleceğe yönelik yeni sanayilerin kurulması yolunda gerekli araştırma ve değerlendirmelerin yapılması gerekmektedir.

Bu bağlamda; kurulacak sanayi tesisleri için bölge, ülke ve uluslararası pazarlar bazında arz-talep analizi yapılması, sanayi dalları arasındaki dikey ve yatay entegrasyon koşullarının incelenmesi ve bu amaçla kurulacak olan sanayinin ileriye ve geriye doğru bağlantılarının araştırılması, hammadde kaynaklarına ve pazara yakınlık gibi faktörlerin göz önüne alınarak doğru kuruluş yerinin seçilmesi, optimum

ölçek büyüklüğü ve uygun teknolojinin belirlenmesi ve yörenin işgücü potansiyelinin ve istihdam koşullarının incelenmesi büyük önem taşımaktadır.

Belirli bir bölgenin ve/veya ilin ekonomik yönden kalkınmasının sağlanabilmesi için fiziki şartların o bölgede hazır olması gerekmektedir. Fiziki şartların (altyapı imkanları, insan gücü, vb.) müsaitliği açısından İç Anadolu Bölgesi değerlendirildiğinde, bölgede bulunan illerin bir kısmında kalkınmanın gerçekleştirilmesi açısından bu faktörlerin büyük bir kısmının mevcut olduğu ve sanayileşme açısından bir hareketlenmenin olduğu, bazı illerin ise oldukça geri kaldığı dikkat çekmektedir.

Gelişmenin dağılımındaki bölge içi dengesizlikler ve eşitsizlikler gelirden başlayarak bütün göstergelere yansımaktadır. Eşitsizlik iller arasında olduğu gibi illerin farklı ilçe ve bölgelerinde de görülmektedir. Türkiye’de bölgeler arasında görülen gelişmişlik düzeyi farklılıkları içe göç, gelir dağılımının bozukluğu, kamu hizmetlerinin yetersizliği gibi değişik sorunları da beraberinde getirmektedir.

İç Anadolu Bölgesinin sosyo-ekonomik yapısının değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan bu çalışma bölgenin ekonomik potansiyelini ortaya koymak açısından yapılan değerlendirmeleri içermektedir. Öncelikle bölgenin ekonomik ve sosyal yönden Türkiye içindeki yeri ve diğer bölgelerle olan gelişmişlik farklılıkları ortaya konurken, bölge illeri arasında görülen gelişmişlik farklılıkları da belirlenmeye çalışılacaktır.

1. COĞRAFI KONUM VE İKLİM ÖZELLİKLERİ

1.1. Coğrafi Konum ve Doğal Yapı

İç Anadolu Bölgesi Türkiye'nin ortasında yer alır ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi hariç diğer tüm coğrafi bölgelerle sınır komşusudur. İç Anadolu Bölgesi bu özelliğinden dolayı Orta Anadolu Bölgesi olarak da adlandırılır. Bölgenin kuzey sınırını Karadeniz Bölgesinde yer alan sıradağların iç kesimleri, güney sınırını Toros dağlarının kuzey etekleri oluşturur. İç Batı Anadolu eşiğinin doğusundaki dağlar bölgenin batı sınırını, Uzunyayla Platosunun doğu kesimleri de doğu sınırını oluşturmaktadır. İç Anadolu Bölgesi kapladığı alan bakımından Doğu Anadolu Bölgesinden sonra ülkemizin ikinci büyük coğrafi bölgesidir. İç Anadolu Bölgesi ülke toplam yüzölçümünün yaklaşık %20'sini oluşturmaktadır.

İç Anadolu Bölgesi; kuzey ve güneyinde sıradağlar uzanan, orta kesiminde ise yüksek platoların yer aldığı sade bir yeryüzü yapısına sahiptir. Bölgede yer alan başlıca sıradağlar; Sündiken, Sivrihisar, Hınzır, Kızıldağ ve Tecer dağlarıdır. Bölgenin kuzeydoğu-güneybatı kırık hattı üzerinde bulunan Melendiz, Hasan Dağı, Karacadağ ve Karadağ gibi sönmüş yanardağlar bölgede yer alan diğer önemli dağlardır. Bölgenin orta kesiminde yaklaşık 1000 metre yükseltili geniş platolar ve ovalar bulunmaktadır Kızılırmak ve Sakarya ırmakları geçtiği yerlerde platoları parçalamış, bölgede derin vadiler oluşturmuştur.

İç Anadolu Bölgesi genel olarak deprem riskinin düşük olduğu bir bölgedir. Diğer coğrafi bölgelere komşu olan kesimleri yakın jeolojik zamanda oluştuğu için nispeten deprem riski yüksektir. Özellikle Karadeniz Bölgesine komşu olan iller ile doğu ve batı bölümlerinde deprem riski daha fazladır.

İç Anadolu coğrafi özellikleri bakımından dört ana bölüme ayrılır.

- Konya Bölümü
- Yukarı Sakarya Bölümü
- Orta Kızılırmak Bölümü
- Yukarı Kızılırmak Bölümü

Konya Bölümü : Bölgenin güney ve güneybatı kesimini içine alır. Kapalı havza niteliğinde olan bu bölüm eski göl ve deniz tortulları ile püskürük kayalar üzerinde oluşmuş, düz ya da az dalgalı bir alandır. Çok sayıda göl ve bataklık havzalarının bir araya gelmesinden oluşan bu bölümde, ova ve platolar geniş yer kaplar. Konya bölümünde önemli vadi oluşumları bulunmamaktadır. Konya Ovası, Ereğli Ovası, Aksaray Ovası ile Obruk ve Cihanbeyli Platoları bu bölümde yer alan en önemli düzlüklerdir. Konya bölümünün önemli yükseltileri ise güneyini çeviren Toros sıradağları ile sönmüş volkan olan Karacadağ ve Karadağ'dır.

Konya bölümü İç Anadolu bölgesinin nüfus yoğunluğu en düşük olan kesimidir. Bölümde yer alan belli başlı yerleşim merkezleri Konya, Aksaray, Karaman, Ereğli, Akşehir'dir.

Yukarı Sakarya Bölümü: Bu bölüm İç Anadolu Bölgesinin kuzeybatı kesiminde yer almaktadır. Bölgenin diğer kesimlerine göre engebeli bir arazi yapısına sahip olan Yukarı Sakarya Bölümü'nde bulunan başlıca yükseltiler şunlardır; Sündiken, Sivrihisar, Elmadağ ve İdris dağlarıdır. Haymana Platosu ile Eskişehir, Ankara, Akıncı ve Çubuk ovaları gibi bölgenin önemli düzlükleri bu dağlar arasında yer almaktadır.

Yukarı Sakarya Bölümü İç Anadolu Bölgesinin nüfus yoğunluğu en yüksek kesimidir. Bölgenin önemli yerleşim merkezleri bu bölümde bulunmaktadır. Ankara, Eskişehir, Polatlı, Haymana ve Sivrihisar başlıca yerleşim merkezleridir.

Orta Kızılırmak Bölümü: Kızılırmak nehrinin İç Anadolu Bölgesinde çizdiği yay içinde kalan bölümdür. Bölümün kuzeyinde Kızılırmak ve kolları tarafından parçalanmış vadilerin üzerinde bulunduğu Bozok Platosu yer almaktadır. Bölümün güney kesiminde ise Erciyes, Melendiz ve Hasan dağı gibi sönmüş volkanlar bulunmaktadır.

Orta Kızılırmak Bölümü'nde yaşayan nüfus, verimli tarım topraklarının bulunduğu Kızılırmak nehrinin güneyinde yoğunlaşmıştır. Bölümdeki önemli yerleşim

merkezleri; Kayseri, Çankırı, Kırıkkale, Kırşehir, Niğde ve Nevşehir il merkezleri ile Sorgun, Hacıbektaş, Avanos, Ürgüp ve Develi ilçeleridir.

Yukarı Kızılırmak Bölümü: İç Anadolu Bölgesinin doğusunu oluşturan bu bölüm bölgenin en küçük ve en engebeli bölümüdür. Kızılırmak ve kolları tarafından vadilerle parçalanmış platolar üzerinde yüksek dağ sıraları bulunmaktadır. Bölümün başlıca yükseltileri; Kızıldağ, Çamlıbel, Yıldız, Tecer ve Hınzır dağlarıdır. Bölümün güneyini ise Uzunyayla Platosu oluşturmaktadır.

Bölümün başlıca yerleşim merkezleri; Sivas, Bünyan, Yıldızeli, Kangal ve Şarkışla'dır.

1.2. İklim Özellikleri ve Bitki Örtüsü

İç Anadolu Bölgesinde Hüküm süren iklim karasal iklimdir. Çevresi yüksek dağlarla çevrili olduğundan deniz etkisinden uzak olan bölgede yazları sıcak ve kurak kış ayları soğuk ve yağışlıdır. Yağışlar bahar aylarında yağmur, kış aylarında kar şeklinde görülür. İç Anadolu Bölgesi ülkemizin en az yağış alan bölgesidir. Yıllık yağış miktarı ortalama 300-500 mm civarındadır.

Orman bakımından oldukça yoksul olan İç Anadolu Bölgesinin doğal bitki örtüsü bozkır bitki örtüsüdür. Dağların alçak kesimlerinde seyrek meşe ormanları, yüksek kesimlerinde iğne yapraklı ağaçlardan oluşan ormanlar bulunmaktadır. Bölgedeki ormanlık alan Türkiye toplam orman alanının yaklaşık %11'ini oluşturmaktadır.

İç Anadolu Bölgesinin en büyük iki akarsuyu Kızılırmak ve Sakarya ırmağıdır. Bölge sularının büyük bir kısmı irili ufaklı bir çok akarsu tarafından denizlere ulaşan nehirlere taşınır. Kızılırmak ve Sakarya ırmağı bölgenin kuzey sularını Karadenize, Seyhan ırmağının kolu olan Zamantı Suyu da güney sularını Akdenize ulaştırır. Kapalı havza olan bölümlerin suları ise denizlere ulaşmadan havzalarda bulunan göllere boşalır. Özellikle Konya kapalı havzasında birçok dere ve küçük akarsu ya havzadaki göllere dökülür veya arazide kaybolur. Gerek denizlere akan gerekse bölge içinde kaybolan akarsu ve derelerden tarım

alanlarını sulamada yararlanılır. Bu akarsuların üzerinde tarımsal sulama ve enerji üretiminde kullanılmak üzere çok sayıda baraj kurulmuştur. Kızılırmak üzerinde bulunan Hirfanlı ve Kesikköprü Barajı, Sakarya Irmağının kolu olan Porsuk Çayı üzerinde kurulu Porsuk Barajı bölgenin önemli barajlarıdır.

İç Anadolu Bölgesinde bulunan Konya Kapalı Havzası, Akşehir-Eber Gölü ve Tuz Gölü kapalı havzalarında irili ufaklı çok sayıda göl bulunmaktadır. Türkiye'nin en büyük ikinci gölü olan Tuz Gölü, Akşehir Gölü, Eber Gölü, Çavuşcu Gölü, Seyfe ve Tuzla gölleri bölgede bulunan başlıca göllerdir.

2. BÖLGENİN EKONOMİK VE SOSYAL GÖSTERGELERİ

2.1. Nüfus Yapısı

2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı geçici sonuçlarına göre İç Anadolu Bölgesinin nüfusu 11.625.109'dur. Bölgenin 1990 yılı nüfusu 9.913.306 olup yıllık nüfus artış hızı %15,92'dir. Aynı dönemde ülke nüfusu ise %18,34 artarak 56.473.035'den 67.844.903'e yükselmiştir.

Sayım yıllarına göre bölge ve ülke nüfusundaki gelişmeler Tablo 1'de verilmiştir.

TABLO 1 : SAYIM YILLARINA GÖRE ÜLKE VE BÖLGE NÜFUSU

YILLAR	TÜRKİYE (1)		İÇANADOLU (2)		(%)
	NÜFUS	ARTIŞ HIZI (%) (*)	NÜFUS	ARTIŞ HIZI (%) (*)	(2) / (1)
1955	24.064.763	27.75	4.449.491		18,5
1960	27.754.820	28.53	5.152.854	29.79	18,6
1965	31.391.421	24.63	5.874.602	26.56	18,7
1970	35.605.176	25.19	6.690.858	26.36	18,8
1975	40.347.719	25.01	7.632.494	26.68	18,9
1980	44.736.957	20.65	8.261.527	15.97	18,5
1985	50.664.458	24.88	9.216.979	22.13	18,2
1990**	56.473.035	21.71	9.913.306	14.67	17,6
2000	67.844.903	18.34	11.625.109	15.92	17,1

(*) : Yıllık Nüfus Artış Hızıdır.

(**) : İç Anadolu Bölgesi 1990 Yılı Nüfusu, 2000 Yılı Nüfus Sayım Sonuçlarına göre düzeltilmiştir.

KAYNAK : DİE

Tablo 1'den de görülebileceği İç Anadolu Bölgesinin 1955 yılında ülke nüfusu içindeki payı % 18,5 iken 2000 yılında % 17,1'e gerilemiştir. Nüfus büyüklüğü bakımından 2000 yılında İç Anadolu Bölgesi coğrafi bölgeler arasında Marmara Bölgesinden sonra ikinci sırayı almaktadır. Bölgenin nüfus artış hızı Tabloda verilen sayım yılları itibariyle ülke nüfus artış hızının altında seyretmiştir.

2000 Yılı Nüfus Sayımı sonuçları bölgede yer alan iller açısından değerlendirildiğinde; nüfus büyüklüğü bakımından ilk üç sırayı Ankara (4.007.860), Konya (2.217.969) ve Kayseri (1.049.659) illerinin aldığı görülmektedir. Bu üç ilin toplam nüfusu bölge nüfusunun yaklaşık %60'ını

oluşturmaktadır. Bölgenin nüfus açısından en küçük ili ise 243.399 kişinin yaşadığı Karaman ilidir. Karaman ilinde yaşayan nüfus bölge nüfusunun %2'sini oluşturmaktadır. Bölgede yer alan 13 ilden sadece ikisinde nüfus azalırken diğerlerinde nüfus artmıştır. Nüfus artış hızı negatif olan iller Kırşehir ve Sivas'tır. 1990 yılında Kırşehir ilinin nüfusu 256.684 iken %1.35 azalarak 2000 yılında 253.239'a, Sivas ilinin ise 1990 yılında 766.821 olan nüfusu yıllık ortalama %1,84 azalarak 2000 yılında 752.828'e gerilemiştir. **(Ek: 1)**

İç Anadolu Bölgesi dışa göç açısından değerlendirildiğinde; 1990 yılı itibariyle 0-4 yaş hariç İç Anadolu Bölgesinin nüfusu 8.936.499 olup 1985-1990 döneminde bölge illerine göç edenlerin sayısı 671.609 olup dışa göç edenlerin sayısı ise 821.715'dir. 1985-1990 döneminde bölgeden bölge dışına göç edenlerin sayısı, bölgeye göç edenlerden daha fazla olmuş ve bölge net göç miktarı -150.106, net göç hızı ise %-17 olarak gerçekleşmiştir.

1985-1990 döneminde İç Anadolu Bölgesi nüfusunun göç durumu Tablo 2'de verilmiştir.

TABLO 2 : İÇ ANADOLU BÖLGESİ GÖÇ DURUMU (1985-1990)

	TÜRKİYE	İÇ ANADOLU BÖLGESİ
1990 Nüfusu (2)	50.518.291	8.936.499
İç Göç	4.065.173	671.609
Toplam Göç İçindeki Pay (Binde)	1.000	165
1990 Nüfusu İçindeki Pay (Binde)	80	75
Dışa Göç	4.065.173	821.715
Toplam Göç İçindeki Pay (Binde)	1.000	202
1990 Nüfusu İçindeki Pay (Binde)	80	92
Net Göç (1)	-	-150.106
Net Göç Hızı (Binde) (2)	-	-17

(1): Türkiye toplamında iç göç dış göçe eşittir.

(2): 1990 nüfusundan 0-4 yaş nüfusu çıkarılmıştır.

KAYNAK : DİE

Tablodan da görülebileceği gibi içe göçün toplam göç içindeki payı İç Anadolu Bölgesi için %165 iken dışa göçün payı %202'dir. Göç hareketlerinin İç Anadolu Bölgesi açısından nüfusun bir kısmının diğer bölgeleri gitmesiyle sonuçlandığı dikkat çekmektedir. Türkiye genelindeki 7 coğrafi bölgeden dördünde net göç negatif olup bu bölgeler; İç Anadolu Bölgesi, Doğu Anadolu Bölgesi, Güneydoğu

Anadolu Bölgesi ve Karadeniz bölgeleridir. Marmara Bölgesi, Ege ve Akdeniz bölgeleri ise göç alan bölgelerdir. Dışa en çok göç veren bölge Doğu Anadolu Bölgesi olup net göç hızı %-102'dir. Doğu Anadolu Bölgesini %-54'lük net göç hızıyla Karadeniz Bölgesi, %-33 net göç hızıyla Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve %-17'lik net göç hızıyla İç Anadolu Bölgesi izlemektedir. Dışa göç veren dört bölge içinde net göç hızı en düşük olan bölge İç Anadolu Bölgesidir.

Bölgeler itibariyle göç durumu Tablo 3'te verilmiştir.

TABLO 3 : BÖLGELER İTİBARIYLA GÖÇ DURUMU (1985-1990)

Bölgeler	Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı(%)
Marmara	12.148.168	1.525.195	684.543	840.652	69
Ege	6.928.917	564.679	381.698	182.981	26
Karadeniz	7.283.979	348.890	740.865	-391.975	-54
Akdeniz	6.273.280	487.276	356.159	131.117	21
İç Anadolu	8.936.499	671.609	821.715	-150.106	-17
Güneydoğu	4.341.035	211.653	355.819	-144.166	-33
Doğu Anadolu	4.606.413	255.871	724.374	-468.503	-102
Türkiye	50.518.291	4.065.173	4.065.173	-	-

Kaynak: DİE, İl ve Bölge İstatistikleri, 1994

İç Anadolu Bölgesinde yer alan 13 il içerisinde Ankara, Eskişehir ve Karaman illerinin göç aldığı diğer 10 ilin ise dışa net olarak göç verdiği görülmektedir. Dışa en çok göç veren il Sivas ili olup net göç hızı %-112'dir. İç Anadolu Bölgesinin doğusunda yer alan bu ilin net göç hızı Doğu Anadolu Bölgesi net göç hızı (%-102) değerinden de yüksektir. Dışa göç bakımından Sivas ilini sırasıyla %-86 ile Kırşehir, %-68 ile Yozgat, %-61 ile Çankırı, %-59 ile Niğde, %-41 ile Nevşehir, %-28 ile Kırıkkale, %-19 ile Kayseri, %-17 ile Konya, %-8 ile Aksaray illeri takip etmektedir. (Ek 2)

Göç bölgeler arasında olduğu gibi aynı bölge içinde kırsal kesimden kentlere doğru da olmaktadır. Nitekim 1990 yılında ülke nüfusunun %59,60'ı kentlerde yaşarken 2000 yılında kentsel nüfusun toplam nüfus içindeki payı %65,01'e yükselmiştir. Aynı dönemde İç Anadolu Bölgesi nüfusunun kentsel/kırsal dağılımında da benzer bir gelişme gözlenmiş, bölge nüfusunun 1990 yılında %64,91'i kent merkezlerinde yaşarken, 2000 yılında bu oran %69,22'ye yükselmiştir. İç Anadolu Bölgesi şehirlerde yaşayan nüfus bakımından en yüksek

orana sahip ikinci coğrafi bölgedir. Coğrafi bölgelerin kırsal/kentsel nüfus dağılımı Tablo 4'te verilmiştir.

TABLO 4 : COĞRAFİ BÖLGELER İTİBARIYLA ŞEHİR VE KÖY NÜFUS ORANLARI

BÖLGELER	1990*		2000	
	ŞEHİR	KÖY	ŞEHİR	KÖY
MARMARA	77,85	22,15	79,18	20,82
EGE	57,20	42,80	61,63	38,37
AKDENİZ	57,66	42,34	60,06	39,94
İÇ ANADOLU	64,69	35,31	69,22	30,78
KARADENİZ	41,02	58,98	49,10	50,90
DOĞU ANADOLU	42,74	57,26	53,15	46,85
GÜNEYDOĞU	55,72	44,28	62,91	37,09
TÜRKİYE	59,60	40,40	65,01	34,99

Not (*): 1990 Genel Nüfus Sayımı Kesin Sonuçları 2000 Genel Nüfus Sayımı günündeki idari bölünüşe göre yeniden düzenlenmiştir.

Kaynak . www.die.gov.tr/nufussayimi

2000 yılı Genel Nüfus Sayımı geçici sonuçları bölgede yer alan iller açısından değerlendirildiğinde; şehirleşme oranı en yüksek il %88,34 ile Ankara olup bu ili %78,90 ile Eskişehir ili takip etmektedir. Şehirleşme oranının en düşük olduğu il ise Niğde olup, il nüfusunun %36,43'ü kent merkezlerinde yaşamaktadır. **(Ek 3)**

2.2. İstihdam Yapısı

Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Niteliklerine ilişkin bilgilerin bulunduğu son genel nüfus sayımına göre 1990 yılında bölgede 12 yaş üstü faal nüfus 3.871.817 olup toplam bölge nüfusunun yaklaşık %39'unu oluşturmaktadır. İktisaden faal olan nüfusun iş kollarına göre dağılımı incelendiğinde; faal nüfusun %50,5'inin tarım kesiminde, %18,4'ünün toplum hizmetlerinde, %10,2'sinin imalat sanayiinde istihdam edildiği görülmektedir. Bölgede yaşayan iktisaden faal nüfusun büyük bir kısmı tarım kesiminde çalışmakla birlikte tarım kesiminde çalışanların payı Türkiye tarım çalışanların oranından daha düşüktür. İmalat sanayiinde çalışan nüfusun iktisaden faal nüfusa oranı ise Türkiye ortalamasına yakın bir değerdedir.

İç Anadolu Bölgesinde yaşayan iktisaden faal nüfusun işkollarına göre dağılımı Tablo 5'te verilmiştir.

TABLO 5 : İKTİSADİ FAAL NÜFUSUN FAALİYET KOLLARINA GÖRE DAĞILIMI (1990)

FAALİYET KOLLARI	TÜRKİYE		İÇ ANADOLU BÖLGESİ	
	İstihdam	%	İstihdam	%
Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	12.547.796	53.7	1.954.586	50.5
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	130.823	0.6	18.320	0.5
İmalat Sanayii	2.781.717	11.9	395.498	10.2
Elektrik, Gaz ve Su	80.324	0.3	19.284	0.5
İnşaat	1.184.242	5.1	203.689	5.3
Ticaret, Lokanta ve Oteller	1.854.306	7.9	288.385	7.4
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	775.427	3.3	144.958	3.7
Mali Hizmetler, Sigorta, Aracı ve Yardımcı Hiz.	541.742	2.3	121.253	3.1
Toplum Hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetler	3.344.033	14.3	711.215	18.4
İyi Tanımlanmamış Faaliyetler	141.483	0.6	14.629	0.4
T O P L A M	23.381.893	100	3.871.817	100

KAYNAK : DİE, "1990 Genel Nüfus Sayımı" Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri

Türkiye İş Kurumu'nun İç Anadolu Bölgesine ilişkin verileri incelendiğinde; 2000 yılında 160.118 kişinin iş başvurusunda bulunduğu, 24.875 kişinin işe yerleştirildiği görülmektedir. Yıl içinde başvuruların 125.780'i erkek, 34.338'i kadın olup, işe yerleştirilenlerin ise 22.671'i erkek, 2.204'ü kadındır.

2000 yılı itibariyle Kuruma başvuranlar, işe yerleştirilenler ve açık iş talebiyle ilgili bölge ve ülkeye ilişkin bilgiler Tablo 6'da verilmiştir.

TABLO 6 : İŞ VE İŞÇİ BULMA KURUMUNA YAPILAN BAŞVURULAR (2000)

	TÜRKİYE	İÇ ANADOLU BÖLGESİ
YIL İÇİNDE YAPILAN BAŞVURU	768.386	160.118
- Erkek	586.540	125.780
- Kadın	181.846	34.338
YIL İÇİNDE ALINAN AÇIK İŞ	195.672	28.729
- Erkek	152.667	26.341
- Kadın	43.005	2.388
YIL İÇİNDE İŞVERENE YAPILAN TAKDİM	239.986	39.322
- Erkek	186.115	34.790
- Kadın	53.871	4.532
YIL İÇİNDE İŞE YERLEŞTİRME	185.610	24.875
- Erkek	143.099	22.671
- Kadın	42.511	2.204
2001'e DEVREDEN İŞGÜCÜ	1.009.359	212.413
- Erkek	821.455	170.450
- Kadın	187.904	41.963
DEVREDEN İŞGÜCÜNDEN İŞSİZLER	730.496	153.294
- Erkek	591.919	122.584
- Kadın	138.577	30.710

KAYNAK : Türkiye İş Kurumu, İstatistik Yıllığı, 2000.

2.3. Eğitim Durumu

İç Anadolu Bölgesinde 1990 yılı itibariyle okuma-yazma oranı %84,5'dir. Aynı yıl bölgede yaşayan 6 yaş üzeri okuma-yazma yaşındaki nüfus 8.705.062 kişi olup bunların 7.354.770'i okuma-yazma bilmektedir. Okuma-yazma bilen nüfusun %68,7'si ilkokul, %12,3'ü ortaokul ve dengi, %13,4'ü lise ve dengi, %5,7'si ise yüksekökol eğitimi almıştır.

Tablo 7'de İç Anadolu Bölgesi nüfusunun eğitim durumu ülke ile karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

TABLO 7 : BÖLGE NÜFUSUNUN EĞİTİM DURUMU (1990)

	TÜRKİYE		İÇ ANADOLU BÖLGESİ	
	Nüfus	%	Nüfus	%
Okuma Yazma Bilmeyen Nüfus	9.587.981	19,5	1.348.758	15,5
Okuma Yazma Bilen Nüfus	39.555.483	80,5	7.354.770	84,5
Okuma Yazma Bilip Bilmediği Bilinmeyen	19.646	0,0	1.534	0,0
OKUMA VE YAZMA YAŞINDAKİ NÜFUS	49.163.110	100,0	8.705.062	100,0
Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olmayan	7.817.536	19,8	1.343.191	18,3
Mezun Olup Olmadığı Bilinmeyen	17.632	0,0	1.226	0,0
Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olan	31.720.315	80,2	6.010.354	81,7
İlkökol Mezunu	22.681.303	71,5	4.130.874	68,7
Ortaokul Mezunu	3.697.536	11,7	732.261	12,2
Ortaokul Dengi Meslek Okulu	17.448	0,1	3.749	0,1
Lise Mezunu	2.805.852	8,8	587.790	9,8
Lise Dengi Meslek Okulu	1.012.297	3,2	215.294	3,6
Yüksekökol ve Fakülte Mezunu	1.497.345	4,7	339.349	5,7
Öğrenim Kurumu Bilinmeyen	8.534	0,0	1.037	0,0

KAYNAK : DİE, "1990 Genel Nüfus Sayımı" Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri

Tablodan da görülebileceği gibi bölgede okuma-yazma bilen nüfusun oranı (%84,5) ülke okuma- yazma oranından(%80,5) daha yüksektir. Bir öğrenim kurumundan mezun olanların eğitim kademelerine göre dağılımına bakıldığında, ilköğretim hariç diğer eğitim kademelerinde bölge verilerinin ülke verilerinden daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

Bölgede yaşayan eğitim öğretim çağındaki nüfusun 1995-1996 öğretim yılı okullaşma oranları; ilkökol düzeyinde %94,35, Orta okul düzeyinde %61,33, Lise düzeyinde %46,31, üniversite ve yüksekökol düzeyinde ise %74,24'tür. Bölge

okullaşma oranlarının eğitimin her kademesinde ülke ortalamalarının üzerinde olduğu dikkat çekmektedir. Bölge ve ülke okullaşma oranlarının cinsiyete göre dağılımı Tablo 8’de verilmiştir.

TABLO 8 : CİNSİYETE GÖRE OKULLAŞMA ORANLARI (1995-1996)

	TÜRKİYE (%)	İÇ ANADOLU BÖLGESİ (%)
İLKOKUL	89.03	94.35
- Erkek	91.06	95.18
- Kız	86.89	93.50
ORTAOKUL	53.14	61.33
- Erkek	61.90	69.62
- Kız	44.33	52.76
LİSE	38.72	46.31
- Erkek	44.01	52.44
- Kız	33.19	39.98
ÜNİVERSİTE VE YÜKSEKOKUL	22.87	74.24
- Erkek	27.22	87.12
- Kız	18.33	61.06

KAYNAK : DİE

2.4. Sağlık Durumu

1999 yılı itibariyle İç Anadolu Bölgesinde 191 tane yataklı sağlık kurumu olup bunun 172’si hastane, 19’u sağlık merkezidir. Hastanelerde toplam 29.780 yatak bulunmaktadır. Bölgedeki yataklı tedavi kurumlarının 146’sı kamu, 26’sı özel kesime aittir. Aynı yıl itibariyle Türkiye toplam yataklı tedavi kurumu sayısı 1.171 olup bunlara ait toplam yatak kapasitesi 153.465’dir.

Bölgedeki yataklı tedavi kurumlarının 1999 yılı itibariyle yatak sayısı, sağlık personeli sayısı ve sağlıkla ilgili diğer veriler Tablo 9’da verilmiştir.

TABLO 9 : TÜRKİYE VE İÇANADOLU BÖLGESİ SAĞLIK GÖSTERGELERİ (1999)

	TÜRKİYE	İÇ ANADOLU BÖLGESİ
Yataklı Sağlık Kurumu	1.171	191
Hastane Sayısı	1.018	172
Kamu (1)	758	146
Özel	260	26
Yatak Sayısı	153.465	29.780
Kamu (1)	139.388	28.444
Özel	14.077	1.336
Sağlık Merkezi	153	19
Sağlık Personeli Sayısı (2)	250.787	53.828
Mütehassis Hekim	36.854	8.617
Pratisyen Hekim	45.134	10.637
Diş Hekimi	14.226	3.073
Sağlık Memuru	43.032	10.207
Hemşire	70.270	14.464
Ebe	41.271	6.830
Sağlık Personeli Başına Düşen Kişi Sayısı		
Mütehassis Hekim	1.746	1.244
Pratisyen Hekim	1.426	1.008
Diş Hekimi	4.523	3.489
Sağlık Memuru	1.495	1.050
Hemşire	916	741
Ebe	1.559	1.570
Eczane Sayısı (3)	19.152	3.484
Eczacı Sayısı (4)	22.065	4.682
Onbin Kişiye Düşen Yatak Sayısı	23,8	27,8

(1) : Kamu hastane ve yatak sayısına sağlık merkezleri de dahil edilmiştir.

(2) : Sağlık personeli sayısı devlet hesabına ve serbest çalışan tüm sağlık personelinin kapsar. Milli Savunma Bakanlığı'nda görevli sağlık personeli yalnız toplamda kapsanmıştır.

(3) : Eczane sayısı, ecza depolarını, hastane ve müessese eczanelerini kapsamaz.

(4) : Eczacı sayısı Milli Savunma Bakanlığı'nda görevli eczacıları da kapsar.

NOT: Kamu ve özel hastane ve yatak sayısı, askeri hastaneleri kapsamaz.

Kaynak : DİE, Türkiye İstatistik Yıllığı 2000

T.C. Sağlık Bakanlığı, Sağlık İstatistikleri 2000

Tablodan da görülebileceği gibi gerek sağlık personeli başına düşen nüfus gerekse yatak başına düşen nüfus açısından İç Anadolu Bölgesi Türkiye ortalamasına göre daha iyi bir konum arz etmektedir. Bölgede yer alan iller içinde sağlık imkanları en gelişmiş il Ankara'dır. İlde bulunan özel ve kamu üniversitelerine ait Tıp fakülteleri hastaneleri ve ilde bulunan özel sağlık kuruluşları sağlık hizmetlerini yaygın biçimde halkın hizmetine sunmaktadır. Ayrıca bölgede yer alan illerden Konya, Eskişehir, Kayseri gibi illerde sağlık hizmetleri nispeten gelişmiş durumdadır. Başta Ankara olmak üzere sağlık

hizmetlerinin görece gelişkin olduğu illere gerek bölge içindeki diğer illerden gerekse bölge dışındaki illerden yoğun bir talep söz konusudur.

2.5. Gayri safi Yurtiçi Hasıla

İç Anadolu Bölgesi gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) değerleri incelendiğinde; cari fiyatlarla 1987 yılında 12.636 milyar TL olan GSYİH 1987-2000 döneminde yaklaşık olarak 1.672 kat artmış ve 2000 yılında 21.130.036 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bölge GSYİH'sı sabit fiyatlarla (1987 üretici fiyatlarıyla) değerlendirildiğinde ise 1987 yılında 12.636 milyon TL iken 1987-2000 döneminde yaklaşık olarak %51 artarak 2000 yılında 19.088 milyon TL düzeyine ulaşmıştır. 1987-2000 döneminde Bölge gayri safi hasılasının ülke içinde payı fazla bir değişiklik göstermemiş %16'lar seviyesinde seyretmiştir.

Tablo 10'da 1987-2000 döneminde İç Anadolu Bölgesi ve Türkiye gayri safi yurtiçi hasılası ve bölgenin Türkiye içindeki payı yıllar itibariyle cari ve sabit olarak verilmiştir.

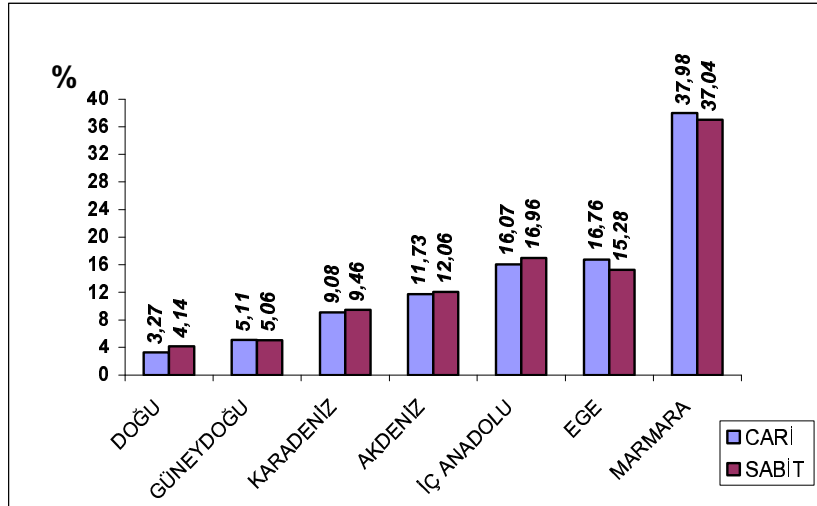
TABLO 10: BÖLGE VE TÜRKİYE GSYİH'SİNİN YILLAR İTİBARIYLA GELİŞİMİ

YILLAR	TÜRKİYE				İÇ ANADOLU BÖLGESİ				Bölgenin Türkiye İçindeki Yeri	
	Cari Fiyatlarla		Sabit Fiyatlarla		Cari Fiyatlarla		Sabit Fiyatlarla		Cari Fiyatlarla %	Sabit Fiyatlarla %
	Değer (Milyar TL)	Gelişme Hızı (%)	Değer (Milyar TL)	Gelişme Hızı (%)	Değer (Milyar TL)	Gelişme Hızı (%)	Değer (Milyar TL)	Gelişme Hızı (%)		
1987	74.722	-	74.722	-	12.636	-	12.636	-	16,9	16,9
1988	129.225	72,9	76.306	2,1	21.259	68,2	12.839	1,6	16,5	16,8
1989	227.324	75,9	76.498	0,3	36.271	70,6	11.983	-6,7	16,0	15,7
1990	393.060	72,9	83.578	9,3	65.207	79,8	13.531	12,9	16,6	16,2
1991	630.117	60,3	84.353	0,9	106.138	62,8	13.954	3,1	16,8	16,5
1992	1.093.368	73,5	89.401	6,0	183.822	73,2	14.484	3,8	16,8	16,2
1993	1.991.867	81,3	96.590	8,0	339.960	84,9	15.488	6,9	17,1	16,0
1994	3.868.429	95,2	91.321	-5,5	646.160	90,1	14.851	-4,1	16,7	16,3
1995	7.762.456	100,7	97.888	7,2	1.293.815	100,2	15.677	5,6	16,7	16,0
1996	14.772.110	90,3	104.745	7,0	2.423.834	87,3	16.417	5,2	16,4	15,7
1997	28.835.883	95,2	112.631	7,5	4.449.125	83,6	17.284	5,3	15,4	15,3
1998	52.224.945	81,1	116.114	3,1	8.416.663	89,2	18.163	5,2	16,1	15,6
1999	77.415.272	48,2	110.646	-4,7	13.075.467	55,4	17.409	-4,3	16,9	15,7
2000	124.583.458	60,9	118.789	7,4	21.130.036	61,6	19.088	9,6	17,0	16,1

KAYNAK : DIE

İç Anadolu Bölgesinin 2000 yılında ülke gayri safi yurtiçi hasılasına katkısı sabit fiyatlarla %16,96 cari fiyatlarla %16,07'dir.

Grafik 1'de 2000 yılı GSYİH'nın bölgeler itibariyle dağılımı görülebilir.

GRAFİK 1: BÖLGELER İTİBARIYLA GSYİH

Grafik 1'den de görülebileceği gibi hem sabit fiyatlarla hem cari fiyatlarla gayri safi yurtiçi hasılaya katkısı bakımından ilk sırayı Marmara Bölgesi almaktadır. İç Anadolu Bölgesi, sabit fiyatlarla gayri safi yurtiçi hasıla içindeki payı bakımından ikinci, cari fiyatlarla gayri safi yurtiçi hasıla içindeki payı bakımından üçüncü sırayı almaktadır.

Bölge illerinin bölge gayri safi yurtiçi hasılasına (cari fiyatlarla) katkıları incelendiğinde; 2000 yılı itibariyle ilk sırayı %49,1 ile Ankara ilinin aldığı bu ili sırasıyla Konya, Kayseri ve Eskişehir illerinin takip ettiği görülmektedir. Bu dört il bölge gayri safi yurtiçi hasılasının yaklaşık olarak %78'ini oluştururken, bölgede yer alan diğer 9 il bölge hasılasının %22'sini oluşturmaktadır. Bölge hasılası içinde en düşük pay %1,3 ile Çankırı iline aittir. (Ek 4)

Bölge GSYİH'sının faaliyet kollarına göre dağılımı incelendiğinde; cari fiyatlarla 1987 yılı bölge gayri safi yurtiçi hasılası içinde en yüksek payın %20,4 ile ticaret sektörüne ait olduğu ve ticaret sektörünü %18,8'le tarım, %15,2 ile

sanayii,%13,9'la ulaştırma ve haberleşme, %12,4 ile inşaat sektörünün takip ettiği görölmektedir. 1987-2000 döneminde tarım sektörünün payında önemli bir düşüş olurken ulaştırma sektörünün payı artmış, sanayi sektörünün payında çok az bir artış olmuş, inşaat ve tarım sektörlerinin payları gerilemiştir.

2000 yılı İç Anadolu Bölgesi GSYİH'sı (cari fiyatlarla) 3.013.700 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. 2000 yılı bölge gayri safi hasılası içinde payları bakımından ilk sırayı %18,4 ile ticaret sektörü almaktadır. Ticaret sektörünü %16,5'lik payıyla ulaştırma ve haberleşme, %15,3'lük payıyla sanayi sektörü, %14,3'lük payıyla tarım sektörü izlemektedir.

İç Anadolu Bölgesi ve Türkiye 2000 yılı GSYİH'sının (cari fiyatlarla) faaliyet kollarına göre dağılımı Tablo 11'de verilmiştir.

TABLO 11: BÖLGE VE ÜLKE GSYİH'SININ FAALİYET KOLLARINA GÖRE DAĞILIMI (2000)*

SEKTÖRLER	TÜRKİYE (1)			İÇ ANADOLU BLGESİ (2)			(2) / (1) (%)
	Değer (Milyar TL)	Sektör Payı (%)	Gelişme Hızı (%)	Değer (Milyar TL)	Sektör Payı (%)	Gelişme Hızı (%)	
1. TARIM	17.540631	14,1	48,0	3.013.700	14,3	41,9	17,2
a)Çiftçilik ve Hayvancılık	16.564.936	13,3	47,9	2.974.691	14,1	41,8	18,0
b)Ormancılık	423.482	0,3	47,7	24.260	0,1	45,2	5,7
c)Balıkçılık	552.213	0,4	50,1	14.749	0,1	47,7	2,7
2. SANAYİ	29.027.782	23,3	61,5	3.224.132	15,3	51,7	11,1
a)Madencilik ve Taşocaklığı	1.422.903	1,1	61,0	276.705	1,3	59,7	19,4
b)İmalat Sanayii	23.888.136	19,2	61,0	2.497.708	11,8	49,1	10,5
c)Elektrik, Gaz ve Su	3.716.743	3,0	65,1	449.719	2,1	62,6	12,1
3. İNŞAAT	6.483.106	5,2	48,6	1.829.898	8,7	88,0	28,2
4. TİCARET	24.906.513	20,0	68,8	3.897.840	18,4	69,4	15,6
a)Toptan ve Perakende Ticaret	20.522.602	16,5	67,9	3.476.390	16,5	68,8	16,9
b)Otel, Lokanta Hizmetleri	4.383.911	3,5	73,7	421.450	2,0	74,4	9,6
5. ULAŞTIRMA VE HABERLEŞME	17.645.564	14,2	62,4	3.494.194	16,5	59,2	19,8
6. MALİ KURULUŞLAR	4.698.024	3,8	11,1	972.549	4,6	14,5	20,7
7. KONUT SAHİPLİĞİ	5.772.955	4,6	66,6	1.311.521	6,2	69,7	22,7
8. SERBEST MESLEK VE HİZMETLER	4.430.360	3,6	56,5	720.744	3,4	53,5	16,3
9. (EKSİ) İZAFİ BANKA HİZMETLERİ	4.097.693	3,3	-4,4	1.185.056	5,6	-1,4	28,9
10. SEKTÖRLER TOPLAMI (1-9)	106.407.242	85,4	61,1	17.279.522	81,8	62,9	16,2
11. DEVLET HİZMETLERİ	12.633.650	10,1	43,9	2.750.041	13,0	43,2	21,8
12. KAR AMACI OLMAYAN ÖZEL HİZMET KURULUŞLARI	477.141	0,4	75,1	259.256	1,2	77,5	54,3
13. ARA TOPLAMI (10 + 12)	119.518.033	95,9	59,1	20.288.818	96,0	60,1	17,0
14. İTHALAT VERGİSİ	5.065.425	4,1	118,8	841.218	4,0	110,8	16,6
15. GAYRİ SAFİ YURTIÇİ HASILA (13 + 14) (Alıcı Fiyatlarıyla)	124.583.458	100,0	60,9	21.130.036	100,0	61,6	17,0

Not(*) : Cari Fiyatlarla

Kaynak: DİE

Bölge kişi başına GSYİH'sının yıllar itibariyle gelişimi incelendiğinde; 1987 yılında 1.530 \$ olan kişi başına GSYİH'nın 1987-2000 döneminde yaklaşık %90 artarak 2000 yılında 2.909 \$ düzeyine geldiği görülmektedir. Bölge kişi başı GSYİH'sı 1987-1994 yılları arasında sürekli olarak artmış, 1994 yılında %40 civarında düştükten sonra tekrar yükselmiştir. 1994-2000 yılları arasında istikrarsız bir seyir izleyen kişi başı GSYİH 2000 yılında 2909 \$ olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 12'de bölge ve ülke kişi başı GSYİH'sının yıllar itibariyle gelişimi verilmiştir.

TABLO 12: KİŞİ BAŞINA DÜŞEN GSYİH'SININ TÜRKİYE İLE MUKAYESESİ

YILLAR	TÜRKİYE			İÇ ANADOLU BÖLGESİ		
	Bin TL	Gelişme Hızı %	\$	Bin TL	Gelişme Hızı %	\$
1987	1.422	-	1.629	1.335	-	1.530
1988	2.406	69,2	1.685	2.209	65,5	1.547
1989	4.141	72,1	1.933	3.719	68,4	1.736
1990	6.994	68,9	2.655	6.577	76,8	2.496
1991	10.996	57,2	2.603	10.569	60,7	2.502
1992	18.722	70,3	2.682	18.082	71,1	2.591
1993	33.314	77,9	2.981	33.051	82,8	2.957
1994	63.861	91,7	2.173	62.115	87,9	2.114
1995	125.924	97,2	2.727	123.058	98,1	2.665
1996	235.611	87,1	2.888	228.791	85,9	2.804
1997	461.522	95,9	3.021	422.038	84,5	2.762
1998	822.977	78,3	3.176	790.981	87,4	3.053
1999	1.203.124	46,2	2.847	1.297.685	64,1	2.886
2000	1.846.748	53,5	2.941	1.826.581	40,8	2.909

KAYNAK : DIE

Tablo 12'den de görülebileceği gibi bölge ve ülke kişi başı GSYİH değerleri birbirine yakın bir seyir izlemiştir. Bölgede yer alan iller açısından kişi başı GSYİH incelendiğinde; ilk sırada Ankara (4.148 \$) ilinin yer aldığı bu ili Kırıkkale (3.416 \$), Eskişehir (3.369 \$) illerinin takip ettiği görülmektedir. Bölge illeri arasında kişi başına GSYİH'sı en düşük olan il ise Yozgat ilidir. **(Ek 5)**

2.6. Bankacılık Durumu

2000 yılı itibariyle İç Anadolu Bölgesinde muhtelif bankalara ait 1.266 şube faaliyet göstermektedir. Bölgede banka şube sayısı 1990 yılında 1.179 iken geçen on yıllık süre içinde açılan yeni şubelerle 2000 yılında 1.266'ya yükselmiştir. 2000 yılı itibariyle banka şubelerinin illere göre dağılımına bakıldığında 672 banka

şubesinin faaliyet gösterdiği Ankara ilinin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Ankara ilini 149 şube ile Konya, 93 şube ile Kayseri, 75 şube ile Eskişehir illeri izlemektedir. Bölgede bulunan 1.266 şube ülke genelinde bulunan banka şube sayısının (7.837) yaklaşık olarak %16'sını oluşturmaktadır.

Banka Mevduatı

İç Anadolu Bölgesinde 2000 yılı itibariyle toplam mevduat 15.637.138 milyar TL olup Türkiye toplam mevduatının yaklaşık olarak %25'ini oluşturmaktadır. Bölge banka mevduatının türler itibariyle dağılımı incelendiğinde; bölge toplam mevduat içinde en yüksek payın %30'la döviz tevdiat hesabına ait olduğu görülmekte ve bunu %23,6 ile bankalar mevduatı, %17,3 tasarruf mevduatı izlemektedir.

Türkiye ve İç Anadolu Bölgesi banka mevduatı türler itibariyle Tablo 13'de verilmiştir.

TABLO 13: BÖLGE VE TÜRKİYE TOPLAM BANKA MEVDUATI (MİLYAR TL)

Mevduat Türü	Türkiye (1)		İç Anadolu Bölgesi		Pay (%) (2) / (1)	Türkiye (1)		İç Anadolu Bölgesi		Pay (%) (2) / (1)
	1999	%	1999	%		2000	%	2000	%	
Tasarruf Mevduatı	13.340.489	30,1	3.114.406	31,2	23,3	17.888.056	28,1	2.707.968	17,3	15,1
Mevduat Sertifikası	11	0,0	2	0,0	18,2	0	0,0	0	0,0	0,0
Resmi Kuruluşlar	796.250	1,8	374.611	3,8	47,0	1.324.452	2,1	678.294	4,3	51,2
Ticari Kuruluşlar	3.639.856	8,2	949.713	9,5	26,1	5.812.824	9,1	1.718.584	11,0	29,6
Bankalar Mevduatı	3.749.060	8,5	678.788	6,8	18,1	7.494.154	11,8	3.692.991	23,6	49,3
Döviz Tевdiatı	18.439.087	41,6	3.344.367	33,5	18,1	25.338.800	39,8	4.689.464	30,0	18,5
Diğer Mevduat	3.915.335	8,8	1.522.961	15,2	38,9	5.635.492	8,9	2.144.801	13,7	38,1
Altın Depo Hesapları	440.361	1,0	3.002	0,0	0,7	154.847	0,2	5.036	0,0	3,3
TOPLAM	44.320.449	100	9.987.850	100	22,5	63.648.625	100	15.637.138	100	24,6

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği

İç Anadolu Bölgesi kişi başına düşen banka mevduatı açısından incelendiğinde; 1999 yılında 931.641.764 TL (1.725 \$) olan kişi başına banka mevduatının 2000 yılında 1.351.748.661 TL (1.404 \$) olarak gerçekleştiği görülmektedir. Türkiye genelinde kişi başına banka mevduatı ise 1999 yılında 688.784.073 TL (1.275 \$), 2000 yılında 943.487.719 TL (1.404 \$)'dır. Bölgede kişi başına düşen banka mevduatının gerek 1999 yılında gerekse 2000 yılında ülke ortalamalarının üzerinde olduğu dikkat çekmektedir.

İç Anadolu Bölgesinde yer alan iller ile bölge ve Türkiye kişi başına düşen banka mevduatı Tablo 14'de verilmiştir.

TABLO 14 : TÜRKİYE, BÖLGE KİŞİ BAŞINA DÜŞEN BANKA MEVDUATI

İLLER	1999		2000		GELİŞME HIZI (%)
	TL	\$	TL	\$	
ANKARA	2.138.518.214	3.960	3.320.869.252	4.944	55,29
ÇANKIRI	125.229.839	234	163.245.048	242	30,36
ESKİŞEHİR	495.590.361	917	633.687.359	943	27,87
KAYSERİ	405.545.455	751	497.868.725	741	22,77
KIRŞEHİR	311.578.059	578	362.110.113	540	16,22
KONYA	213.426.362	395	249.651.787	371	16,97
NEVŞEHİR	320.857.143	592	351.482.412	524	9,54
NİĞDE	189.134.796	351	217.770.442	326	15,14
SİVAS	244.347.570	452	276.296.448	411	13,08
YOZGAT	147.172.715	272	153.744.146	228	4,47
AKSARAY	309.626.599	574	346.918.459	515	12,04
KARAMAN	212.588.496	394	258.925.221	384	21,80
KIRIKKALE	136.572.626	254	169.803.576	254	24,33
İÇ ANADOLU	931.641.764	1.725	1.351.748.661	2.012	45,09
TÜRKİYE	688.784.073	1.275	943.487.719	1.404	36,98

KAYNAK : Türkiye Bankalar Birliği

2000 yılında bölge illeri içinde kişi başına düşen en yüksek banka mevduatı Tablodan da görülebileceği gibi 3.320.869.252 TL (4.944 \$) ile Ankara ilindedir. Ankara ili aynı zamanda bölgede yer alan iller içinde bölge ve Türkiye kişi başına banka mevduatının üzerinde olan tek ildir. Diğer illerin tamamı kişi başına düşen banka mevduatı açısından bölge ve ülke ortalamalarının altında kalmaktadır. Kişi başına düşen banka mevduatı en düşük olan il ise 153.744.146 TL (228 \$) ile Yozgat olup bu ili 163.245.048 TL (242 \$) ile Çankırı ve 169.803.576 TL (254 \$) ile Kırıkkale illeri izlemektedir.

Banka Kredileri

İç Anadolu Bölgesi banka kredileri açısından incelendiğinde; 2000 yılı itibariyle bölgede toplam 6.359.658 milyar TL kredi kullanıldığı görülmektedir. Bölgede kullanılan kredilerin %18,6'sı ihtisas kredilerinden %81,4'ü ise ihtisas dışı diğer kredilerden oluşmaktadır. İhtisas kredileri içinde en büyük pay tarım kredilerine ait olup toplam banka kredilerine oranı %10,8'dir. Bölgede kullanılan banka kredileri Ülke genelinde kullanılan toplam banka kredilerinin yaklaşık olarak %20,8'ini

oluşturmaktadır. Kredi türleri itibariyle bölgenin ülke içindeki payı değerlendirildiğinde; tarım %26,5 ve mesleki krediler %19 ile ülke genelinde verilen bu tür kredilerin önemli bir kısmını oluşturduğu dikkat çekmekte diğer kredi türlerinde ise bölgenin payının önemsiz düzeylerde olduğu görülmektedir.

Bölgede kullanılan banka kredilerinin türlerine göre dağılımı ve Türkiye içindeki payları Tablo 15’de verilmiştir.

TABLO 15: BÖLGE VE TÜRKİYE TOPLAM BANKA KREDİLERİ (MİLYAR TL)

Kredi Türü	Türkiye (1)		İç Anadolu Bölgesi (2)		Pay (%) (2) / (1)
	2000	%	2000	%	
İhtisas Kredileri	5.024.165	16,4	1.183.111	18,6	23,5
- Tarım	3.281.895	10,7	684.322	10,8	20,9
- Gayri Menkul	580.134	1,9	161.129	2,5	27,8
- Mesleki	391.404	1,3	63.785	1,0	16,3
- Denizcilik	1.646	0,0	0	0,0	0,0
- Turizm	56.641	0,2	6.634	0,1	11,7
- Diğer	712.445	2,3	267.241	4,2	37,5
Diğer Krediler	25.570.419	83,6	5.176.547	81,4	20,2
Toplam Krediler	30.594.584	100,0	6.359.658	100,0	20,8

KAYNAK : Türkiye Bankalar Birliği

Kişi başına düşen banka kredileri açısından İç Anadolu Bölgesi değerlendirildiğinde; 1999 yılında 456.123.574 TL (844 \$) olan bölgede kişi başına düşen banka kredilerinin 2000 yılında 549.759.117 TL (818 \$) olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bölgede gerçekleşen kişi başına banka kredilerinin Türkiye değerlerinin üzerinde olduğu dikkat çekmektedir.

İller itibariyle bölgede gerçekleşen banka kredileri ve Türkiye ortalama kişi başına düşen banka kredileri Tablo 16’da verilmiştir.

TABLO 16:TÜRKİYE VE BÖLGE KİŞİ BAŞINA DÜŞEN BANKA KREDİLERİ

İller	1999		2000		Gelişme Hızı (%)
	TL	\$	TL	\$	
ANKARA	1.134.882.986	2.101	1.333.676.253	1.985	17,5
ÇANKIRI	63.794.355	117	105.961.127	156	66,1
ESKİŞEHİR	205.963.855	381	286.342.129	426	39,0
KAYSERİ	146.814.096	272	261.614.493	389	78,2
KIRŞEHİR	83.700.422	156	121.114.937	181	44,7
KONYA	49.560.345	92	93.546.701	139	88,8
NEVŞEHİR	72.027.875	132	132.193.439	197	83,5
NİĞDE	56.134.796	103	103.767.678	156	84,9
SİVAS	62.294.551	115	109.423.259	163	75,7
YOZGAT	66.102.819	123	95.835.651	143	45,0
AKSARAY	38.908.571	71	67.689.322	101	74,0
KARAMAN	47.106.195	88	85.447.880	128	81,4
KIRIKKALE	55.868.715	103	96.831.543	144	73,3
İÇ ANADOLU	456.123.574	844	549.759.117	818	20,5
TÜRKİYE	299.018.010	554	453.515.127	675	51,7

KAYNAK : Türkiye Bankalar Birliği

2000 yılı kişi başına banka kredileri bölgede yer alan iller açısından incelendiğinde ilk sırada 1.333.676.253 TL (1.985\$) ile Ankara ilinin yer aldığı ve bu ili 286.342.129 TL (426\$) ile Eskişehir, 261.614.493 TL (389\$) ile Kayseri illerinin takip ettiği görülmektedir. Kişi başına düşen banka kredileri açısından en düşük değere sahip olan il 67.689.322 TL (101 \$) ile Aksaray ili olup bu ili 85.447.880 TL (128 \$) ile Karaman ve 93.546.701 TL (139 \$) ile Konya illeri izlemektedir.

Bölgede bankacılık hizmetleri kredi-mevduat ilişkisi açısından değerlendirildiğinde İç Anadolu Bölgesinde toplanan mevduatın 2000 yılı itibarıyla yaklaşık olarak %40,7'sinin kredi olarak kullanıldığı görülmektedir. Kredi-mevduat oranı açısından 2000 yılı verilerine göre bölge illeri arasında en yüksek orana sahip il %64,9 ile Çankırı olup bu ili %62,3 ile Yozgat ve %57 ile Kırıkkale illeri takip etmektedir. Bölge illeri ve Türkiye 1995-2000 dönemi kredi mevduat oranları yıllar itibarıyla Tablo 17'de verilmiştir.

TABLO 17 : TÜRKİYE VE BÖLGE KREDİ/MEVDUAT ORANI (%)

İLLER	1995	1996	1997	1998	1999	2000
ANKARA	83,0	81,6	95,2	54,6	53,1	40,2
ÇANKIRI	75,3	81,1	69,9	66,4	50,9	64,9
ESKİŞEHİR	47,5	55,5	68,3	62,8	41,6	45,2
KAYSERİ	22,8	35,2	49,5	45,1	36,2	52,5
KIRŞEHİR	25,5	32,5	34,9	32,7	26,9	33,4
KONYA	31,3	34,5	42,3	34,4	23,2	37,5
NEVŞEHİR	22,1	27,0	30,4	26,6	22,4	37,6
NİĞDE	44,0	52,1	53,0	38,5	29,7	47,7
SİVAS	21,3	25,9	30,2	32,0	25,5	39,6
YOZGAT	35,6	41,3	46,6	46,3	44,9	62,3
AKSARAY	12,2	13,6	15,9	16,2	12,6	19,5
KARAMAN	18,0	25,2	36,6	37,2	22,2	33,0
KIRIKKALE	31,2	34,7	41,3	46,9	40,9	57,0
İÇ ANADOLU	69,0	72,2	85,2	52,0	49,0	40,7
TÜRKİYE	65,4	62,8	70,2	57,2	43,4	48,1

KAYNAK : Türkiye Bankalar Birliği

2.7. Sosyo-Ekonomik Durum

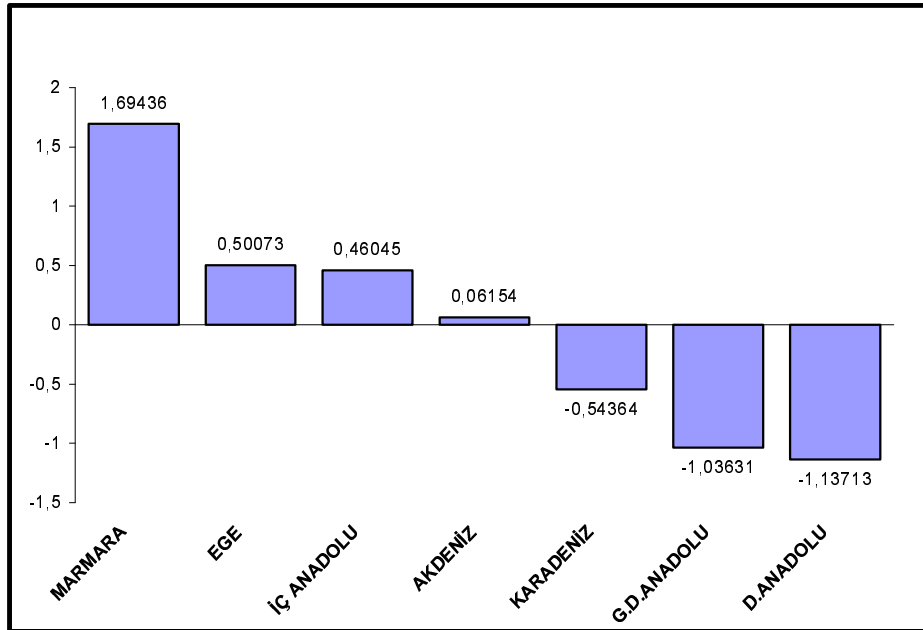
Ekonomik Kalkınma; bir ülkede toplumun sosyo-ekonomik yapısının değişmesi ve nüfus başına düşen üretim hacminde meydana gelen önemli ve reel artış, refah seviyesinde beliren yükseliştir. Dar anlamda ulusal refah düzeyindeki değişimin temel göstergesi kişi başına ulusal gelirdeki yükseliş olmakla birlikte, bu kriter kalkınmayı tam olarak açıklamada yetersiz kalmaktadır. Kalkınma kavramı, üretim ve istihdam yapısının dönüştürülerek üretim hacmi, fiziki kapasite ve ulusal geliri arttırmanın yanısıra gelirin toplum kesimleri ve bölgeler arasında adil dağılımı, beslenme ve sağlık koşullarının iyileşmesi, eğitim-öğretim olanaklarının artması gibi beşeri kriterleri de içermektedir. Dolayısıyla bir yörenin sosyo ekonomik gelişmişlik düzeyini değerlendirirken ekonomik göstergelerin yanısıra sosyal, siyasal ve kültürel parametreleri de dikkate almak gerekmektedir. Bu amaçla bu bölümde İç Anadolu Bölgesinin sosyo-ekonomik yapısı, kişi başına düşen gelirle birlikte diğer göstergeler (ekonomik, sosyal, kültürel) açısından ele alınıp değerlendirilecektir.

Bölgenin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi incelenirken; Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü'nce 1996 yılında yapılmış olan **"İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (1996)"**ndan yararlanılmıştır. Araştırma Aralık 1995'teki idari yapıyı esas aldığından

76 ili kapsamaktadır. 1990-1993 yıllarına ait il ölçeğinde 58 gösterge kullanılmıştır. Eğitim, sağlık, demografik veriler ve gelir yaratan sektörler açısından çok sayıda bileşenle yapılan bu çalışmada, bütün iller ve dolayısıyla bölgeler sosyo-ekonomik gelişmişlik açısından sıralanmıştır.

Coğrafi bölgeler tanımı çerçevesinde yapılan sıralama sonuçlarına göre, İç Anadolu Bölgesi 0.46045 endeks değeriyle üçüncü sırada yer almaktadır. İkinci sırada bulunan Ege Bölgesi ile İç Anadolu Bölgesinin endeks değerleri birbirine oldukça yakındır. Ege Bölgesi ile İç Anadolu bölgesi benzer sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine sahiptir.

Sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyini gösteren endeks değerleri ülke ortalamasının altında kalan bölgeler; Karadeniz, Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgeleridir. Türkiye ortalamasının üzerinde kalan bölgeler ise sırasıyla Marmara, Ege, İç Anadolu ve Akdeniz bölgeleridir. Bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyini gösteren endeks değerleri ve bölge sıralaması Grafik 2’de verilmiştir.

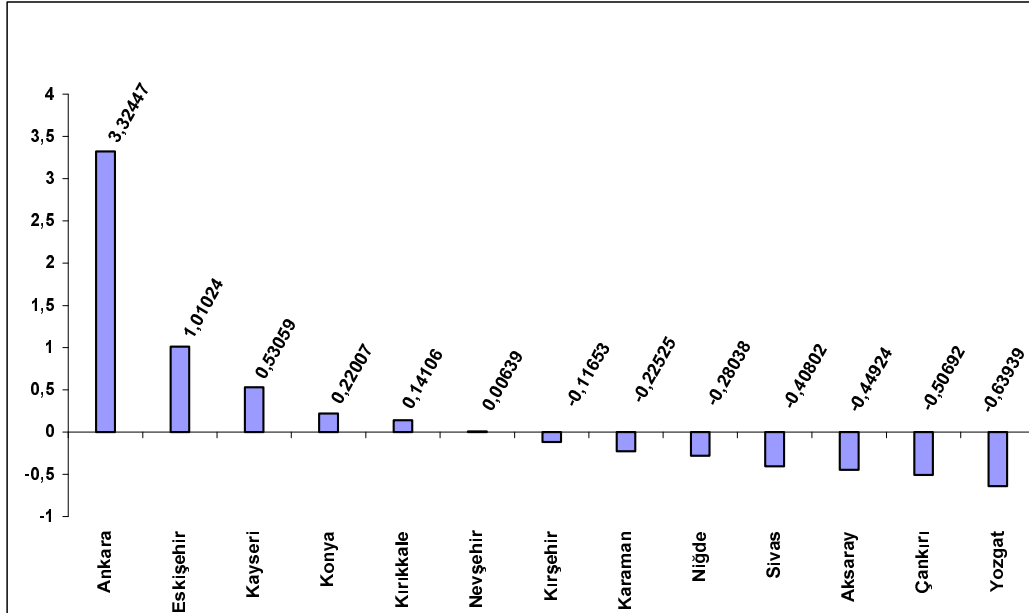
GRAFİK 2 : BÖLGELERİN GELİŞMİŞLİK ENDEKSİ

İç Anadolu Bölgesi'nin sosyal ve ekonomik gösterge değerlerinin büyük bir kısmı ülke gösterge değerlerinin ortalamasından yüksektir. Bazı göstergeler itibariyle ikinci sırada yer alırken birkaç göstergede birinci sırada yer almaktadır. İç Anadolu Bölgesi nüfus büyüklüğü, şehirleşme oranı bakımından Marmara Bölgesi'nden sonra ikinci sırayı alırken, nüfus artış hızı, nüfus yoğunluğu gibi demografik göstergelerde ortalamaların altında kalmaktadır. Bölgede ücretle çalışanların toplam istihdama oranı ülke ortalamasının üzerinde, ücretli çalışan kadınların toplam istihdama oranında bölge sıralamasında üçüncü sırada yer almakla birlikte ülke ortalamasının altında kalmaktadır. Eğitim ve sağlık göstergeleri bakımından ise yüksek değerlere sahip olan İç Anadolu Bölgesi; Okur-yazar nüfus oranı, okur-yazar kadın nüfusun kadın nüfusa oranı, fakülte ve yüksek okul bitirenlerin okul bitirenlere oranı gibi göstergelerde Marmara Bölgesinden sonra ikinci en iyi değerlere sahiptir. On bin kişiye düşen hekim sayısında ülke genelinde ilk sırada yer alan İç Anadolu Bölgesi on bin kişiye düşen diş hekimi sayısı ve eczane sayısı gibi sağlık göstergelerinde de Marmara Bölgesinden sonra en iyi ikinci değerlere sahiptir. İç Anadolu Bölgesi fiziki ve sosyal altyapı bakımından da ülke ortalamasına yakın veya üzerinde bir değere sahiptir. **(Ek 6)**

Bölgenin sosyo-ekonomik gelişmişlik gösterge değerlerinden bir çoğunun ülke ortalamasına yakın ve üzerinde çıkmasında etkili olan başlıca faktörler bölgenin sahip olduğu tarımsal potansiyel ve bölge sanayiinin sektörel-mekansal düzeyde kısmen dengeli bir gelişme kaydetmiş olmasıdır. Nitekim sanayileşme dinamiklerinin yaygınlığı ile yakından ilişkili olan organize sanayi bölgelerinin İç Anadolu Bölgesinde yaygın bir yapıda olması bunu göstermektedir. Bölgede sanayi, belirli bir bölgede yığılmamış, Eskişehir, Konya, Kayseri gibi bölge içinde yeni sanayi odakları oluşturarak gelişmiştir. Bölgenin tarımsal potansiyeli de gelişme dinamiklerini oluşturan bir diğer önemli faktördür. Özellikle Türkiye'nin tahıl ambarı konumunda olan Konya Ovası ve bölgede yer alan diğer ova ve platolar bölgenin tarımsal değerlerini yükseltmektedir. Bölgede tarımsal faaliyetler göreceli olarak modernize olmuş ve tarımsal verimlilik yüksektir. Bölge kırsal nüfus başına üretim değeri itibariyle de bölgeler arası sıralamada ilk sırada yere almaktadır.

Sosyo-ekonomik gelişmişlik gösterge değerleri bölge'yi oluşturan iller açısından incelendiğinde; en yüksek değere sahip olan ilin Ankara olduğu görülürken, bu ili sırasıyla Eskişehir, Kayseri, Konya, Kırıkkale, ve Nevşehir illerinin takip ettiği görülmektedir. Bu illere ait endeks değerleri, pozitif değer taşımaktadır. Bölgede yer alan iller içinde endeks değeri negatif olan iller ise Yozgat, Çankırı, Aksaray, Sivas, Niğde, Karaman ve Kırşehir illeridir. Bölge illeri içinde en düşük gelişme endeksine sahip olan diğer bir çok göstergede olduğu gibi Yozgat ilidir. İllerin sahip olduğu gelişmişlik endeks değerleri İç Anadolu Bölgesi ortalama endeks değeri (0.46045) ile karşılaştırıldığında, Ankara (3.32447), Eskişehir (1.01024), Kayseri (0.53059) illerin Bölge endeksinin üzerinde bir değere sahip oldukları dikkati çekmektedir. İllerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması Türkiye geneli açısından incelendiğinde, Ankara ilinin Türkiye genelinde 2., Eskişehir'in 6. sırada Kayseri'nin 15. Konya'nın 24. sırada olduğu görülmektedir. Bölge içinde son sırada yer alan Yozgat ülke genelinde 58. sırada, Çankırı 53. sırada, Aksaray 49. sırada bulunmaktadır (Ek 7).

Grafik 3'de İç Anadolu Bölgesi illerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksleri görülebilir.

GRAFİK 3 : İLLERİN GELİŞİMİŞLİK ENDEKS DEĞERLERİ

DPT tarafından yapılan araştırmanın diğer amaçlarından birisi de, eşdeğer gelişmişlik seviyesine sahip illerin belirlenmesi ve ülke genelinde homojen alanların saptanmasıdır. Yapılan çözümlenmeler ve değerlendirmeler sonucunda ülke; farklı gelişmişlik düzeylerinde 5 ayrı gruba ayrılmıştır. Bu ayrıma göre birinci grupta 5, ikinci grupta 11, üçüncü grupta 26, dördüncü ve beşinci grupta ise 17'şer il yer almaktadır. Gelişmişlik endeksine göre kademeli il gruplarının dağılımı orijinal çalışmadan aynen alınarak Tablo 18'de verilmiştir.

TABLO 18 : GELİŞMİŞLİK ENDEKSİNE GÖRE KADEMELİ İL GRUPLARI

1.Derecede Gelişmiş İller	2.Derecede Gelişmiş İller	3.Derecede Gelişmiş İller	4.Derecede Gelişmiş İller	5.Derecede Gelişmiş İller
1. İstanbul	1. Eskişehir	1. Bilecik	1. Kastamonu	1. Tunceli
2. Ankara	2. Antalya	2. Edirne	2. Çorum	2. Adıyaman
3. İzmir	3. Tekirdağ	3. Zonguldak	3. Giresun	3. Kars
4. Kocaeli	4. Adana	4. Çanakkale	4. Artvin	4. Gümüşhane
5. Bursa	5. İçel	5. Isparta	5. Erzincan	5. Bayburt
	6. Muğla	6. Manisa	6. Sivas	6. Batman
	7. Aydın	7. Uşak	7. Aksaray	7. Mardin
	8. Balıkesir	8. Konya	8. Kahramanmaraş	8. Van
	9. Kırklareli	9. Gaziantep	9. Bartın	9. Siirt
	10. Kayseri	10. Hatay	10. Tokat	10. Iğdır
	11. Denizli	11. Sakarya	11. Çankırı	11. Hakkari
		12. Bolu	12. Sinop	12. Bitlis
		13. Burdur	13. Ordu	13. Ardahan
		14. Kırıkkale	14. Erzurum	14. Bingöl
		15. Kütahya	15. Diyarbakır	15. Ağrı
		16. Nevşehir	16. Yozgat	16. Şırnak
		17. Elazığ	17. Şanlıurfa	17. Muş
		18. Trabzon		
		19. Samsun		
		20. Kırşehir		
		21. Rize		
		22. Malatya		
		23. Amasya		
		24. Karaman		
		25. Afyon		
		26. Niğde		

Kaynak : DPT, İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (1996)

Tablodan da görüldüğü gibi, İç Anadolu Bölgesi illerinden bir il (Ankara) birinci derecede gelişmiş iller grubunda bulunurken, iki il (Eskişehir ve Kayseri) ikinci derecede gelişmiş iller grubunda, altı il (Konya, Kırıkkale, Nevşehir, Kırşehir, Karaman, Niğde) üçüncü sırada gelişmiş iller grubunda, dört ilde (Sivas, Aksaray, Çankırı, Yozgat) dördüncü sırada gelişmiş iller grubunda yer almaktadır.

3. BÖLGENİN İKTİSADİ POTANSİYELİ

3.1. Sanayi Sektörünün Yapısı

Bölge sanayi hasılasının yıllar itibariyle gelişimi incelendiğinde; cari fiyatlarla 1987 yılında 1.921 milyar TL olan sanayi hasılası 13 yılda yaklaşık 1.678 kat artmış ve 2000 yılında 3.324.132 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde ülke sanayi hasılasındaki artış ise 1.505 kat olmuştur.

Bölge ve ülke sanayi hasılasının yıllar itibariyle gelişimi Tablo 19'da verilmiştir.

TABLO 19: SANAYİ SEKTÖRÜ HASILASININ GELİŞİMİ (CARİ FİYATLARLA-MİLYAR TL)

	1987	1990	1996	1998	1999	2000
İç Anadolu Böl. Sanayi Hasılası (1)	1.921	11.657	426.162	1.339.462	2.125.304	3.224.132
Madencilik ve Taşocakçılığı	172	771	25.566	98.441	173.254	276.705
İmalat Sanayii (a)	1.590	9.939	350.175	1.095.526	1.675.500	2.497.708
Elektrik, Gaz ve Su	159	947	50.420	145.495	276.550	449.719
Türkiye Sanayi Hasılası (2)	19.276	100.321	3.716.528	11.970.299	17.973.866	29.027.782
Madencilik ve Taşocakçılığı	1.475	6.269	183.080	563.270	883.737	1.422.903
İmalat Sanayii (b)	16.319	86.307	3.123.034	10.128.256	14.839.451	23.888.136
Elektrik, Gaz ve Su	1.482	7.745	410.414	1.278.773	2.250.677	3.716.743
(1) / (2) (%)	9,97	11,62	11,47	11,19	11,82	11,11
(a) / (b) (%)	9,74	11,52	11,21	10,82	11,29	10,46

KAYNAK: DİE

Bölge sanayi hasılasının alt sektörlere göre dağılımına bakıldığında en büyük payın imalat sanayiine ait olduğu görülmektedir. 2000 yılı itibariyle 3.224.132 milyar TL olarak gerçekleşen sanayi hasılasının %77,5'ini imalat sanayi oluştururken %13,9'unu elektrik,gaz ve su sektörü, %8,6'sını madencilik ve taşocakçılığı oluşturmaktadır. Bölge sanayi hasılasının ülke içindeki yeri incelendiğinde 1987 yılında bölge sanayi hasılasının payı %9,97 iken 2000 yılında %11,11 oranına yükselmiştir.

Bölge sanayi hasılasının iller itibariyle dağılımı incelendiğinde; bölge sanayi hasılasına en yüksek katkıyı Ankara ilinin yaptığını görmekteyiz. 2000 yılında İç Anadolu Bölgesinde yaratılan 3.224.132 milyar TL tutarındaki sanayi hasılasının yaklaşık olarak %40' ını Ankara ili oluşturmuştur. Ankara ili sanayi hasılasının önemli bir kısmı, %75'i imalat sanayi, %20'si elektrik, gaz ve su, %5'i ise

madencilik hasılasından oluşmaktadır. Bölge hasılasına katkısı bakımından Ankara'dan sonra %16,12 payla Konya ikinci sırada, %13,89 payla Kırıkkale üçüncü sırada, %9,94 payla Eskişehir dördüncü sırada, %8,20 payla Kayseri beşinci sırada, %4,37 payla Sivas altıncı sırada yer almaktadır. Bölge sanayi hasılasının % 92'sinin bu altı il tarafından oluşturulduğu, bölgede yer alan diğer yedi ilin bölge sanayi hasılasına toplam katkısının % 8 civarında kaldığı dikkat çekmektedir. **(Ek 8)**

1999 yılı itibariyle İç Anadolu Bölgesi imalat sanayiinde 10 ve üzeri işçi çalıştıran 1.674 firma mevcut olup bunun 63'ü devlet, 1.611'i özel girişimcilere aittir. Bölgede faaliyet gösteren bu firmaların yarattığı imalat sanayii katma değeri toplam olarak 2 katrilyon TL civarındadır. Bölge imalat sanayii katma değerinin % 63,4'ü özel girişimcilere ait firmalar tarafından, %36,6'sı kamuya ait firmalar tarafından yaratılmıştır.

İç Anadolu Bölgesi imalat sanayi çevirici güç kapasitesi açısından incelendiğinde; kurulu çevirici güç kapasitesinin 1.680.884 Bg-Hp olduğu ve bunun %62,7'sinin özel, %37,3'ünün kamu sektörüne ait olduğu dikkat çekmektedir.

1999 yılı itibariyle bölge imalat sanayinde çalışılan işçi saat toplamı ise 263.592.962 saat olup, bunun %82,7'sinin özel, %17,3'ünün kamu sektöründe gerçekleştiği görülmektedir. Bölgede yıllık ortalama çalışanların toplamı ise 148.081 kişi olup, bunların %79,2'si özel, %20,8'i kamuya ait firmalarda istihdam edilmişlerdir.

Çalışan başına katma değer açısından bölge değerlendirildiğinde; kamu ve özel ortalama çalışan başına katma değer 13.563 milyon TL olduğu görülmektedir. Bölge imalat sanayinde faaliyet gösteren kamu firmalarında çalışan başına katma değer 23.829 milyon TL olup, özel sektörde ise çalışan başına katma değer 10.863 milyon TL civarındadır. Kamu kesiminde çalışan başına katma değer özel kesime göre 2,19 kat daha fazladır.

Bölge imalat sanayi 1999 verileri Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında; bölgede yaratılan katma değer Türkiye toplam katma değerinin %12,55'ini oluşturduğu dikkat çekmektedir. Yılda çalışılan işçi-saat toplamı açısından İç Anadolu Bölgesi ülkenin %13,05'ini oluştururken, ülke çevirici güç kapasitesinin %13,08'inin İç Anadolu bölgesinde bulunduğu görülmektedir.

Bölgede çalışan başına katma değer 13.5 Milyar TL civarında olup, ülke geneli ortalama değeri olan 14,4 milyar TL'nin altında kalmaktadır.

İç Anadolu Bölgesi imalat sanayiine ait 1999 verileri (işyeri sayısı, çalışılan işçi-saat toplamı, kurulu çevirici güç kapasitesi, stok değişimleri, girdi, çıktı, sabit sermayeye yıl içinde yapılan ilaveler, ve katma değer ile çalışan başına katma değer) Türkiye değerleri ile karşılaştırmalı olarak Tablo 20'de verilmiştir.

TABLO 20: ÜLKE VE BÖLGE İMALAT SANAYİİNE İLİŞKİN BAZI GÖSTERGELER (1999)

A: TOPLAM B: DEVLET SEKTÖRÜ C: ÖZEL SEKTÖR (10+)

		İş Yeri Sayısı	Yıllık Ortalama Çalışan Sayısı	Yılda Çalışılan İşçi-Saat TOPLAMI	Yıl Sonunda Kurulu Olan Toplam Çevirici Güç (Bg-Hp)	Stok Değişmeler (Milyar TL)	Sabit Sermayeye Yıl İçinde Yapılan Gayri Safi İlaveler (Milyar TL)	Girdi (Milyar TL)	Çıktı (Milyar TL)	Katma Değer (Milyar TL)	Çalışan Başına Katma Değer (Milyon TL)
İç Anadolu Bölgesi (1)	A	1,674	148,081	263.592.962	1.680.884	294.982	176.900	2.640.422	4.648.798	2.008.376	13.563
	B	63	30,836	45.603.079	627.698	101.319	10.227	686.613	1.421.400	734.787	23.829
	C	1,611	117,245	217.989.883	1.053.186	193.662	166.674	1.953.809	3.227.397	1.273.589	10.863
Türkiye (2)	A	11,243	1.110,745	2.020.136.924	12.848.561	2.313.029	1.807.330	24.451.955	40.458.143	16.006.187	14.410
	B	289	133,698	202.731.587	3.521.368	530.045	58.150	3.931.149	7.466.971	3.535.821	26.446
	C	10,954	977,047	1.817.405.337	9.327.193	1.782.984	1.749.179	20.520.806	32.991.172	12.470.366	12.763
(1) / (2) (%)	A	14,89	13,33	13,05	13,08	12,75	9,79	10,80	11,49	12,55	
	B	21,80	23,06	22,49	17,83	19,12	17,59	17,47	19,04	20,78	
	C	14,71	12,00	11,99	11,29	10,86	9,53	9,52	9,78	10,21	

KAYNAK: DİE

İç Anadolu Bölgesindeki küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin yapısı incelendiğinde; işletme sayısının 30.738 olduğu ve bu işletmelerde toplam 124.322 kişinin istihdam edildiği görülmektedir. Bölgede bulunan küçük ve orta ölçekli işletmelerin 30.523'ü küçük ölçekli (1-49 işçi çalıştıran işletmeler) olup bu işletmelerde 104.681 kişi çalışmaktadır. Orta ölçekli (50-199) sanayide bulunan işletme sayısı 215 çalışan sayısı 19.641 kişidir. Bir başka ifadeyle bölge KOS (küçük orta ölçekli sanayi) işletmelerinin %99,3'ü çalışanların ise %84,2'si küçük ölçekli işletmelerdedir.

Bölgede faaliyet gösteren küçük orta ölçekli sanayi işletmelerinin (KOS) yarattığı toplam katma değer 4,5 trilyon TL olup, bunun %43,54'ü (2,0 trilyon TL) küçük, %56,46'sı (2,5 trilyon TL) orta ölçekli işletmeler tarafından gerçekleştirilmiştir.

İç Anadolu Bölgesinde faaliyet gösteren küçük orta ölçekli işletmeler Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında ülke toplam KOS işletmelerinin %15,62'sinin bölgede bulunduğu görülmektedir. Bölgenin Türkiye toplam istihdamı içindeki payı %13,29, toplam katma değer içindeki payı ise %6,13'dür. İç Anadolu Bölgesinde küçük işletme sayısının (10-49 kişi çalıştıran) payının (%99,30) ülke geneline (%98,86) yakın olduğu, istihdamda ise bölge küçük ölçekli işletmelerin payının (%84,20) ülke ortalamasından (%77,15) daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Bölge KOS işletmelerinin yarattığı katma değer ise ülkeye oranla daha çok orta ölçekli (50-199) işletmeler tarafından (%56,44) oluşturulmaktadır.

Bölgede faaliyet gösteren küçük orta ölçekli işletmelerin sayısı, istihdam durumu ve katma değeri Türkiye ile karşılaştırmalı olarak Tablo 21'de verilmiştir.

TABLO 21: KOS İŞLETMELERİ İŞYERİ SAYISI İSTİHDAM DURUMU VE KATMA DEĞER

Ölçek	Türkiye						İç Anadolu Bölgesi						Bölgenin Payı (%)		
	İşyeri Sayısı	%	İstihdam	%	Katma Değer	%	İşyeri Sayısı	%	İstihdam	%	Katma Değer	%	İşyeri Sayısı	İstihdam	Katma Değer
Küçük Ölçekli	194.546	98,86	721.469	77,15	37.900	51,56	30.523	99,30	104.681	84,20	1.962	43,54	15,69	14,51	5,18
1-9	186.574	94,81	545.809	58,37	20.700	28,16	29.483	95,92	83.526	67,19	0	0,00	15,80	15,30	0,00
10-49	7.972	4,05	175.660	18,78	17.200	23,40	1.040	3,38	21.155	17,02	1.962	43,54	13,05	12,04	11,41
Orta Ölçekli	2.247	1,14	213.676	22,85	35.600	48,44	215	0,70	19.641	15,80	2.544	56,46	9,57	9,19	7,15
50-99	1.405	0,71	97.356	10,41	14.600	19,86	138	0,45	9.204	7,40	1.091	24,21	9,82	9,45	7,47
100-199	842	0,43	116.319	12,44	21.000	28,57	77	0,25	10.437	8,40	1.453	32,25	9,14	8,97	6,92
Toplam	196.793	100,00	935.145	100,00	73.500	100,00	30.738	100,00	124.322	100,00	4.506	100,00	15,62	13,29	6,13

3.2. Tarımsal Yapı

İç Anadolu Bölgesi iktisadi faaliyetleri içinde tarımsal faaliyetlerin ağırlıklı bir yeri vardır. Bu durum istihdamın sektörel dağılımında net olarak görülmektedir. Nüfusun sosyal ve ekonomik niteliklerini gösteren 1990 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre; 12 yaş üzeri bölge faal nüfusunun %50,5'i tarım sektöründe çalışmaktadır. Bölgede tarım sektöründe çalışan faal nüfus oranı %53,7 olan Türkiye ortalamalarına yakın bir değerdedir. 2000 yılı itibariyle bölge toplam tarımsal hasılasının bölge gayri safi yurtiçi hasılası içindeki payı %14,3'dür. Bölge tarımsal hasılasının Türkiye tarımsal hasılası içindeki payı yaklaşık olarak %17'dir.

Bölge tarımsal hasılasının yıllar itibariyle gelişimi Türkiye ile karşılaştırmalı olarak Tablo 22'de verilmiştir.

TABLO 22: BÖLGE VE ÜLKE TARIMSAL HASILASI (CARİ FİYATLARLA-MİLYAR TL)

	1987	1990	1996	1998	1999	2000
İç Anadolu Böl. Tarımsal Hasılası (1)	2.380	11.170	388.013	1.586.011	2.124.344	3.013.700
Çiftçilik ve Hayvancılık	2.326	10.968	382.341	1.565.910	2.097.653	2.974.691
Ormancılık	48	171	3.868	13.153	16.705	24.260
Balıkçılık	7	31	1.804	6.947	9.987	14.749
Türkiye Tarımsal Hasılası (2)	13.314	68.692	2.489.774	9.113.454	11.851.055	17.540.631
Çiftçilik ve Hayvancılık	12.236	63.641	2.334.310	8.643.023	11.196.398	16.564.936
Ormancılık	802	2.903	82.853	228.417	286.699	423.482
Balıkçılık	277	2.149	72.610	242.014	367.958	552.213
(1) / (2) (%)	17,88	16,26	15,58	17,40	17,93	17,18

KAYNAK: DİE

Tablodan da görüldüğü gibi, cari fiyatlarla bölge tarımsal hasılası 1987 yılında 2,3 trilyon TL. iken, 1987-2000 döneminde 1.266 kat artarak 2000 yılında 3.013,7 trilyon TL. olarak gerçekleşmiştir (Aynı dönemde ülke tarımsal hasılası 1.317 kat artış göstermiştir). Bölge tarımsal hasılasının Türkiye tarımsal hasılası içindeki payı 1987 yılında %17,9 iken, 1987-2000 döneminde bu oran pek değişiklik göstermeyerek 2000 yılında %17,9 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Bölge tarımsal hasılasının iller itibariyle dağılımına baktığımızda; Bölge tarımsal hasılasına en yüksek katkısı Konya ve Ankara illerinin yaptığını görmekteyiz. 2000 yılında 720,8 trilyon TL üretim değeriyle Konya, bölge tarımsal hasılasının %23,92'sini oluştururken, 489,3 trilyon TL üretim değeri ile Ankara bölge tarımsal hasılasının %16,24'ünü oluşturmaktadır. Bölge tarımsal hasılasına katkısı bakımından Konya ve Ankara'dan sonra üçüncü sırayı %8,91'le Niğde ili alırken, bunu Karaman (%7,69), Nevşehir (%6,85), Yozgat (%6,46), Kayseri (%6,21) ve Eskişehir (%6,10) illeri izlemektedir. Bölge tarımsal hasılasına en düşük katkısı ise %2,07 ile Kırıkkale ili sağlamakta olup bu ili Kırşehir (%2,73), Çankırı (%2,95) illeri takip etmektedir (**Ek 9**).

3.2.1. Bitkisel Üretim

İç Anadolu Bölgesi'nde üretilen bitkisel ürünlerin 2000 yılı itibariyle üretim değeri toplam olarak 2.824,8 trilyon TL. olup bunun %68,4'ünü tarla ürünleri üretimi, %14,6'sını sebze ürünleri, %17,0'ını ise meyve üretimi oluşturmaktadır.

Bitkisel üretimin, pazarlanan değeri incelendiğinde ise, 2000 yılı itibariyle bölge bitkisel üretiminin %72,3'ünün pazarlandığı bunun parasal değerinin ise 2.041,7 trilyon TL olduğu görülmektedir. Pazarlanan bitkisel üretimin %66,2 sini tarla ürünleri, %16,2'sini sebze ürünleri ve %17,5'ini ise meyve ürünlerinin oluşturduğu görülmektedir.

İç Anadolu Bölgesi bitkisel üretim açısından Türkiye içinde önemli bir yere sahiptir. Ülke tahıl ürünleri üretiminin yaklaşık üçte biri bu bölgede gerçekleştirilmektedir. 2000 yılı Türkiye tarla ürünleri üretiminin %39,3'ü, sebze üretiminin %10,3'ü, meyve üretiminin %12,7'si; Türkiye tarla ürünleri pazarlanan değerinin %27,8'i, sebze ürünleri pazarlanan değerinin %11,2'si, meyve pazarlanan değerinin ise %9,5'i İç Anadolu Bölgesinde gerçekleştirilmiştir.

Bazı ürün gruplarında İç Anadolu Bölgesi üretiminin ülke üretimi içindeki payı %50'ye kadar çıkmaktadır. Tarla ürünlerinde; Türkiye tahıl üretiminin %33,8'i, baklagil üretiminin %27,1'i, endüstriyel bitkiler üretiminin %50,8'i, yumru bitkilerin %44,7'si İç Anadolu Bölgesinde üretilmektedir. Türkiye sebze üretiminin; yaprağı yenen sebzelerde %15,6'sı, baklagil sebzelerde %9,9'u, meyvesi yenen sebzelerde %9,2'si, soğansı, yumru ve kök sebzelerde %33,2'si İç Anadolu Bölgesinde üretilmektedir. Türkiye meyve üretiminin; yumuşak çekirdeklielerde %35,4'ü, taş çekirdeklielerde %5,7'si, üzüksü meyvelerde ise %13,5'i İç Anadolu Bölgesinde üretilmiştir.

Tablo 23'de Türkiye ve İç Anadolu Bölgesi bitkisel üretim değerleri verilmiştir.

TABLO 23: İÇ ANADOLU BÖLGESİ VE TÜRKİYE BİTKİSEL ÜRETİM DEĞERİ (2000)

Ürünler	Türkiye				İç Anadolu Bölgesi				Bölge/Türkiye (%)		
	Üretilen		Pazarlanan		Üretilen		Pazarlanan		Üretilen		Pazarlanan
	Ton	Milyon TL.	Milyon TL.	(%)	Ton	Milyon TL.	Milyon TL.	(%)	Miktar	Değer	Değer
Tarla ürünleri	63.433.032	6.600.892.755	4.856.331.140	42,0	24.910.224	1.931.707.077	1.352.443.580	66,2	39,3	29,3	27,8
Tahıllar	32.108.694	3.092.935.584	1.853.201.365	16,0	10.861.089	987.716.099	576.598.444	28,2	33,8	31,9	31,1
Baklagiller	1.316.487	524.131.067	367.625.765	3,2	356.897	140.031.580	98.478.880	4,8	27,1	26,7	26,8
Endüstriyel bitkiler	19.963.403	1.708.728.064	1.650.894.056	14,3	10.146.820	372.760.159	363.420.867	17,8	50,8	21,8	22,0
Yağlı tohumlar	2.253.448	303.682.405	283.431.499	2,4	61.815	25.033.335	23.557.227	1,2	2,7	8,2	8,3
Yumru bitkiler	7.791.000	971.415.635	701.178.455	6,1	3.483.603	406.165.904	290.388.162	14,2	44,7	41,8	41,4
Sebzeler	22.357.612	3.674.327.021	2.962.610.465	25,6	2.309.339	412.427.640	331.146.172	16,2	10,3	11,2	11,2
Yaprağı yenen sebzeler	1.670.650	300.058.918	228.630.227	2,0	259.833	49.462.481	40.344.152	2,0	15,6	16,5	17,6
Baklagil sebzeler	660.000	253.939.374	180.111.324	1,6	65.204	25.658.258	18.156.339	0,9	9,9	10,1	10,1
Meyvesi yenen sebzeler	19.283.500	2.970.304.386	2.430.425.682	21,0	1.767.325	292.221.436	235.628.354	11,5	9,2	9,8	9,7
Soğans, yumru ve kök sebzeler	653.450	130.050.877	105.105.422	0,9	216.655	45.008.950	36.947.079	1,8	33,2	34,6	35,2
Diğer sebzeler	90.012	19.973.466	18.337.810	0,2	322	76.515	70.248	0,0	0,4	0,4	0,4
Meyveler	14.179.138	4.644.860.161	3.755.706.245	32,4	1.807.249	480.681.208	358.157.023	17,5	12,7	10,3	9,5
Yumuşak çekirdekli	2.901.100	678.661.729	515.175.328	4,5	1.026.109	229.816.632	176.323.257	8,6	35,4	33,9	34,2
Taş çekirdekli	3.357.300	1.428.155.626	1.074.410.466	9,3	191.602	64.354.219	41.429.247	2,0	5,7	4,5	3,9
Turunçgiller	2.222.200	401.345.587	378.998.551	3,3	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sert kabuklular	758.000	845.292.510	753.351.936	6,5	23.585	30.492.369	20.849.241	1,0	3,1	3,6	2,8
Üzümse meyveler	4.182.500	1.168.223.532	910.711.970	7,9	565.953	156.017.988	119.555.278	5,9	13,5	13,4	13,1
Çay	758.038	123.181.177	123.057.994	1,1	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toplam	99.969.782	14.920.079.937	11.574.647.850	100	29.026.812	2.824.815.925	2.041.746.775	100	29,0	18,9	17,6

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı 2000

İç Anadolu Bölgesi tarla ürünleri üretimi bölge tarımsal gelirlerinin önemli bir kısmını teşkil etmekte olup 2000 yılı itibariyle pazarlanan bitkisel ürünlerin yaklaşık %66'sı tarla ürünlerinden oluşmaktadır. Bölge tarla ürünleri üretimi 2000 yılında 5.670.996 Ha alanda gerçekleştirilmiştir. Bu arazi içinde en yüksek ekim alanı %86,46 ile tahıllara aittir. Bölgenin geleneksel tarla ürünü tahıllar olup bunun içinde de buğday önemli bir yer tutmaktadır. 2000 yılı Türkiye toplam buğday üretiminin %31,48'i İç Anadolu Bölgesinde elde edilmiştir. Bölgede baklagil ürünleri ekilen arazi 385.110 Ha olup Türkiye genelinde baklagil ürünleri ekilen arazinin %25'ini oluşturmaktadır. Bölgede üretimi yapılan baklagil ürünlerinin Türkiye üretimi içindeki payı incelendiğinde; ülke üretiminin yeşil mercimekte %67, fasulyede %35,6, nohutta %30, fiğde ise %42'sinin İç Anadolu Bölgesi üretiminden oluştuğu görülmektedir. 2000 yılı itibariyle Türkiye şeker pancarı üretiminin %53,9'unu, kimyon üretiminin %68'ini, acı bakla üretiminin %52,1'ini, patates üretiminin %54,2'sini kuru soğan üretiminin %25,'ini üreten İç Anadolu Bölgesi Endüstriyel bitkiler ve yumru bitkiler üretiminde de ülke içinde ağırlıklı bir yere sahiptir. **(Ek 10)**

Bölgenin ülke sebze ürünleri üretimi içindeki payı bakımından yaprağı yenen sebzelerde; marul (kıvırcık) (%40) semiz otu (%31), baklagil sebzelerde; fasulye (%12) ve barbunya (%11), meyvesi yenen sebzelerde; balkabağı (%36), kavun (%30), kabak (sakız) (%12), soğansı, yumru ve kök sebzelerde; yer elması (%96), havuç (%63), taze soğan (%22) ve turp (%22) başlıca sebzelerdir. **(Ek 11)**

İç Anadolu Bölgesi meyve üretimi açısından değerlendirildiğinde; 2000 yılı itibariyle Türkiye elma üretiminin yaklaşık %39'unun, armut üretiminin %19'unun, zerdali üretiminin %54'ünün, içde üretiminin %52'sinin vişne üretiminin %33'ünün bölgeye ait olduğu dikkat çekmektedir. **(Ek 12)**

3.2.2. Hayvancılık

Hayvan Varlığı:

Bölge tarımsal faaliyetleri içinde hayvancılık özel bir ağırlığa sahiptir. Geniş bir alana yayılan İç Anadolu Bölgesi toprakları hayvancılık için uygun bir zemin oluşturmaktadır. Bölgede hüküm süren karasal iklim nedeniyle yağışların yetersiz olması sulama olanaklarının azlığı bitkisel üretim yapan çiftçilerin ikinci bir faaliyet kolu olarak hayvancılığa yönelmelerine neden olmuştur.

İç Anadolu Bölgesi büyükbaş hayvan varlığı içinde sığır ağırlıklı bir yer tutmaktadır. 2000 yılı verilerine göre bölgede toplam 1.863.930 adet sığır bulunmaktadır. Bölge sığır varlığının yapısı incelendiğinde en fazla kültür melezi olduğu dikkat çekmektedir. Bölge sığır mevcudunun yaklaşık olarak %47'si kültür melezi, %21'i kültür, %32'si de, yerli sığırdan oluşmaktadır.

Bölge küçükbaş hayvan varlığı içinde ise koyun ağırlıklı bir yer tutmakta olup 2000 yılı itibariyle bölgede 5.622.830 adet koyun bulunmaktadır. Bölgede bulunan koyunların yaklaşık olarak %93'ü yerli %7'si merinos cinsi koyundur.

Bölge canlı hayvan varlığı ülke içinde önemli bir yer tutar. Ülke küçükbaş hayvan varlığının; koyunda %19,73'ü, kıl keçisinde %7,56'sı, tiftik keçisinde ise %61,13'ü İç Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. İç Anadolu Bölgesinin bazı illerinde canlı hayvan yetiştiriciliği geleneksel bir uğraş alanıdır. Bu illerde bulunan geniş meralar küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yaygınlaşmasında etkili olmuştur. Kuru tarım koşullarına bağlı olarak tarıma elverişli arazinin yarısına yakını nadasa bırakılmaktadır. Gerek, nadasa bırakılan alanların çokluğu gerekse geniş mera alanları küçükbaş hayvan yetiştiriciliği için uygun koşullar oluşturmaktadır. Önceleri büyük oranda mera hayvancılığı biçiminde yapılan koyun yetiştiriciliği, son yıllarda mera alanlarının azalması ve yanlış otlatma nedeniyle meraların kalitesinin düşmesi yöre çiftçilerinin besiciliğe yönelmesine neden olmuştur. Besiciliğin gelişmesinde bölgede bulunan yem fabrikaları ve şeker fabrikalarının da katkısı büyüktür. Bölgedeki yem fabrikaları ve şeker fabrikaları, besi

materyallerini arttırmış, bunun etkisiyle önceleri önemsiz düzeylerde olan küçükbaş ve büyükbaş hayvan besiciliği gelişmiştir. Sığır besiciliğinin gelişmesinde bir başka etken ise bölgede 1970'lerden sonra sayıları hızla artan süt işleme tesisleridir. Süt işleme tesislerinin yaygınlaşması bölgedeki sığır varlığının niteliğinin de gelişmesine neden olmuş, kültür ve kültür melezinin toplam hayvan varlığı içindeki payı artmış, yerli ırk sığır besiciliğinin giderek terk edilmesini sağlamıştır. 2000 yılı verilerine göre bölgedeki sığır varlığı ülke sığır varlığının %17,32'sini teşkil etmektedir. Bu oran kültür melezi sığırdaki %18,49'a kültür ırkı sığırdaki ise %21,21'e yükselmektedir.

İç Anadolu Bölgesinde büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın yanı sıra kümes hayvanı yetiştiriciliği de gelişkin bir yapı arz etmektedir. 2000 yılı verilerine göre bölgede 44.476.380 tavuk, 649.753 hindi, 214.292 ördek, 339.958 kaz bulunmaktadır. Bölge tavuk varlığı ülke tavuk varlığının %17,23'ünü oluşturmaktadır. Özellikle yumurta tavuğu varlığı bakımından, ülke tavuk varlığının %28,83'ünün İç Anadolu Bölgesinde bulunduğu dikkat çekmektedir.

İç Anadolu Bölgesi ve Türkiye hayvan varlığı Tablo 24'de verilmiştir.

TABLO 24 : TÜRKİYE VE BÖLGE HAYVAN VARLIĞI (2000)

HAYVAN TÜRÜ	MİKTAR (Adet)		(2) / (1) (%)
	Türkiye (1)	İç Anadolu Bölgesi (2)	
KÜÇÜKBAŞ HAYVAN			
Koyun	28.492.000	5.622.830	19,73
Koyun(merinos)	562.051	295.680	52,61
Koyun(Yerli)	19.866.661	3.976.475	20,02
Kuzu(Merinos)	210.949	112.580	53,37
Kuzu(Yerli)	7.852.339	1.238.095	15,77
Kıl keçisi	6.828.000	516.180	7,56
Kıl keçisi	4.922.793	382.247	7,76
Kıl keçisi Oğlağı	1.905.207	133.933	7,03
Tiftik keçisi	373.000	228.010	61,13
Tiftik keçisi	274.019	167.276	61,05
Tiftik keçisi Oğlağı	98.981	60.734	61,36
BÜYÜKBAŞ HAYVAN			
Sığır	10.761.000	1.863.930	17,32
Sığır(Kültür)	1.151.453	248.193	21,55
Sığır(Kültür melezi)	3.015.796	556.878	18,47
Sığır(Yerli)	2.771.982	390.532	14,09
Dana(Kültür)	654.547	134.877	20,61
Dana(Kültür melezi)	1.722.204	319.192	18,53
Dana(Yerli)	1.445.018	214.258	14,83
Manda	146.000	22.020	15,08
Manda	104.870	15.778	15,05
Manda Yavrusu	41.130	6.242	15,18
KÜMES HAYVANLARI			
Tavuk	258.168.320	44.476.380	17,23
Et Tavuğu	193.459.280	25.823.810	13,35
Yumurta Tavuğu	64.709.040	18.652.570	28,83
Hindi	3.681.558	649.753	17,65
Ördek	1.104.176	214.292	19,41
Kaz	1.496.604	339.958	22,72
Arı Kovanı	4.267.123	518.754	12,16
Açılan İpek Böceği Kutusu	3.147	466	14,81

KAYNAK : DİE

Hayvansal Ürünler Üretimi

İç Anadolu Bölgesi hayvansal ürünler üretimi incelendiğinde; Bölgede 2000 yılı itibariyle 1.724.773 ton süt, 101.807 ton kırmızı et, 60.414 ton beyaz et, 4,5 milyar adet yumurta, 8.375 ton bal üretildiği görülmektedir.

Tablo 25'de İç Anadolu bölgesi hayvansal ürünler üretimi verilmiştir.

TABLO 25: HAYVANSAL ÜRÜNLER ÜRETİMİ VE ÜLKE İÇİNDEKİ YERİ (2000)

	Miktar (Ton)		(2)/(1) (%)
	Türkiye (1)	İç Anadolu Bölgesi (2)	
Süt	9.793.962	1.724.773	17,61
Koyun sütü	774.380	111.444	14,39
Kıl keçi sütü	216.328	10.920	5,05
Tiftik keçi sütü	3.883	2.293	59,05
İnek sütü	8.732.041	1.588.729	18,19
Manda sütü	67.330	11.387	16,91
Et (1)	491.497	101.807	20,71
Koyun eti	111.138	17.575	15,81
Kıl keçi eti	20.931	1.433	6,85
Tiftik keçi eti	463	333	71,92
Siğır eti	354.636	81.973	23,11
Manda eti	4.047	493	12,18
Deve eti	8	0	0,00
Domuz eti	274	0	0,00
Deri (adet)	10.137.125	1.569.566	15,48
Koyun derisi	6.602.950	976.849	14,79
Kıl keçi derisi	1.201.276	79.107	6,59
Tiftik keçi derisi	30.748	21.062	68,50
Siğır derisi	2.272.234	489.037	21,52
Manda derisi	25.870	3.511	13,57
Deve derisi	32	0	0,00
Domuz derisi	4.015	0	0,00
Yapağı	43.139	8.753	20,29
Kıl	2.697	252	9,34
Tiftik	421	245	58,19
Beyaz et	662.694	60.414	9,12
Tavuk eti	643.436	60.414	9,39
Hindi eti	19.242	0	0,00
Ördek eti	4	0	0,00
Kaz eti	12	0	0,00
Yumurta (2)	844.287	283.417	33,57
Bal	61.091	8.375	13,71
Balmumu	4.527	515	11,38
İpek kozası	60	12	20,00

Not (1) : Mezbaha, kombina ve kurban bayramı kesimlerini kapsar

(2) : 16.000 Adet Yumurta 1 ton kabul edilmiştir.

Kaynak: DİE

Bölge hayvansal ürünler üretiminin Türkiye içindeki payı değerlendirildiğinde; 2000 yılı itibariyle ülke süt üretiminin %17,61'inin, kırmızı et üretiminin %20,71'inin, beyaz et üretiminin %9,12'sinin İç Anadolu Bölgesi tarafından gerçekleştirdiği görülmektedir. Aynı yıl bölge yumurta üretiminin ülke içindeki payı %33,57, deri üretiminin payı %15,48 ve yapağı üretiminin payı %20,29 olarak gerçekleşmiştir.

İç Anadolu Bölgesinde sağılan hayvanların üretim ve verim durumu incelendiğinde ise; inekten ortalama olarak 1.718 kg/yıl süt verimi alındığı, koyundan birim başına 32 kg/yıl verim alındığı ve mandadan ise 962 kg/yıl süt verimi alındığı görülmektedir. Yine kesilen hayvan başına verim (karkas ağırlığı) düzeyine bakıldığında, kesilen sığırların birim karkas ağırlığının 179,6 kg, koyunların 19,4 kg ve mandaların ise 154,4 kg olduğu dikkati çekmektedir.

Sağılan ve kesilen hayvanların verim düzeyi ülke geneli açısından mukayese edildiğinde, küçükbaş ve büyükbaş hayvan et verim düzeyi Türkiye ortalamalarının üzerinde iken küçükbaş süt verim düzeyi ülke ortalamasının altında, büyükbaş hayvan süt verim düzeyinin ülke ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Nitekim, sağılan hayvanlardan inekte verimlilik İç Anadolu Bölgesi'nde 1.718,2 kg/yıl iken Türkiye genelinde 1.653,9 kg/yıldır. Yine kesilen hayvanlardan sığırdaki verimlilik 179,6 kg/baş iken, Türkiye genelinde de 168,7 kg/baştır. Büyükbaş hayvanlarda verim düzeyinin Türkiye ortalamasının üzerinde olmasının en önemli nedeni ise İç Anadolu Bölgesi'ndeki sığırların kültür ırk ve kültür melezi sığır oranının Türkiye ortalamasına göre daha yüksek olmasıdır. İç Anadolu Bölgesi ve Türkiye büyükbaş ve küçükbaş hayvan süt verim düzeyi Tablo 26'da et verim düzeyi Tablo 27'de karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

TABLO 26: SÜT ÜRETİMİ VE HAYVAN BAŞINA VERİM (2000)

HAYVAN TÜRÜ	TÜRKİYE			İÇANADOLU BÖLGESİ		
	Sağılan Sayısı	Üretim (Ton)	Verim (kg)	Sağılan Sayısı	Üretim (Ton)	Verim (kg)
Koyun	15.920.159	774.380	48,6	3.451.738	111.444	32,3
Kıl Keçi	3.604.719	216.328	60,0	284.585	10.920	38,4
Tiftik Keçi	187.988	3.883	20,7	109.396	2.293	21,0
İnek	5.279.569	8.732.041	1.653,9	924.645	1.588.729	1.718,2
Manda	69.602	67.330	967,4	11.839	11.387	961,8

KAYNAK : DİE

TABLO 27: ET ÜRETİMİ VE HAYVAN BAŞINA KARKAS AĞIRLIĞI (2000)

HAYVAN TÜRÜ	TÜRKİYE			İÇANADOLU BÖLGESİ		
	Kesilen Sayısı	Üretim (Ton)	Karkas (kg)	Kesilen Sayısı	Üretim (Ton)	Karkas (kg)
Koyun	6.110.853	111.138	18,2	905.809	17.575	19,4
Kıl Keçi	1.137.672	20.931	18,4	75.209	1.433	19,1
Tiftik Keçi	28.497	463	16,2	19.628	333	17,0
Sığır	2.101.583	354.636	168,7	456.310	81.973	179,6
Manda	23.518	4.047	172,1	3.192	493	154,4

KAYNAK : DİE

Su Ürünleri Üretimi

Bölgede ekonomik açıdan işletme değeri olan pek çok göl ve baraj mevcuttur. Bu tatlı su kaynaklarının bir kısmı her yıl Tarım Köyişleri Bakanlığı tarafından su ürünleri işletmelerine kiralanmaktadır.

Bölgede bulunan tatlı su göl ve barajlarında; levrek, sazan, alabalık, kefal ve kerevit gibi su ürünleri üretimi yapılmaktadır. Ancak balıkçılıktan elde edilen hasıla önemsiz düzeydedir. 1987 yılında cari fiyatlarla 7 milyar TL. olan balıkçılık hasılası 1987-2000 arasında 2.107 kat artarak 2000 yılında 14.749 milyar TL düzeyinde gerçekleşmiştir. Bölge balıkçılık hasılasının ülke içindeki payı yıllar itibariyle fazla değişmemiş ülke balıkçılık hasılasının yaklaşık olarak %2,5'ini oluşturmuştur. Yıllar itibariyle bölge balıkçılık hasılasının gelişimi Tablo 28'de verilmiştir.

TABLO 28 : BÖLGE BALIKÇILIK HASILASININ TÜRKİYE İÇİNDEKİ YERİ*

YILLAR	BALIKÇILIK HASILASI				PAYI (%) (2) / (1)
	Türkiye (1)	Gelişme Hızı (%)	İç Anadolu Bölgesi (2)	Gelişme Hızı (%)	
1987	277	-	7	-	2,53
1988	655	136	13	86	1,98
1989	902	38	17	31	1,88
1990	2.149	138	31	82	1,44
1991	2.981	39	45	45	1,51
1992	4.429	49	91	102	2,05
1993	12.694	187	190	109	1,50
1994	25.556	101	370	95	1,45
1995	44.033	72	715	93	1,62
1996	72.610	65	1.804	152	2,48
1997	131.094	81	3.478	93	2,65
1998	242.014	85	6.947	100	2,87
1999	367.958	52	9.987	44	2,71
2000	552.213	50	14.749	48	2,67

Not (*) : Cari Fiyatlarla Milyar TL
KAYNAK : DİE

Tarımsal Araç Gereç Durumu

İç Anadolu Bölgesi tarımsal alet ve makine varlığı incelendiğinde, bölgede tarımsal araç ve gereç sayısının daha ziyade Konya, Ankara, Eskişehir, Nevşehir, Niğde, Sivas gibi geniş ve düz araziye sahip, bitkisel üretimde etkili illerde yoğunlaştığı

görülmektedir. Bölgede 2000 yılı itibariyle mevcut traktör sayısı 141.363 olup bunun yaklaşık %21'i Konya, 513'ü Ankara, %11'i Yozgat ilinde bulunmaktadır. İç Anadolu Bölgesinde bulunan tarım araç gereç sayısının Türkiye içindeki yerine bakıldığında ise özellikle tarla ürünlerinin ekimi-hasat edilmesi gibi işlerde kullanılan araç gereç açısından bölgenin Türkiye içinde önemli bir yere sahip olduğu dikkat çekmektedir. Tarımsal mekanizasyon ve modernizasyon açısından önemli bir gösterge olan traktör varlığı bakımından bölgenin ülke içindeki payı %22,55'dir. **(Ek 13)**.

3.2.3. Tarımsal Krediler

Tarım sektöründe beklenen üretim seviyelerine ulaşılamamasında diğer faktörlerin yanı sıra finansman yetersizliği de etkili olmaktadır. İşletme sermayesi yetersizliği içinde olan tarım işletmelerinin ihtiyaç duyduğu finansman karşılandığı takdirde modern üretim tekniklerinin kullanımı yaygınlaşacak, girdi temini kolaylaşacak ve buna bağlı olarak tarım sektörünün üretim kapasitesi artacaktır. Ülke tarımının gelişmesi, istihdam olanaklarının artırılması, işletme gelirindeki riskin azaltılması, işletmelerin verimli çalışmaları giderek artan nüfusun yeterli ve dengeli beslenebilmesi için vazgeçilmez bir zorunluluktur. Bu bağlamda ülkemiz tarım sektörünün arzulanan düzeye getirilmesi için gerek bitkisel ve hayvancılık gerekse ayrı ayrı hayvancılık veya bitkisel üretimde bulunan işletmelerin işletme ve yatırım sermayesi ihtiyacının giderilmesi büyük önem taşımaktadır. Böylece mevcut üretim kaynaklarının etkin kullanımı sağlanarak tarımsal üretimin ülke ekonomisine katkısı da arttırılacaktır.

Tarımda kredi gereksinimini arttıran en önemli nedenler, tarım işletmelerinin yeterli büyüklükte olmayışı, piyasa içi üretim ve verimliliğin arttırılma arzusu, veraset ve intikal işlemleri, tarımsal ürün fiyatlarındaki dalgalanmalar gibi ekonomik ve sosyal nedenlerdir. Çağdaş teknoloji uygulaması, doğal olaylar (afet vb). da tarım kesiminde kredi gereksinimi doğuran faktörlerdir.

Geleneksel bir yapı arzeden hayvancılık işletmeleri; çağdaş gelişmenin ve uzmanlaşmanın gereği ekstansif bir yapıdan giderek daha entansif bir yapıya dönüşmektedir. Koyun ve sığır besiciliği yapan işletmeler, sanayi tipi üretim

organizasyonu gerçekleştirmiş broiler ve yumurta tavukçuluğu işletmeleri, entansif karakterli olmaları nedeniyle önemli ölçüde, sabit ve döner sermaye gerektirmektedir. Hayvancılık işletmelerinde ahır, ağıl, kümes vb. altyapı ile ilgili işletme sorunlarının çözümünde uzun vadeli krediye, cari ve diğer harcamalardan olan alet ve malzeme alımları için orta ve kısa vadeli krediye ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle orta ve kısa vadeli krediler besi, süt sığırcılığı ve entansif tavukçuluk işletmelerinin canlı hayvan materyali ve yem alımları için kullanılmakta ve bu işletmelerin devamlılıkları açısından büyük önem taşımaktadır. Bitkisel üretimle uğraşan işletmelerde ise çoğunlukla tohum, gübre ve zirai ilaç alımlarında kullanılmak üzere kısa vadeli kredilere ihtiyaç duyulmaktadır.

İç Anadolu Bölgesinde kullanılan tarımsal krediler incelendiğinde; 1999 yılında toplam 545.342 milyar TL. kredi kullanıldığı ve bölgede kullanılan kredilerin Türkiye genelinde kullanılan tarımsal kredilerin %25,61'ini oluşturduğu görülmektedir. Bölgede kullanılan tarımsal kredilerin türlerine göre dağılımı incelendiğinde; kredilerin %54,11'inin tarımsal içerikli, %18,18'inin tarımsal kredi kooperatifleri, %15,95'inin hayvansal üretim kredileri, %6,46'sının bitkisel üretim kredileri, %2,89'unun tarımsal araç-gereç kredilerinden oluştuğu görülmektedir. Tablo 29'da İç Anadolu Bölgesinde kullanılan tarımsal krediler ve bölgenin Türkiye içindeki yeri karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

TABLO 29 : TARIMSAL KREDİLER (1999)

Kredi Türü	Türkiye		İç Anadolu Bölgesi		Bölgenin Payı
	Milyar TL	%	Milyar TL	%	%
Bitkisel üretim kredileri	206.451	9,70	35.250	6,46	17,07
Hayvansal üretim	348.370	16,36	86.956	15,95	24,96
Kimyevi gübre	33.724	1,58	12.816	2,35	38,00
Su ürünleri kredileri	10.115	0,48	306	0,06	3,03
Tarımsal araç ve gereçler	56.647	2,66	15.785	2,89	27,87
Tarım kredi kooperatifleri	478.109	22,45	99.145	18,18	20,74
Tarımsal içerikli krediler	995.729	46,77	295.074	54,11	29,63
Tarımsal sanayi	47	0,00	10	0,00	21,28
TOPLAM	2.129.192	100,00	545.342	100,00	25,61

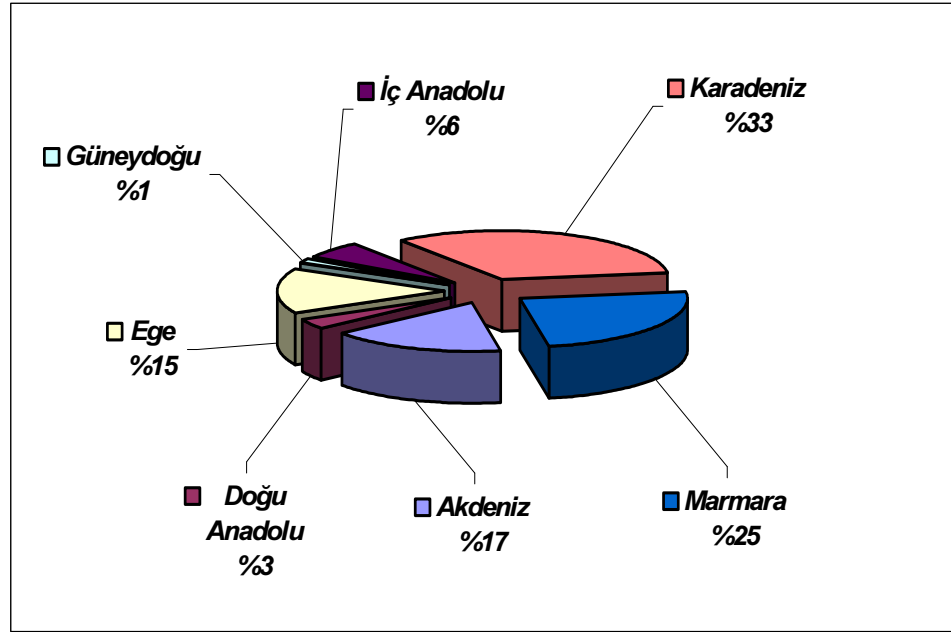
KAYNAK: DİE

3.3 Ormancılık

İç Anadolu Bölgesi orman varlığı bakımından oldukça fakir bir coğrafi bölgedir. Bölgede hüküm süren iklim koşulları nedeniyle hakim bitki örtüsü bozkır bitki örtüsüdür. Bölgede toplam ormanlık saha 2.331.745Ha olup bunun %33'ü baltalık orman %67'si ise koruluk alandır. Baltalık orman alanının 525.088 Ha'lık (%72,6) koruluk orman alanının 946.664 Ha'lık (%58,9) kısmı bozuk orman alanından oluşmaktadır. Bölge orman varlığının iller itibariyle dağılımı incelendiğinde; toplam ormanlık sahanın %22'sine sahip olan Konya ilinin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Konya'yı %15,3 ile Ankara, %14,8 ile Eskişehir, %11,3 ile Sivas, %10,1 ile Yozgat illeri takip etmektedir. Orman varlığı bakımından en düşük paya sahip olan il ise %0,37 ile Nevşehir ilidir. (Ek 14)

İç Anadolu Bölgesi orman ürünleri açısından düşük bir hasılaya sahiptir. Bölge gayri safi yurtiçi hasılasının ancak %0,1 gibi çok düşük bir kısmı ormancılık sektöründen elde edilmektedir. 2000 yılında ormancılık hasılası 24,3 trilyon civarındadır. Bölge ormancılık hasılasının Türkiye ormancılık hasılası içindeki payı ise %6'dır. İç Anadolu Bölgesi ülke ormancılık hasılasına yaptığı katkı bakımından coğrafi bölgeler arasında beşinci sırada yer almaktadır.

Grafik 4'te Türkiye 2000 yılı ormancılık hasılasının coğrafi bölgeler itibariyle dağılımı verilmiştir.

GRAFİK 4 : BÖLGELER İTİBARIYLA ORMANCILIK HASILASI (2000)

3.4. Madencilik

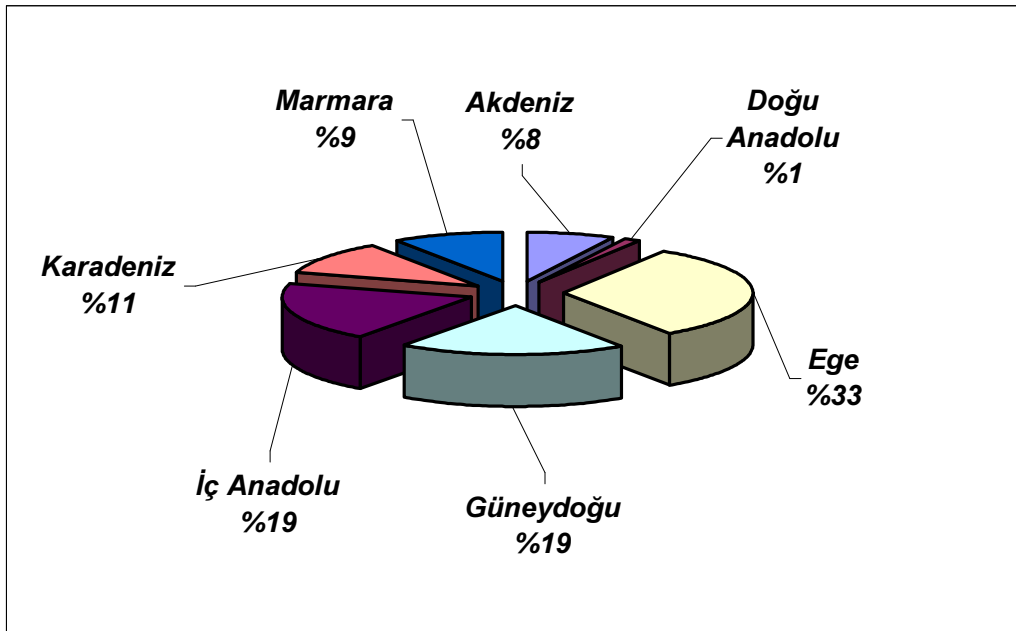
Yer altı kaynakları bakımından oldukça zengin bir bölge olan İç Anadolu Bölgesi'nde işletilen başlıca madenler bor mineralleri, linyit, krom, civa ve demirdir. Eskişehir'de krom, linyit, manyezit, Kayseri'de linyit, çinko ve demir, Sivas'ta linyit, Konya'da krom, manyezit, civa, boksit, linyit, Karaman'da linyit çıkarılmaktadır. Yer altı zenginliklerinden bölgeye en çok ekonomik katkıyı boksit ve tuz yapmaktadır. Türkiye'nin en zengin boksit rezervleri İç Anadolu Bölgesi illerinden biri olan Konya ilinde bulunmaktadır. Alüminyumun hammaddesi olan boksit aynı zamanda Konya ili Seydişehir ilçesindeki alüminyum tesislerinde işlenmekte ve bölge madencilik hasılasına önemli katkılarda bulunmaktadır. Yine bölge sınırları içinde bulunan Tuz Gölü'nden elde edilen tuz ülke yemeklik tuz ihtiyacının önemli bir kısmını karşılamaktadır. Ayrıca bölge illerinde bulunan jeotermal kaynaklar bölge ekonomisi için önemli bir potansiyel arz etmektedir. Termal turizm, sera ısıtması ve bazı yerleşim birimlerinin ısıtılmasında kullanılan bu kaynaklar Kırıkkale Karaman illeri hariç, diğer illerin tamamında bulunmaktadır.

İç Anadolu Bölgesi yer altı kaynakları bakımından oldukça zengin bir bölge olmasına rağmen madencilik hasılası arzulan düzeyde değildir. 2000 yılı bölge madencilik hasılası 276,7 trilyon TL olup bölge gayri safi yurtiçi hasılası içindeki

payı %1,3 gibi çok düşük düzeydedir. Bölge madencilik hasılasının iller itibariyle dağılımı değerlendirildiğinde %29 ile Eskişehir'in ilk sırada yer aldığı ve bu ili %23,8 ile Konya, %22,6 ile Ankara ,%15,8'lik payla da Sivas ilinin takip ettiği görülmektedir. Bölge madencilik hasılasının tamamına yakını bu dört il tarafından oluşturulmaktadır.

2000 yılı Türkiye madencilik hasılası içinde İç Anadolu Bölgesinin payı %19,45 olup bölgeler arasında Ege ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinden sonra üçüncü sırada yer almaktadır.

Bölgeler itibariyle madencilik hasılasının dağılımı Grafik 5'te verilmiştir.

GRAFİK 5 : BÖLGELER İTİBARIYLA MADENCİLİK HASILASI (2000)

3.5. Altyapı Olanakları

2000 yılı Genel Nüfus Sayımı geçici sonuçlarına göre İç Anadolu Bölgesi kentleşme oranı %69,2'dir. Kentleşmenin ağırlık kazandığı, nüfusu 500.000'in üzerinde olan kentlerin bölge kent nüfusu içindeki payı %55,8, bölge toplam nüfusu içindeki payı ise %38,6'dır.

Kentsel alanlarda yetersiz olan altyapı, sosyal hizmet unsurlarında zaten var olan eksiklikler, göçler nedeniyle daha da belirginleşmektedir. Kırsal kesimden kentlere doğru olan göç, kent merkezlerinde öncelikle konut ihtiyacında artışa yol açmakta buna bağlı olarak yerel yönetim hizmetlerine oluşan yoğun talep nedeniyle hizmetlerin çeşitlenmesi ve kalitesinin düşmesine yol açmaktadır. Kentlerin nüfusundaki hızlı artış, kent içi su dağıtım şebekeleri, atık su depolama gibi kentsel altyapı hizmetlerine olan ihtiyacı arttırmakta, mevcut su dağıtım şebekelerinin bakım-onarım ve yenileme faaliyetlerine ek yük getirmektedir. Büyük kentlerde içme suyu havzalarında imarsız ve kontrolsüz yapılaşma kentlerin içme suyu kaynaklarının kirlenmesine yol açmaktadır. Bu nedenle su kaynaklarının korunması, planlanması ve yönetimindeki eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir. Kentlerde yerel yönetimlerin imar yönetmeliklerinde, yapı ve çevre standartlarının iyileştirilmesi, farklı faaliyetlerin bir arada yer almasına ilişkin olarak inşaat ve mekan ihtiyacına yönelik ilke ve standartların geliştirilmesi, konut alanlarında çevre düzenleme ve bakımındaki aksaklıkların giderilmesi kentsel altyapının iyileştirilmesi bakımından büyük önem arz etmektedir.

Bölgede bulunan kent yerel yönetimlerinin içme suyu, kanalizasyon ve arıtma tesisi gibi altyapı hizmetleri için finansman sağlanmasında ve mevcut tesisleri işletecek nitelikte ve sayıda eleman ihtiyacının karşılanmasında büyük güçlükler yaşanmaktadır. Yeterli mali güce sahip olamayan yerel yönetimler dış kredi arayışına girmekte ve temin etmektedir. Yurtdışından temin edilen kredilerin zamanında ödenmemesi, dış kredi stokunu ve maliyetini arttırmaktadır.

Başta Ankara olmak üzere büyük kentlerde kent içi ulaşım ve araç park yeri önemli bir sorun durumundadır. Kentlerde kent içi ulaşım ağırlıklı olarak motorlu taşıtlarla yapılmaktadır. Motorlu taşıtlarla yolcu taşımaları kentlerde trafik yoğunluğunu, ulaşım maliyetini arttırmakta ve zaman kaybına yol açmaktadır. Bu nedenle kentlerde raylı taşımalarının yaygınlaştırılması, toplu taşımalarının bu yönde teşvik edilmesi gerekmektedir. Bölge illerinden Ankara ve Konya il merkezlerinde az da olsa raylı sistemden yararlanılmaktadır.

Kentlerde plansız gelişme nedeniyle sanayi tesisleri gelişmiş güzel yerlerde yapılmış, zamanla sanayi tesisleri nüfusun yoğun olduğu kent merkezlerinin içinde kalmıştır. Bu da kent içi ulaşımda hem de çevre kirliliği açısından büyük sorunların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu bağlamda organize sanayi bölgelerinin ve küçük sanayi sitelerinin kurulması, yaygınlaştırılması kentsel altyapının iyileştirilmesinde olumlu katkı sağlayacaktır. Organize sanayi bölgelerinin sağlayacağı bir diğer olumlu katkı; çok sayıda sanayi işletmesinin bir arada olması yatay ve dikey entegrasyonu sağlayacağından belli illerin bazı sanayi kollarında gelişmesini hızlandıracaktır.

2001 yılı itibariyle bölgede etüd, proje ve inşaat aşamasında olan 26 organize sanayi bölgesi, 20 tane de küçük sanayi sitesi yatırımı devam etmektedir. Ayrıca kentsel altyapıyı iyileştirmeye dönük 6 içme suyu projesi, 9 kanalizasyon projesi devam etmektedir.

İç Anadolu Bölgesinde 1997 yılı itibariyle 5.477'si köy 1.649'u köy bağılı olmak üzere toplam 7.126 kırsal yerleşim birimi vardır. Kırsal yerleşim birimlerinin sağlıklı ve yeterli içme suyu ihtiyacı devam etmektedir. Köylerin %10'u, köy bağılılarının %34'ünde yeterli içme suyu bulunmamaktadır. İç Anadolu Bölgesi kırsal yerleşim birimlerinin içme suyu ihtiyacı devam etmekle birlikte diğer bölgelerle karşılaştırıldığında nispeten iyi durumdadır. İç Anadolu Bölgesi kırsal yerleşim içme suyu yeterliliği açısından Türkiye genelinde Marmara Bölgesinden sonra ikinci sıradadır. Kırsal yerleşim birimleri ulaşım bakımından değerlendirildiğinde; bölgede 1997 yılı itibariyle toplam köy yolu uzunluğu 60.021 km olup bunun 12.492 km'si TC Karayolları, 10.865 km'si TC Köy Hizmetleri'ne ait olmak üzere 23.357 km'si asfalt yoldan ibarettir.

İç Anadolu Bölgesinde bulunan su kaynaklarından Sakarya, Kızılırmak, Göksu gibi ırmak ve kolları ile kapalı havzalarda kalan dere ve çaylardan yararlanmak üzere gerek sulama gerekse enerji üretim amaçlı çok sayıda baraj yapılmıştır.

Bölgede mevcut durumda 18 adet hidroelektrik santrali (HES) bulunmaktadır. Toplam olarak 924,61 MW kurulu güce sahip olan bu santraller Türkiye hidroelektrik santralleri kurulu gücünün (10.107,61 MW) %9,15'ini oluşturmaktadır.

İç Anadolu Bölgesi eğitim, demografik yapı, sağlık ve sosyal güvenlik vb. beşeri unsurlar açısından değerlendirildiğinde bölgenin Türkiye ortalamasından daha iyi konumda olduğu dikkat çekmektedir. Bu durumda başkent Ankara'nın bölge illerinden biri olması ve kamu hizmetlerinin başkentte yoğunlaşmasının etkili olduğu tahmin edilmektedir. Ancak gerek fiziki gerekse beşeri altyapı açısından Ankara'nın dışında Konya Eskişehir, Kayseri gibi illerin de çekim merkezi oluşturdukları görülmektedir. Bunun sonucunda da gerek sanayileşme gerekse tarımsal üretim ve verimlilikte bu iller belirli bir dinamizm kazanmıştır.

Altyapı eksiklerinin giderilmesinde en büyük görev kamuya düşmektedir. Bu konuda anlamlı bir gösterge olan kamu yatırımlarının İç Anadolu Bölgesindeki gelişimi incelendiğinde; 1991 yılı itibariyle cari fiyatlarla 3.955 milyar TL. olan kamu yatırım harcamalarının 1991-2001 döneminde yaklaşık olarak 183 kat artarak 2001 yılında 724.829 milyar TL. olarak gerçekleştiği görülmektedir. Aynı dönemde Türkiye genelinde yapılan toplam kamu yatırım harcamaları 224 kat artmıştır. İç Anadolu Bölgesinde yapılan kamu yatırım harcamalarının Türkiye içindeki yeri incelendiğinde; 2001 yılı itibariyle (cari fiyatlarla) 724.8 trilyon TL. olarak gerçekleşen bölge kamu yatırım harcamalarının, Türkiye genelinin %7,75'ini oluşturduğu görülmektedir. 2001 yılı itibariyle bölgede yapılan kamu yatırımlarının %58,7'sini alan Ankara'nın ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Ankara ilini %12'lik payla Eskişehir, %9,3'lük payla Konya, %6,1'lik payla Kırıkkale, %4,3'lük payla Kayseri illeri takip etmektedir. Bu beş ilde yapılan toplam kamu yatırım harcamalarının bölge içindeki payı %90 düzeyine ulaşmaktadır. 1991-2001 döneminde İç Anadolu Bölgesi kamu yatırım harcamalarının gelişimi Türkiye ile karşılaştırmalı olarak Tablo 30'da verilmiştir.

TABLO 30: KAMU YATIRIM HARCAMALARININ GELİŞİMİ

Yıllar	HARCAMA TUTARI (CARİ FİY. MİLYON TL)				(2) / (1) (%)
	Türkiye (1)	Değişim (%)	İç Anadolu Bölgesi (2)	Değişim (%)	
1991	41.864		3.955		9,45
1992	75.404	80,12	6.330	60,05	8,40
1993	122.799	62,86	11.548	82,43	9,40
1994	218.875	78,24	30.317	162,53	13,85
1995	312.039	42,56	50.820	67,63	16,29
1996	622.925	99,63	85.986	69,20	13,80
1997	1.346.981	116,23	207.737	141,59	15,42
1998	3.162.783	134,81	371.669	78,91	11,75
1999	4.605.643	45,62	485.257	30,56	10,54
2000	7.612.580	65,29	667.672	37,59	8,77
2001	9.358.212	22,93	724.829	8,56	7,75

KAYNAK: DPT, İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, 2000 Yılı Yatırım Programı, Yatırımların İllere Göre Dağılımı, Şubat 2000.

Kamu yatırım harcamalarının sektörlere göre dağılımı incelendiğinde; 2001 yılı itibariyle İç Anadolu Bölgesi'nde 724,8 trilyon TL olarak gerçekleşen kamu yatırım harcamalarının %53,82'sinin diğer yatırımlarından oluştuğu görülürken, %13,05'inin sağlık, %12,90'ının eğitim, %10,13'ünün imalat, %3,58'inin tarım, %3,54'ünün ulaştırma ve haberleşme sektörü oluştuğu dikkati çekmektedir. Tablo 31'de kamu yatırım harcamalarının sektörler itibariyle dağılımı verilmiştir.

TABLO 31: KAMU YATIRIM HARCAMALARININ SEKTÖREL DAĞILIMI (2001)*

Sektörler	TÜRKİYE (1)		İÇ ANADOLU BÖLGESİ (2)		(2) / (1) (%)
	Milyar TL	%	Milyar TL	%	
Tarım	536.135	5,73	25.926	3,58	4,84
Madencilik	124.150	1,33	6.250	0,86	5,03
İmalat	505.331	5,40	73.423	10,13	14,53
Enerji	1.570.325	16,78	12.269	1,69	0,78
Ulaştırma ve Haberleşme	1.712.559	18,30	25.652	3,54	1,50
Turizm	108.194	1,16	1.470	0,20	1,36
Konut	528.205	5,64	1.650	0,23	0,31
Eğitim	1.235.600	13,20	93.520	12,90	7,57
Sağlık	577.643	6,17	94.555	13,05	16,37
Diğer	2.460.070	26,29	390.114	53,82	15,86
Toplam	9.358.212	100,00	724.829	100,00	7,75

Not (*) : Cari Fiyatlarla

KAYNAK: DPT, İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü

3.6. Teşvik Durumu

Bir ülkede yatırımların özendirilmesinde uygulanan tedbirlerden en önemlisi yatırım teşvik tedbirleridir. Devlet, bölgeler veya iller arasındaki gelişmişlik farkını giderebilmek amacıyla illere veya yörelere farklı yatırım teşvikleri sağlamaktadır. Yine, devlet belirli sektörlerin ülke içinde gelişmesini sağlamak amacıyla, gelişmesini istediği sektörlerle (özel önem taşıyan sektörler) teşvik tedbirleri uygulamaktadır. Genel olarak devlet yardımları olarak adlandırılan yatırım teşvikleri açısından ülkemiz kalkınmada öncelikli yöreler, normal yöreler ve gelişmiş yöreler olmak üzere gelişmişlik derecesine göre üçe ayrılmıştır. İç Anadolu Bölgesinde bulunan illerden; Aksaray, Sivas, Karaman, Çankırı, Yozgat, Nevşehir, Niğde, Kırşehir, Kırıkkale Devlet Yardımları açısından Kalkınma Öncelikli Yöre; Eskişehir, Konya, Kayseri illeri Normal Yöre kapsamındadır. Ankara ilinin ise büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan kısmı Gelişmiş Yöre, büyükşehir belediyesi sınırları dışında kalan kısmı ise Normal Yöre kapsamındadır. Yürürlükte olan teşvik rejimine göre ülkemizde uygulanan Devlet Yardımları Ek 15'de ayrıntılı olarak verilmiştir.

Türkiye'de uygulanan başlıca teşvik tedbirleri şunlardır.

A- İhracat Yardımları

- Araştırma ve Geliştirme Yardımı
- Yurtdışı Fuar ve Sergilere Katılım ve Uluslar arası Nitelikteki Yurtiçi İhtisas Fuarları Yardımı
- Çevre Yardımı
- Pazar Araştırması Yardımı
- Eğitim Yardımı
- İstihdam Yardımı

B- Yatırımlarda Devlet Yardımları

2001-1821 Sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Yatırımları Teşvik Fonu, Hakkında Karar kapsamında yatırımlarda devlet yardımlarından yararlanabilmesi Hazine Müsteşarlığı"dan alınacak teşvik belgesi şartına bağlanmıştır.

Yatırımın teşvik belgesi kapsamına alınabilmesi için asgari sabit yatırım tutarının Kalkınmada Öncelikli Yöre illerinde 200 milyar TL., Normal Yöre illerinde 400 milyar TL., Gelişmiş Yöre illerinde ise 600 milyar TL olması gerekmektedir. Teşvik Bölgesi kapsamında gerçekleştirilecek yatırımlarda uygulanan başlıca devlet yardımları şunlardır.

- **Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu İstisnası**
- **Yatırım İndirimi**
- **Katma Değer Vergisi İstisnası**
- **Vergi, Resim ve Harç İstisnası**
- **Fondan Kredi Tahsisi**

C- Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere (KOBİ) Yönelik Devlet Yardımları

1 ila 250 işçi çalıştıran küçük ve orta ölçekli işletmeleri ve bu kriterlere uyan yatırımları desteklemek amacıyla konan devlet yardımlarıdır. Bu tür devlet yardımları da istisnalar hariç, KOBİ Teşvik Belgesi şartına bağlanmıştır. KOBİ teşvik belgesi kapsamında yapılan ve Sabit Yatırım tutarı 400 milyar TL.'yi aşmayan bina inşaat, makine ve teçhizat harcamaları ile hammadde ve işletme malzemesi teminine yönelik yatırım harcamaları devlet desteğinden yararlanabilmektedir. (Ayrıntılı bilgi için Ek 15'e bakınız).

İç Anadolu Bölgesi'nde yatırım teşvik belgesi almış yatırım projeleri, diğer bölgeler ile karşılaştırıldığında, bölgede teşvik belgesi almış yatırım sayısının Marmara ve Ege bölgesinden az diğer bölgelerden daha çok olduğu görülmektedir. 1990-2002 döneminde İç Anadolu Bölgesine verilen yatırım teşvik belgelerinin sayısı, toplam

yatırım tutarı ve istihdam durumu Türkiye ile karşılaştırmalı olarak Tablo 32'de verilmiştir.

TABLO 32: İÇ ANADOLU BÖLGESİNDE TEŞVİK BELGELİ YATIRIMLAR (MİLYAR TL)

Yıllar	Türkiye			İç Anadolu Bölgesi			Bölge/Türkiye (%)		
	Belge Sayısı	Toplam Yatırım Tutarı	İstihdam	Belge Sayısı	Toplam Yatırım Tutarı	İstihdam	Belge Sayısı	Toplam Yatırım Tutarı	İstihdam
1990	3.140	67.694	181.923	205	4.082	14.361	6,53	6,03	7,89
1991	1.775	97.411	171.681	228	17.837	22.016	12,85	18,31	12,82
1992	1.554	168.112	113.227	193	12.620	20.122	12,42	7,51	17,77
1993	3.052	675.426	199.060	379	94.205	29.186	12,42	13,95	14,66
1994	1.392	390.402	90.900	153	37.138	11.160	10,99	9,51	12,28
1995	4.955	3.601.405	375.842	481	520.681	41.011	9,71	14,46	10,91
1996	5.024	3.298.396	270.545	734	335.726	42.440	14,61	10,18	15,69
1997	5.144	4.044.300	335.717	835	508.665	54.549	16,23	12,58	16,25
1998	4.291	4.381.995	287.421	691	573.605	39.414	16,10	13,09	13,71
1999	2.968	5.004.578	192.831	510	713.963	33.950	17,18	14,27	17,61
2000	3.521	8.761.378	188.840	560	786.993	25.534	15,90	8,98	13,52
2001	2.154	10.598.842	102.925	301	964.030	15.288	13,97	9,10	14,85
2002*	884	4.075.085	46.433	98	388.425	4.096	11,09	9,53	8,82

(*) : 30 Nisan 2002 itibariyle.

KAYNAK: www.hazine.gov.tr

İç Anadolu Bölgesi'nde KOBİ yatırım teşvik belgesi kapsamında yatırım ve/veya işletme kredisi tahsis edilmiş proje sayısı, diğer bölgeler ile karşılaştırıldığında ise, bölgede kredi tahsisi yapılmış yatırım sayısının Karadeniz Bölgesinden sonra ikinci sırada olduğu dikkat çekmektedir. 2001 yılı itibariyle bölgede KOBİ kapsamında 66 teşvik belgeli yatırıma kredi tahsisi yapılmış olup 122 kişilik istihdam öngörülmüştür. 1997-2002 döneminde İç Anadolu Bölgesine verilen kredi tahsis edilmiş KOBİ teşvik belgelerinin sayısı, sabit yatırım tutarı ve istihdam durumu Türkiye ile karşılaştırmalı olarak Tablo 33'de verilmiştir.

TABLO 33: BÖLGE VE TÜRKİYE'DE VERİLEN KOBİ TEŞVİK BELGELERİ

Yıllar	Türkiye (Mil. TL)			İç Anadolu Bölgesi (Mil. TL)			Bölge/Türkiye (%)		
	Belge Sayısı	Sabit Yatırım Tutarı	İstihdam	Belge Sayısı	Sabit Yatırım Tutarı	İstihdam	Belge Sayısı	Sabit Yatırım Tutarı	İstihdam
1997	1.550	37.375.880	14.974	342	8.044.687	3.337	22,06	21,52	22,29
1998	1.171	33.188.558	12.117	194	5.655.535	1.674	16,57	17,04	13,82
1999	1.695	57.977.604	10.222	379	12.833.210	1.433	22,36	22,13	14,02
2000	1.229	15.072.550	5.587	276	3.194.800	1.099	22,46	21,20	19,67
2001	246	15.325.671	674	66	3.502.512	122	26,83	22,85	18,10
2002*	142	19.009.021	486	22	2.576.390	31	15,49	13,55	6,38

(*) : 31 Mayıs 2002 itibariyle.

KAYNAK: www.hazine.gov.tr

4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

İç Anadolu Bölgesi sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi açısından ülke genelinde coğrafi bölgeler arasında üçüncü sırada yer almaktadır. Bölge sosyal ve ekonomik gösterge değerlerinin büyük bir kısmı ülke ortalamasının üzerinde veya ülke ortalamalarına yakındır. Bölge nüfus büyüklüğü, şehirleşme oranı bakımından Marmara Bölgesinden sonra ikinci sırada bulunurken, nüfus artış hızı, nüfus yoğunluğu göstergelerinde ülke ortalamasının altında değerlere sahiptir. Bölgede ücretle çalışanların toplam istihdama oranı ülke ortalamasının üzerinde, ücretle çalışan kadınların toplam istihdama oranında bölgeler arasında üçüncü sırada olmakla birlikte ülke ortalamasının altında bir değere sahiptir. Eğitim ve sağlık göstergeleri bakımından da yüksek değerlere sahip olan bölge okur-yazar kadın nüfusun kadın nüfusa oranı, fakülte ve yüksek okul bitirenlerin okul bitirenlere oranı gibi göstergelerde Marmara Bölgesinden sonra en iyi ikinci değerlere sahiptir. On bin kişiye düşen hekim sayısında ülke genelinde ilk sırada yer alan İç Anadolu Bölgesi, on bin kişiye düşen diş hekimi sayısı ve eczane sayısı gibi sağlık göstergelerinde en iyi ikinci değerlere sahiptir.

Bölgenin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyini gösteren değerlerin bir çoğunda ülke ortalamalarının üzerinde olmasını sağlayan en önemli faktörler; bölgenin sahip olduğu tarımsal potansiyel ve bölge sanayinin nispeten gelişmiş olmasıdır. Bölge coğrafyası, bölgede bulunan ova, plato gibi geniş düzlükler ile bölgede hüküm süren iklim koşulları tarım ve hayvancılık için uygun bir zemin oluşturmaktadır. İç Anadolu Bölgesinde tarımsal faaliyetler diğer bir çok bölgeye oranla daha modern tarım araçlarıyla yürütülmektedir. Bunlara bağlı olarak da bölgenin tarımsal üretim ve verimlilik düzeyleri yükselmiştir. Nitekim bölge kırsal nüfus başına üretim değeri itibarıyla İç Anadolu Bölgesi bölgeler arasında ilk sırada yer almaktadır. Gelişmenin dinamiklerinden bir diğeri bölgenin sahip olduğu sanayi potansiyelidir. Bölgede sanayi belli bir ivme kazanmış, bölge sanayii sektörel ve mekansal düzeyde kısmen dengeli bir gelişme kaydetmiştir. Nitekim sanayileşme sürecinde kaynaklar belirli sektör ve yörede yığılmamış, bölgede Eskişehir, Konya, Kayseri gibi sanayi odakları oluşturularak gelişmiştir.

İç Anadolu Bölgesi fiziki ve sosyal altyapı bakımından da ülke ortalamasına yakın veya üzerinde değerlere sahiptir. Bununla birlikte İç Anadolu Bölgesi gerek kırsal gerekse kentsel altyapı açısından eksikleri olan bir coğrafi bölgedir. Kentsel alanlarda altyapı yetersizliği, sosyal hizmet unsurlarındaki eksiklikler göçler nedeniyle daha da belirginleşmektedir. Özellikle kırsal kesimden kentlere doğru olan göç kent merkezlerindeki konut ihtiyacında artışa yol açmakta ve buna bağlı olarak yerel yönetimlerin hizmet yükünü artırmaktadır. Yerel yönetim hizmetlerine olan hızlı talep artışı, hizmetlerin çeşitlenmesine ve kalitesinin düşmesine yol açmaktadır. Kentlerin nüfusundaki hızlı artış kent içi su dağıtım şebekeleri, atık su depolama, kanalizasyon vb. altyapı unsurlarında yeni ihtiyaç yaratmakta, mevcut şebekelerin bakım-onarım ve yenileme faaliyetlerine ek yük getirmektedir. Büyük kentlerdeki içme suyu havzalarında imarsız ve kontrolsüz yapılaşma kentlerin içme suyu kaynaklarının kirlenmesine yol açmaktadır. Büyük kentlerin imar planlarının yapılması, imar yönetmeliklerindeki eksiklerin giderilmesi, yapı ve çevre standartlarının iyileştirilmesi, farklı faaliyetlerin bir arada yürütülebilmesine ilişkin olarak inşaat ve mekan ihtiyacına yönelik ilke ve standartların geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca kentlerde yerel yönetim hizmetlerinin tam ve sağlıklı bir biçimde yürütülebilmesi, kentsel altyapı eksiklerinin giderilebilmesi, kent içi ulaşımın ve toplu taşımacılığın düşük maliyetle, zaman kaybına yol açmadan sağlanabilmesi için yerel yönetimlerin finansman ihtiyacının karşılanması gerekmektedir.

İç Anadolu Bölgesinin ekonomik kalkınmışlık düzeyini yükseltip, sanayileşme sürecine hız kazandırabilmek için bölgede ihtiyaç duyulan kırsal-kentsel altyapı yatırımlarının (ulaşım, haberleşme, enerji, çevre vb.) hızla tamamlanması büyük önem taşımaktadır.

Bölgede altyapı eksikliklerinin giderilmesi, bölgenin ekonomik gelişimini olumlu yönde etkileyecek potansiyel yatırım alanlarının öncelikle değerlendirilmesi gerekmektedir. Potansiyel taşıyan tarım, sanayi, turizm, madencilik yatırımlarının tespit edilerek, mevcut imalat sanayi yapısının ve yatırımları etkileyen tüm faktörlerin ayrıntılı bir biçimde değerlendirilmesi yatırımların daha rasyonel alanlarda gerçekleştirilebilmesi açısından girişimcileri yönlendirebilecektir.

Bu bağlamda Bankamız ülke kalkınması, bölgesel gelişmişlik farklılıklarının giderilmesi ülke kaynaklarının rasyonel kullanımı ve varolan potansiyelin kullanılması doğrultusunda etkin bir rol üstlenmiştir.

Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. kuruluş amaçları doğrultusunda; yatırımların rasyonel alanlara yönlendirilebilmesi ve ekonomik potansiyelin değerlendirilebilmesi için Yöresel Uygun Yatırım Alanları Araştırması yapmakta, danışmanlık hizmetleri sunmakta ve kredi desteğinde bulunmaktadır. Bölgesel farklılıkların giderilmesine katkı sağlamak, küçük orta ölçekli işletmeleri desteklemek amacıyla teşvik tedbirlerinde öngörülen finansman desteğini yürütmektedir. Nitekim Devlet Yardımları başlığı altında ayrıntılı olarak verilen teşvik tedbirlerinden görece geri kalmış bölgelerdeki Anonim Şirketlere uygulanan “Yarım Kalmış, İşletme Sermayesi Yetersizliği Nedeniyle Faaliyete Geçememiş veya Kısmen İşletmeye Geçmiş Yatırımlara Finansman Desteği” bankamız tarafından verilmektedir. Yine teşvik tedbirleri çerçevesinde küçük ve orta ölçekli işletmeleri desteklemek amacıyla, Anonim Şirket statüsündeki KOBİ’lerin teşvik belgelerinin düzenlenmesi ve kredilendirilmesi vb. alanlarda da bankamız faaliyet göstermektedir. Bunların yanı sıra ülke turizm olanaklarının değerlendirilmesi amacıyla turizm sektörüne yönelik kredilendirme faaliyetlerinde de bulunan Bankamız Eğitim ve Sağlık sektörlerindeki teşvik belgeli yatırımlara da finansman desteğinde bulunmaktadır.

EKLER

- EK 1: İÇ ANADOLU BÖLGESİ İLLERİNİN 1990-2000 NÜFUSU**
- EK 2: BÖLGE İLLERİNİN GÖÇ DURUMU (1985-1990)**
- EK 3: BÖLGE İLLERİNİN 2000 YILI ŞEHİR-KÖY NÜFUS ORANLARI**
- EK 4: İÇ ANADOLU BÖLGESİ İLLERİNİN GSYİH'SI (2000 CARİ FİYATLARLA)**
- EK 5:İÇ ANADOLU BÖLGESİ İLLERİNİN KİŞİ BAŞINA DÜŞEN GSYİH'SI**
- EK 6: ARAŞTIRMADA KULLANILAN DEĞİŞKENLER**
- EK 7: İLLERİN SOSYO – EKONOMİK GELİŞMİŞLİK SIRALAMASI**
- EK 8: SANAYİ HASILASININ İLLER İTİBARIYLA DAĞILIMI (2000)**
- EK 9: TARIMSAL HASILANIN İLLER İTİBARIYLA DAĞILIMI (2000)**
- EK 10: TARLA ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ VE VERİM DURUMU (2000)**
- EK 11: SEBZE ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ VE TÜRKİYE İÇİNDEKİ YERİ (2000)**
- EK 12: MEYVE ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ VE AĞAÇ SAYISI (2000)**
- EK 13: BÖLGE TARIMSAL ARAÇ VE GEREÇ SAYISI (2000)**
- EK 14 : BÖLGE ORMANLIK ALAN VARLIĞI VE TÜRKİYE İÇİNDEKİ YERİ**
- EK 15. DEVLET YARDIMLARI**

Ek 1 : İç Anadolu Bölgesi İllerinin 1990-2000 Nüfusu

İller	Nüfus		Değişim	
	1990	2000	Nüfus	Nüfus Artış Hızı(%)
ANKARA	3.236.378	4.007.860	771.482	21,37
ÇANKIRI	249.344	269.579	20.235	7,80
ESKİŞEHİR	641.301	706.009	64.708	9,61
KAYSERİ	944.091	1.049.659	105.568	10,60
KİRSEHİR	256.684	253.239	-3.445	-1,35
KONYA	1.752.658	2.217.969	465.311	23,54
NEVŞEHİR	289.509	309.914	20.405	6,81
NİĞDE	301.691	348.081	46.390	14,30
SİVAS	766.821	752.828	-13.993	-1,84
YOZGAT	578.719	682.919	104.200	16,55
AKSARAY	330.569	400.145	69.576	19,10
KARAMAN	215.181	243.399	28.218	12,32
KIRIKKALE	350.360	383.508	33.148	9,04
İÇ ANADOLU	9.913.306	11.625.109	1.711.803	15,92

Kaynak : DİE

Ek 2 : Bölge İllerinin Göç Durumu (1985-1990)

İller	Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı(%)
ANKARA	2.945.178	326.301	256.790	69.511	24
ÇANKIRI	252.627	21.591	37.094	-15.503	-61
ESKİŞEHİR	589.077	53.563	47.053	6.510	11
KAYSERİ	842.454	52.529	68.534	-16.005	-19
KİRSEHİR	229.647	16.094	35.741	-19.647	-86
KONYA	1.559.349	71.113	98.297	-27.184	-17
NEVŞEHİR	259.881	16.662	27.370	-10.708	-41
NİĞDE	270.602	15.653	31.510	-15.857	-59
SİVAS	685.223	33.463	109.914	-76.451	-112
YOZGAT	509.405	20.843	55.345	-34.502	-68
AKSARAY	285.206	12.313	14.704	-2.391	-8
KARAMAN	194.067	13.027	12.093	934	5
KIRIKKALE	313.783	18.457	27.270	-8.813	-28
İç Anadolu	8.936.499	671.609	821.715	-150.106	-17

Kaynak: DİE, İl ve Bölge İstatistikleri, 1994

Ek 3 : Bölge İllerinin 2000 Yılı Şehir-Köy Nüfus Oranları

	Toplam Nüfus	Şehir		Köy	
		Nüfus	%	Nüfus	%
ANKARA	4.007.860	3.540.522	88,34	467.338	11,66
ÇANKIRI	269.579	139.761	51,84	129.818	48,16
ESKİŞEHİR	706.009	557.028	78,90	148.981	21,10
KAYSERİ	1.049.659	721.211	68,71	328.448	31,29
KİRSEHİR	253.239	147.412	58,21	105.827	41,79
KONYA	2.217.969	1.314.146	59,25	903.823	40,75
NEVŞEHİR	309.914	136.523	44,05	173.391	55,95
NİĞDE	348.081	126.812	36,43	221.269	63,57
SİVAS	752.828	419.897	55,78	332.931	44,22
YOZGAT	682.919	315.156	46,15	367.763	53,85
AKSARAY	400.145	202.435	50,59	197.710	49,41
KARAMAN	243.399	140.526	57,73	102.873	42,27
KIRIKKALE	383.508	285.294	74,39	98.214	25,61
İÇ ANADOLU	11.625.109	8.046.723	69,22	3.578.386	30,78
TÜRKİYE	67.844.903	44.109.336	65,01	23.735.567	34,99

Kaynak : DİE

Ek 4: İç Anadolu Bölgesi İllerinin GSYİH'sı (2000)

İller	GSYİH (Milyon TL)			Türkiye Sıralaması	Bölge Sıralaması
	Değer	Bölge İçindeki Payı (%)	Gelişme Hızı (%)		
ANKARA	10 371 837 263	49,1	68,8	2	1
ÇANKIRI	270 912 672	1,3	57,2	66	13
ESKİŞEHİR	1 489 623 508	7,0	56,8	18	4
KAYSERİ	1 516 180 219	7,2	58,5	17	3
KİRSEHİR	306 863 053	1,5	47,0	63	12
KONYA	3 099 272 073	14,7	60,0	9	2
NEVŞEHİR	564 855 832	2,7	59,0	45	7
NİĞDE	544 823 385	2,6	42,5	47	8
SİVAS	828 896 518	3,9	51,9	37	5
YOZGAT	533 536 754	2,5	58,3	48	9
AKSARAY	356 477 025	1,7	53,8	59	11
KARAMAN	426 182 044	2,0	44,0	57	10
KIRIKKALE	820 575 766	3,9	47,1	38	6
İÇ ANADOLU	21 130 036 113	100,0	60,9	-	-

Not (*) :Cari Fiyatlarla

Kaynak : DİE

Ek 5: Bölge İllerinin Kişi Başına Düşen GSYİH'sı (2000)

İller	Kişi Başına Düşen GSYİH			Türkiye Sıralaması	Bölge Sıralaması
	Bin TL	Gelişme Hızı %	\$		
ANKARA	2.605.011.401	61,0	4 148	8	1
ÇANKIRI	1.007.200.165	44,9	1 604	57	11
ESKİŞEHİR	2.115.951.500	47,9	3 369	16	3
KAYSERİ	1.449.057.001	48,3	2 308	35	7
KIRŞEHİR	1.210.490.814	37,4	1 928	47	9
KONYA	1.407.506.713	43,3	2 241	39	8
NEVŞEHİR	1.826.079.948	47,5	2 908	23	4
NİĞDE	1.572.121.393	31,2	2 503	29	6
SİVAS	1.099.693.955	36,8	1 751	53	10
YOZGAT	785.266.492	40,4	1 250	69	13
AKSARAY	896.148.264	35,4	1 427	63	12
KARAMAN	1.757.545.948	34,2	2 799	27	5
KIRIKKALE	2.145.357.817	37,7	3 416	14	2
İÇ ANADOLU	1.826.580.927	40,8	2.909		

KAYNAK : DİE

Ek 6: Araştırmada Kullanılan Değişkenler

İL	No.	DEĞİŞKENLER	BİRİM	Türkiye	İç Anadolu Bölgesi
		DEMOGRAFİK GÖSTERGELER			
1994	1.	Toplam Nüfus	Kişi	60.576.000	10.405.365
1990	2.	Şehirleşme Oranı	Yüzde	59.01	64.53
1985-90	3.	Yıllık Ortalama Nüfus Artış Hızı	Binde	21.71	9.92
1990	4.	Nüfus Yoğunluğu	Kişi/Km ²	73	53
1985-90	5.	Yıllık Net Göç Oranı	Binde	0.00	-31.82
1990	6.	Doğurganlık Oranı	Binde	2.65	2.61
1990	7.	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü	Kişi	4.97	5.26
		İSTİHDAM GÖSTERGELERİ			
1990	8.	Tarım İşkolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	Yüzde	53.66	50.48
1990	9.	Sanayi İşkolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	Yüzde	12.80	11.19
1990	10.	Ticaret İşkolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	Yüzde	7.93	7.45
1990	11.	Mali Kurumlar İşkolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	Yüzde	2.32	3.13
1990	12.	Ücretli Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	Yüzde	38.45	40.28
1990	13.	Ücretli Çalışan Kadınların Toplam İstihdama Oranı	Yüzde	6.37	6.09
1990	14.	İşverenlerin Toplam İstihdama Oranı	Yüzde	1.34	1.20
		EĞİTİM GÖSTERGELERİ			
1990	15.	Okur-Yazar Nüfus Oranı	Yüzde	80.46	84.49
1990	16.	Okur-Yazar Kadın Nüfusun Toplam Kadın Nüfusa Oranı	Yüzde	71.95	77.33
1990	17.	Üniversite Bitirenlerin Okul Bitirenlere Oranı	Yüzde	4.72	5.65
1994-95	18.	İlkokullar Okullaşma Oranı	Yüzde	97.10	97.15
1994-95	19.	Ortaokullar Okullaşma Oranı	Yüzde	68.65	74.43
1994-95	20.	Liseler Okullaşma Oranı	Yüzde	46.52	50.11
		SAĞLIK GÖSTERGELERİ			
1990	21.	Bebek Ölüm Oranı	Binde	67	69
1994	22.	Onbin Kişiye Düşen Hekim Sayısı	Adet	10.87	15.80
1994	23.	Onbin Kişiye Düşen Diş Hekimi Sayısı	Adet	1.89	2.18
1994	24.	Onbin Kişiye Düşen Eczane Sayısı	Adet	2.36	2.45
1994	25.	Onbin Kişiye Düşen Hastane Yatağı Sayısı	H Yatağı	21.9	17.7
		SANAYİ GÖSTERGELERİ			
1995	26.	Organize Sanayi Bölgesi Parsel Sayısı	Parsel	5.893	1.280
1993	27.	İmalat Sanayi İşyeri Sayısı	Adet	10.541	1.235
1993	28.	İmalat Sanayi Yıllık Çalışanlar Ortalama Sayısı	Adet	978.983	118.750
1993	29.	İmalat Sanayi Kurulu Güç Kapasite Miktarı	Beygir Gücü	13.203.135	1.635.071
1993	30.	Fert Başına İmalat Sanayi Elektrik Tüketimi	Kws	426	251
1993	31.	Fert Başına İmalat Sanayi Katma Değeri	TL	7.596.132	4.314.877
		TARIM GÖSTERGELERİ			
1993	32.	Kırsal Nüfus Başına Tarımsal Üretim Değeri	TL	18.206.054	23.062.357
1993	33.	Tarımsal Üretim Değerinin Türkiye İçindeki Payı	Yüzde	100.00	19.102
		İNŞAAT GÖSTERGELERİ			
1991-95	34.	Daire Sayısı	Adet	1.257.838	286.039
1991-95	35.	Şehirsel Nüfus Başına Konut Alanı	M ²	1.8470	2.2555
		MALİ GÖSTERGELER			
1993	36.	Gayri Safı Yurt İçi Hasıla İçindeki Payı	Yüzde	100.00	17.154
1993	37.	Fert Başına Gayri Safı Yurt İçi Hasıla	TL	33.313.730	33.044.157
1993	38.	Banka Şube Sayısı	Adet	6.242	1.098
1993	39.	Fert Başına Banka Mevduatı	TL	8.680.341	13.032.033
1993	40.	Toplam Banka Mevduatı İçindeki Payı	Yüzde	100	25.983
1993	41.	Toplam Banka Kredileri İçindeki Payı	Yüzde	100	24.9043
1993	42.	Kırsal Nüfus Başına Tarımsal Kredi Miktarı	TL	2.458.512	3.674.166
1993	43.	Fert Başına Sınai, Ticari ve Turizm Kredileri Miktarı	TL	4.928.894	6.950.356
1992	44.	Fert Başına Belediye Giderleri	TL	451.613	667.059
1993	45.	Fert Başına Genel Bütçe Gelirleri	TL	4.538.987	4.725.290
1993	46.	Fert Başına Gelir ve Kurumlar Vergisi Miktarı	TL	2.387.023	2.971.592
1990-94	47.	Fert Başına Kamu Yatırımları Miktarı	TL	2.232.243	2.606.367
1991-94	48.	Fert Başına Teşvik Belgeli Yatırım Tutarı	TL	2.214.445	1.897.460
1993-94	49.	Fert Başına İhracat Miktarı	\$	273.12	87.47
1993-94	50.	Fert Başına İthalat Miktarı	\$	323.97	149.20
		ALTYAPI GÖSTERGELERİ			
1994	51.	Kırsal Yerleşmelerde Asfalt Yol Oranı	Yüzde	22.89	31.26
1994	52.	Yeterli İçmesuyu Götürülen Nüfus Oranı	Yüzde	74.79	83.27
1994	53.	TCK Asfalt Yol Oranı	Yüzde	83.41	83.73
		DİĞER REFAH GÖSTERGELERİ			
1994	54.	Onbin Kişiye Düşen Özel Otomobil Sayısı	Adet	472	614
1994	55.	Onbin Kişiye Düşen Motorlu Kara Taşıtı Sayısı	Adet	628	785
1994	56.	Fert Başına Elektrik Tüketim Miktarı	Kws	999	704
1994	57.	Fert Başına Telefon Kontör Değeri	Adet	864	904
1994	58.	Onbin Kişiye Düşen Faks Sayısı	Adet	14.52	12.51

KAYNAK: İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (1996), DPT.

Ek 7: İllerin Sosyo – Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması

Sıra No	İl Adı	Endeks	Sıra No	İl Adı	Endeks
1.	İstanbul	4.879015	39.	Amasya	-0.193947
2.	Ankara	3.324472	40.	Karaman	-0.225250
3.	İzmir	2.707983	41.	Afyon	-0.228109
4.	Kocaeli	1.745641	42.	Niğde	-0.280378
5.	Bursa	1.561681	43.	Kastamonu	-0.331970
6.	Eskişehir	1.010243	44.	Çorum	-0.338263
7.	Antalya	0.979019	45.	Giresun	-0.342129
8.	Tekirdağ	0.912105	46.	Artvin	-0.361540
9.	Adana	0.825002	47.	Erzincan	-0.369077
10.	İçel	0.692054	48.	Sivas	-0.408015
11.	Muğla	0.625896	49.	Aksaray	-0.449240
12.	Aydın	0.572214	50.	Kahramanmaraş	-0.450686
13.	Balıkesir	0.566499	51.	Bartın	-0.472164
14.	Kırklareli	0.554468	52.	Tokat	-0.481332
15.	Kayseri	0.530593	53.	Çankırı	-0.506919
16.	Denizli	0.501473	54.	Sinop	-0.512526
17.	Bilecik	0.474944	55.	Ordu	-0.535689
18.	Edirne	0.408019	56.	Erzurum	-0.550649
19.	Zonguldak	0.362269	57.	Diyarbakır	-0.614462
20.	Çanakkale	0.351583	58.	Yozgat	-0.639394
21.	Isparta	0.337425	59.	Şanlıurfa	-0.657586
22.	Manisa	0.308470	60.	Tunceli	-0.694920
23.	Uşak	0.249609	61.	Adıyaman	-0.752853
24.	Konya	0.220072	62.	Kars	-0.754675
25.	Gaziantep	0.199953	63.	Gümüşhane	-0.783385
26.	Hatay	0.189559	64.	Bayburt	-0.798578
27.	Sakarya	0.154779	65.	Batman	-0.869404
28.	Bolu	0.147192	66.	Mardin	-0.916083
29.	Burdur	0.144998	67.	Van	-0.955459
30.	Kırıkkale	0.141061	68.	Siirt	-0.970848
31.	Kütahya	0.093397	69.	İğdır	-0.980015
32.	Nevşehir	0.006389	70.	Hakkari	-1.053626
33.	Elazığ	-0.024586	71.	Bitlis	-1.056951
34.	Trabzon	-0.034803	72.	Ardahan	-1.057505
35.	Samsun	-0.042239	73.	Bingöl	-1.060746
36.	Kırşehir	-0.116527	74.	Ağrı	-1.134534
37.	Rize	-0.122267	75.	Şırnak	-1.224524
38.	Malatya	-0.179552	76.	Muş	-1.244671

KAYNAK: DPT

Ek 8: Sanayi Hasılasının İller İtibariyle Dağılımı (2000)

İller	SANAYİ HASILASI (Milyar TL)					Bölge İçindeki Payı (%)
	Madencilik ve Taşocakçılığı	İmalat Sanayii	Elektrik, Gaz ve Su	Toplam	Gelişme Hızı (%)	
ANKARA	62 592	955 666	255 187	1 273 445	50,4	39,50
ÇANKIRI	1 368	9 373	1 842	12 583	70,6	0,39
ESKİŞEHİR	80 163	215 871	24 500	320 534	54,8	9,94
KAYSERİ	8 679	228 974	26 570	264 223	48,7	8,20
KIRŞEHİR	218	24 319	9 974	34 511	36,7	1,07
KONYA	65 763	428 187	25 766	519 716	59,4	16,12
NEVŞEHİR	1 305	41 954	3 604	46 863	55,7	1,45
NİĞDE	34	46 863	3 397	50 295	57,2	1,56
SİVAS	43 716	26 664	70 615	140 995	67,2	4,37
YOZGAT	8 565	47 294	2 427	58 286	133,8	1,81
AKSARAY	8	6 098	2 172	8 278	55,1	0,26
KARAMAN	4 293	27 985	14 330	46 608	44,8	1,45
KIRIKKALE		438 458	9 336	447 794	37,3	13,89
İÇ ANADOLU	276 705	2 497 708	449 719	3 224 132	51,7	100,00

KAYNAK: DİE

Ek 9: Tarımsal Hasılasının İller İtibariyle Dağılımı (2000)

İller	TARIMSAL HASILA (Milyar TL)					Bölge İçindeki Payı (%)
	Çiftçilik ve Hayvancılık	Ormancılık	Balıkçılık	Toplam	Gelişme Hızı (%)	
ANKARA	482.122	5.307	1.867	489.296	45,80	16,24
ÇANKIRI	85.687	2.704	500	88.892	55,02	2,95
ESKİŞEHİR	178.471	4.508	715	183.693	33,22	6,10
KAYSERİ	181.079	990	4.939	187.008	37,77	6,21
KIRŞEHİR	81.321	9	991	82.320	33,19	2,73
KONYA	712.470	5.655	2.683	720.808	49,03	23,92
NEVŞEHİR	206.319	0	239	206.557	50,15	6,85
NİĞDE	267.800	97	774	268.670	26,75	8,91
SİVAS	151.991	1.323	1.272	154.587	25,64	5,13
YOZGAT	192.137	2.326	232	194.694	46,76	6,46
AKSARAY	143.022	53	134	143.209	49,45	4,75
KARAMAN	230.141	1.262	306	231.709	38,19	7,69
KIRIKKALE	62.132	28	97	62.257	42,95	2,07
İÇ ANADOLU	2.974.691	24.260	14.749	3.013.700	41,90	100,00

KAYNAK: DİE

Ek 10: Tarla Ürünleri Üretimi Ve Verim Durumu (2000)

Ürün Adı	Türkiye		İç Anadolu		Üretim (%)
	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Ha)	2/1
Toplam	63.433.032		24.910.224		39,27
Tahıllar	32.108.694		10.861.089		33,83
Buğday	21.000.000	2.293	6.610.454	2.105	31,48
Arpa	8.000.000	2.274	3.935.334	2.477	49,19
Çavdar	260.000	1.770	200.901	1.759	77,27
Yulaf	314.000	2.050	90.285	1.787	28,75
Mısır	2.300.000	4.160	16.316	2.684	0,71
Pirinç	210.000	3.630	6.576	3.852	3,13
Mahlut	10.560	1.262	1.223	1.315	11,58
Baklagiller	1.316.487		356.897		27,11
Bakla	37.000	1.851	64	2.133	0,17
Nohut	548.000	881	167.087	864	30,49
Fasulye	230.000	1.312	81.875	1.427	35,60
Mercimek (Yeşil)	73.000	891	48.958	840	67,07
Mercimek (Kırmızı)	280.000	754	1.614	1.094	0,58
Fiğ	134.000	600	56.282	766	42,00
Burçak	3.600	1.014	461	1.020	12,81
Buy	670	957	556	908	82,99
Endüstriyel bitkiler	19.963.403		10.146.820		50,83
Şeker pancarı	18.821.033	46.110	10.139.552	51.835	53,87
Haşhaş (kapsül)	11.564	420	2.392	466	20,68
Kimyon	6.900	510	4.691	474	67,99
Acı bakla	355	789	185	740	52,11
Yağlı tohumlar	2.253.448		61.815		2,74
Susam	23.800	468	190	611	0,80
Ayçiçeği	800.000	1.482	59.143	968	7,39
Yerfıstığı	78.000	2.756	90	2.571	0,12
Yumru bitkiler	7.791.000		3.483.603		44,71
Soğan (kuru)	2.200.000	22.036	554.742	26.867	25,22
Sarımsak (kuru)	81.000	7.142	10.982	6.684	13,56
Patates	5.370.000	26.376	2.911.599	33.079	54,22
Hayvan pancarı	140.000	45.249	6.280	34.317	4,49

KAYNAK : DİE

Ek 11: Sebze Ürünleri Üretimi Ve Türkiye İçindeki Yeri (2000)

	Üretim (Ton)		%(2/1)
	Türkiye (1)	İç Anadolu (2)	
Toplam sebze alanı (hektar)	793.057	116.888	14,74
Toplam üretim	22.357.612	2.309.339	10,33
Yaprağı yenen sebzeler	1.670.650	259.833	15,55
Lahana (baş)	622.000	104.160	16,75
Marul (göbekli)	215.000	34.013	15,82
Marul (kıvrıkcık)	118.000	47.429	40,19
Ispanak	205.000	33.688	16,43
Pırasa	308.000	33.036	10,73
Semizotu	2.250	708	31,47
Tere	1.250	223	17,84
Dereotu	1.700	100	5,88
Nane	5.000	316	6,32
Maydanoz	40.000	6.001	15,00
Roka	1.150	159	13,83
Baklagil sebzeleri	660.000	65.204	9,88
Fasulye	514.000	60.494	11,77
Bakla	45.000	75	0,17
Bezelye	48.000	27	0,06
Barbunya fasulye	41.000	4.608	11,24
Meyvesi yenen sebzeler	19.283.500	1.767.325	9,16
Bamya	27.500	459	1,67
Balkabağı	72.000	25.910	35,99
Kavun	1.865.000	555.629	29,79
Karpuz	3.940.000	335.575	8,52
Kabak (sakız)	260.000	30.370	11,68
Hıyar	1.825.000	108.275	5,93
Patlıcan	924.000	21.166	2,29
Domates	8.890.000	654.643	7,36
Biber (dolmalık)	390.000	9.888	2,54
Biber (sivri)	1.090.000	25.410	2,33
Soğansı,yumru ve kök sebzeler	653.450	216.655	33,16
Sarımsak (taze)	21.000	1.824	8,69
Soğan (taze)	228.000	50.775	22,27
Havuç	235.000	148.855	63,34
Turp (bayır)	225.000	4.886	21,72
Turp (kırmızı)	145.000	9.734	6,71
Yerelması	450	431	95,78
Şalgam	1.500	150	10,00
Diğer sebzeler	90.012	322	0,36
Karnabahar	90.000	322	0,36

KAYNAK: DIE

Ek 12: Meyve Ürünleri Üretimi Ve Ağaç Sayısı (2000)

	TÜRKİYE (1)		İÇ ANADOLU BÖLGESİ (2)		Üretim (2) / (1)
	Ağaç Sayısı (A det)	Üretim (Ton)	Ağaç Sayısı (A det)	Üretim (Ton)	
Toplam	602.166.170	14.179.138	29.181.089	1.807.249	12,7
Yumuşak çekirdekli	55.388.000	2.901.100	18.875.550	1.026.109	35,4
Armut	12.710.000	380.000	2.811.540	73.299	19,3
Ayva	3.670.000	105.000	474.370	12.612	12,0
Elma	38.380.000	2.400.000	15.582.182	940.090	39,2
Muşmula	344.000	4.600	7.458	108	2,3
Yenidünya	284.000	11.500	0	0	0,0
Taş çekirdekli	154.299.000	3.357.300	8.244.536	191.602	5,7
Erik	8.460.000	195.000	1.213.820	28.380	14,6
İğde	479.000	5.300	232.037	2.738	51,7
Kayısı	13.420.000	530.000	1.827.309	51.301	9,7
Zerdali	2.280.000	49.000	1.239.885	26.661	54,4
Kiraz	9.965.000	230.000	1.341.672	33.930	14,8
Kızılcık	1.345.000	12.000	41.422	406	3,4
Şeftali	14.470.000	430.000	470.890	8.785	2,0
Vişne	6.110.000	106.000	1.709.051	35.091	33,1
Zeytin	97.770.000	1.800.000	168.450	4.310	0,2
Turunçgiller	28.639.300	2.222.200	0	0	0,0
Limon	5.872.000	460.000	0	0	0,0
Portakal	12.515.000	1.070.000	0	0	0,0
Mandalina	9.217.000	560.000	0	0	0,0
Turunç	85.300	2.200	0	0	0,0
Altıntop	950.000	130.000	0	0	0,0
Sert kabuklu	346.656.000	758.000	1.421.966	23.585	3,1
Antep fıstığı	42.320.000	75.000	243.303	830	1,1
Ceviz	5.040.000	116.000	640.420	16.960	14,6
Badem	4.165.000	47.000	538.243	5.795	12,3
Fındık	292.851.000	470.000	0	0	0,0
Kestane	2.280.000	50.000	0	0	0,0
Üzüm	17.183.870	4.182.500	639.037	565.953	13,5
Çilek	9.465	130.000	258	1.722	1,3
Dut	2.925.000	60.000	519.515	10.508	17,5
İncir	9.770.000	240.000	38.730	548	0,2
Keçiboynuzu	359.000	14.000	0	0	0,0
Muz	1.725	64.000	0	0	0,0
Nar	3.294.000	59.000	80.736	1.713	2,9
Trabzon hurması	665.000	12.000	56	1	0,0
Üzüm	535.000	3.600.000	120.430	551.461	15,3
Kivi	160.000	1.400	0	0	0,0
Ahududu Üzüm	315	1.800	0	0	0,0
Avakado	10.870	300	0	0	0,0
Çay	0	758.038	0	0	0,0

KAYNAK : DİE

Ek 13: Bölge Tarımsal Araç Ve Gereç Sayısı (2000)

Tarımsal Araç Gereç	Türkiye(1)	İç Anadolu (2)	2/1 (%)
Karasaban	152.744	9.488	6,21
Hayvan pulluğu	282.997	26.033	9,20
Kulaklı traktör pulluğu	882.120	191.784	21,74
Döner kulaklı traktör pulluğu	20.887	4.310	20,63
Ark pulluğu	50.661	6.209	12,26
Diskli traktör pulluğu	59.490	19.803	33,29
Diskli anız pulluğu (Vanvey)	38.291	13.505	35,27
Anız pulluğu	21.367	9.968	46,65
Toprak frezesi (Rotovator)	32.497	5.220	16,06
Kültivatör	402.145	109.438	27,21
Merdane	59.187	13.580	22,94
Diskli ve diğer tırmıklar	184.048	30.729	16,70
Dişli tırmık	349.158	38.242	10,95
Karma tırmık	27.409	6.424	23,44
Ot tırmağı	63.674	10.032	15,76
Hayvanla çekilen çapa makinesi	9.701	900	9,28
Traktörle çekilen çapa makinesi	128.052	19.269	15,05
Hayvanla çekilen tahıl mibzeri	1.955	1.227	62,76
Tahıl mibzeri	84.910	36.919	43,48
Kombine tahıl mibzeri	151.869	81.797	53,86
Pancar mibzeri	8.753	2.984	34,09
Üniversal mibzer	72.161	836	1,16
Patates dikim makinesi	10.553	5.069	48,03
Çiftlik gübre dağıtıcısı	1.373	140	10,20
Kimyevi gübre dağıtıcısı	295.921	104.110	35,18
Orak makinesi	60.625	23.946	39,50
Biçer bağlar makinesi	5.108	792	15,51
Balya makinesi	8.423	903	10,72
Harman makinesi	139.512	54.722	39,22
Tınoz makinesi	22.425	3.162	14,10
Döven	60.665	11.632	19,17
Sapdöver	89.433	23.165	25,90
Kendi yürür biçer döver	12.578	5.386	42,82
Patates sökme makinesi	14.920	10.488	70,29
Kombina patates sökme makinesi	312	31	9,94
Pancar sökme makinesi	8.529	3.588	42,07
Kombina pancar sökme makinesi	2.858	1.790	62,63
Hayvanla çekilen çayır biçme makinesi	2.046	51	2,49
Traktörle çekilen çayır biçme makinesi	33.504	5.459	16,29
Slaj makinesi	2.743	103	3,76
Mısır slaj makinesi	3.408	289	8,48
Selektör	3.859	1.430	37,06
Yem kırma makinesi	19.728	4.897	24,82
Sap keser	11.232	410	3,65
Sırt pülverizatörü	572.661	66.815	11,67
kombine atomizör	16.917	2.039	12,05
Kuyruk milinden hareketli pulverizatör	216.525	81.824	37,79
Motorlu pülverizatör	68.665	8.904	12,97
Tozlayıcı	36.806	1.153	3,13
Atomizör	98.924	5.803	5,87
Santrifuj pompa	85.783	18.894	22,03
Motopomp (elektrik motorlu)	147.767	32.171	21,77
Motopomp (termik motorlu)	196.135	39.033	19,90
Derin kuyu pompa	83.852	23.872	28,47
Yağmurlama tesisi	178.870	81.724	45,69
Krema makinesi	293.170	89.683	30,59
Kuluçka makinesi	955	184	19,27
Civev makinası	1.612	245	15,20
Süt sağma makinesi (sabit)	6.093	657	10,78
Süt sağma makinesi (seyyar)	83.802	12.087	14,42
Tarım arabası(Römork)	920.222	223.914	24,33
Su tankeri (tarımda kullanılan)	158.477	20.337	12,83
Traktör	941.835	212.415	22,55

Kaynak : DİE

Ek 14 : Bölge Ormanlık Alan Varlığı Ve Türkiye İçindeki Yeri

İller	Koru (Ha)				Baltalık (Ha)				Ormanlık Saha (Ha)	
	Normal	Bozuk	Toplam	Bölge İçindeki Payı (%)	Normal	Bozuk	Toplam	Bölge İçindeki Payı (%)	Toplam	Bölge İçindeki Payı (%)
Ankara	159.506	132.021	291.527	18,12	3.189	61.470	64.659	8,94	356.186	15,28
Çankırı	80.610	76.268	156.878	9,75	129	5.661	5.790	0,80	162.668	6,98
Eskişehir	121.670	127.651	249.321	15,50	16.818	77.775	94.593	13,08	343.914	14,75
Kayseri	27.544	55.319	82.863	5,15	1.733	32.509	34.242	4,73	117.105	5,02
Kırşehir	2.069	2.260	4.329	0,27	1.298	18.911	20.209	2,79	24.538	1,05
Konya	93.639	268.675	362.314	22,52	48.179	104.605	152.784	21,13	515.098	22,09
Nevşehir	0	7.717	7.717	0,48	582	282	864	0,12	8.581	0,37
Niğde	13.534	10.327	23.861	1,48	1.031	12.416	13.447	1,86	37.308	1,60
Sivas	50.082	89.043	139.125	8,65	20.386	104.958	125.344	17,33	264.469	11,34
Yozgat	51.559	34.741	86.300	5,36	101.998	47.203	149.201	20,63	235.501	10,10
Aksaray	593	201	794	0,05	0	10.543	10.543	1,46	11.337	0,49
Karaman	55.288	131.731	187.019	11,63	1.136	17.354	18.490	2,56	205.509	8,81
Kırıkkale	5.817	10.710	16.527	1,03	1.603	31.401	33.004	4,56	49.531	2,12
İç Anadolu (1)	661.911	946.664	1.608.575	100,00	198.082	525.088	723.170	100,00	2.331.745	100,00
Türkiye (2)	8.014.775	5.863.833	13.878.608		2.112.511	4.712.003	6.824.514		20.703.122	
½ (%)	8,26	16,14	11,59		9,38	11,14	10,60		11,26	

Kaynak : Orman Genel Müdürlüğü

Ek 15. Devlet Yardımları

Ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanmasında, kültürel gelişimin gerçekleştirilmesinde, ülkenin her çeşit kaynak ve olanaklarının harekete geçirilmesi, kıt kaynakların verimli kullanılması temel esastır, Türkiye ekonomik ve sosyal alanda hızla gelişmekte olan bir ülke konumunda olup genel kalkınma politikasıyla özellikle planlı dönemde ekonomik büyüme ile birlikte sosyal değişme ve refah dağılımının sağlıklı biçimde gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir.

Gelişmekte olan ülkelerde daha çok görülen bölgelerarası gelişmişlik farkları yatırımların belirli bölge ve şehirlerde yoğunlaşması, bölgesel gelir dağılımında ve gelişmişlik düzeyinde dengesizliklere yol açmaktadır. Girişimcilerin gelişmiş yöreleri tercih etmeleri ulusal kaynakların rasyonel kullanımını engellemekte, yatırımların yoğunlaştığı kentlerde de doğanın aşırı kullanılmasına ve doğal dengenin bozulmasına neden olmaktadır.

Girişimcinin yatırım kararı alırken, hızla değişen, rekabete açık ulusal ya da uluslar arası piyasa koşullarında çok kısa süreli tüketici taleplerini esas alması bazı durumlarda doymuş pazara girme çabalarına dönüşmekte bu da kaynak israfına neden olmaktadır. Bu tip yatırımlar yoğun rekabet ortamında, talep değişikliklerine ve ekonomik dalgalanmalara uyum gösterememekte, yatırımdan beklenen getiri sağlanamadığı gibi girişimci ve ülke ekonomisi açısından zararlı sonuçlanmaktadır. Dolayısıyla getirisi uzun vadede oluşan ve değişen ekonomik, politik, sosyal ve teknolojik koşullar nedeniyle yüksek risk taşıyan bir faaliyet olarak tanımlanabilecek yatırımın desteklenmesi zorunlu hale gelmektedir. Söz konusu yüksek riski azaltmak ve girişimcileri ülke açısından uygun yatırımlara yönlendirebilmek için gelişmiş ülkeler dahil, tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de yatırımlar devlet tarafından desteklenmektedir. Gümrük Birliği, Dünya ekonomisine entegrasyon ve yabancı sermayenin ülkemize çekilmesi gibi hususlar dikkate alındığında yatırımlarda devlet desteğinin önemi daha da artmaktadır.

Ülkemizde uygulanan devlet yardımları; Teşvik Uygulama Yabancı Sermaye ve İhracat Genel Müdürlükleri tarafından planlanmakta olup, uygulamada söz konusu Genel Müdürlükler ile Gümrük Müsteşarlığı, Gelirler Genel Müdürlüğü, KOSGEB, TÜBİTAK, Türkiye Kalkınma Bankası, Eximbank vb. kuruluşlar görev yapmaktadır.

Türkiye’de uygulanan devlet yardımları;

- 1- İhracat Yardımları
- 2- Yatırım Yardımları
- 3- Araştırma ve Geliştirme, Teknopark ve Çevre Yatırımlarına Uygulanan Devlet Yardımları
- 4- Leasing Yardımları
- 5- Büyük Proje Yatırımları ve Özel Önem Taşıyan Sektörlere Uygulanan Yardımlar

olmak üzere 5 ana başlık altında toplamak mümkündür. Araştırma Geliştirme, Teknopark ve Çevre Yatırımları Leasing , Büyük Proje Yatırımları ve Özel Önem Taşıyan Sektörlere uygulanan yardımların önemli bir bölümü ihracat ve devlet yardımları içinde düzenlenmiştir.

İhracat Yardımları

1994 yılında imzalanan Dünya Ticaret Örgütü Anlaşması ve Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği sürecine 1996 yılından itibaren girilmesiyle birlikte ihracatta uygulanan devlet yardımları çerçevesi yeniden belirlenmiştir. 27.12.1994 tarih ve 94/6401 sayılı “ihracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı” adlı Bakanlar Kurulu Kararı ve bu karara istinaden muhtelif tarihlerde çıkarılan tebliğler ihracatta devlet yardımlarının günümüzdeki çerçevesini oluşturmaktadır. İlgili tebliğlerde yer alan ihracatta devlet yardımları; Araştırma Geliştirme (AR-GE), Çevre Koruma, Yurtiçi-Yurtdışı Fuarlara katılma, Pazar Araştırması, Yurtdışı Ofis-Mağaza, Eğitim, İstihdam, Marka ve Patent yardımlarından oluşmaktadır.

AR-GE Yardımı: Tüm sanayi kuruluşları ile yazılım geliştirmeye yönelik kuruluşları kapsamaktadır. Yeni ürün üretilmesi, ürün kalitesi ve standardının yükseltilmesi, maliyet düşürücü ve standart yükseltici mahiyette yeni tekniklerin uygulanması, üretimle ilgili olarak yeni teknoloji geliştirilmesi veya yeni teknolojinin yurt koşullarına uyumu konusunda bilimsel esaslara uygun, araştırma geliştirme faaliyetlerinin her aşamasını belirleyecek yapıda hazırlanacak çalışma ve teknoloji uyarlamasının desteklenmesini içermektedir.

AR-GE desteğinde uygulayıcı kuruluşlar TÜBİTAK ve TEKNOLOJİ GELİŞTİRME VAKFIDIR. Destek; personel giderleri, araştırma faaliyetleri için kullanılan alet, teçhizat, yazılım giderleri, danışmanlık hizmeti ve eşdeğer hizmet alım giderleri, ülke içindeki ar-ge kurum ve kuruluşlarına yaptırılan hizmet giderleri patent başvuru giderleri vb. şeklinde olmaktadır.

Yurtdışı fuar ve sergilere katılım ve uluslar arası nitelikteki yurtiçi ihtisas fuarları yardımı; ihracatçı birlikleri tarafından uygulanmaktadır. Fuarlara katılan firmaların Sektörel Dış Ticaret Şirketi, KOBİ nitelikli veya Kalkınmada Öncelikli Yörede olması yardımın miktarını etkilemektedir.

Çevre Yardımı: Uluslar arası pazarlarda KOBİ'lerin rekabet gücünün artırılması ile çevre, kalite ve insan sağlığına yönelik mevzuata uyum sağlanması amacıyla ISO 9000 serisi vb. uluslar arası nitelikteki kalite ve çevre belgeleri alımında yapılan masrafların bir kısmının karşılanmasıdır.

Pazar Araştırması: Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin, Üretici Derneklerinin ve KOBİ'lerin Pazar araştırmaları, Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin ortaklarına Pazar bulmak amacıyla Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın uygun gördüğü yabancı ülkelere gerçekleştirecekleri "KOBİ'ler arası İşbirliği Programları" düzenlemelerine ilişkin faaliyetlerin desteklenmesidir. Pazar araştırmaları ile KOBİ'ler arası işbirliği faaliyetlerinde proje bedeli firmaların yol giderleri ile günlük konaklama giderleri belirli limitler dahilinde karşılanmaktadır.

Eğitim Yardımı: Sektörel Dış Ticaret Şirketleri ile KOBİ'lerin dış ticarete ilişkin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması suretiyle uluslar arası ticarete yönlendirilmeleri, elemanlarının, pazarlama ve ihracat işlemleri ile dış ülkelerde Pazar bulma konusundaki niteliklerinin arttırılması hedeflenmektedir. KOBİ ve SDŞ'lerin üç yurtiçi, üç yurtdışı olmak üzere en fazla altı programına destek sağlanmakta ve eğitim programı başına 7.500 ABD dolarını aşmamak kaydıyla yurtdışı eğitim harcamalarının SDŞ'lerde %75'i KOBİ'lerde %50'si ve yurtiçi eğitim harcamalarında ise program başına KOBİ'lerde azami 5000 ABD dolarını, SDŞ'ler için 15.000 ABD dolarını aşmamak kaydıyla SDŞ'ler için %75, KOBİ'ler için %50'si Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonundan karşılanır.

İstihdam Yardımı: Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin (SDŞ) dış ticarete ilişkin işlemlerini yürütmek üzere konusunda tecrübeli ve yüksek öğrenimli yönetici ve eleman istihdamının sağlanması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda SDŞ'lerin ilk defa istihdam edecekleri yöneticinin azami 18.000 ABD doları karşılığı TL'yi aşmamak üzere yıllık brüt maaşlarının %75'i elemanların toplam azami 9000 ABD doları karşılığı TL'yi aşmamak üzere yıllık brüt maaşlarının %75'i Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonundan azami bir yıl süreyle karşılanmaktadır. Yurtdışında ofis-mağaza açma, işletme ve marka tanıtımı yardımı: Türkiye'de sektöründe kendi unvan ve/veya markasıyla mal üretimi, ticareti ile iştigal eden şirketler ile SDŞ'lerin yurtdışında satış yapmak amacıyla, ofis, depo, mağaza açmalarına destek sağlamak, markalarının tanıtımının sağlanması ve yurtdışında Türk Malı imajının yerleştirilmesi amacıyla yapılan Devlet yardımıdır. Danışmanlık, büro kirası, marka, tescil gideri, pazarlama tanıtım giderleri vb. giderlerin türüne göre 50.000-300.000 ABD dolarını aşmayacak şekilde şirket ve SDŞ'ler harcamalarının sadece bir marka için en fazla üç yıl süreyle %50'si oranında yararlanırlar.

Yatırımlarda Devlet Yardımları

Yürürlükte olan teşvik rejimine ilişkin en son düzenleme 18.01.2001 tarih ve 24291 sayılı resmi gazetede yayınlanan 2001/1821 sayılı "Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Yatırımları Teşvik Fonu Hakkında Karar" ile aynı resmi gazetede yayınlanan 2001/1822 sayılı "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında

Devlet Yardımları Hakkında Karar"dır. 2001/1821 sayılı kararlar daha önce uygulamada olan 23.2.1998 tarih ve 98/10755 sayılı, 22.2.1999 tarih ve 99/12475 sayılı, 14.4.1999 tarih ve 99/12656 sayılı kararnameler yürürlükten kaldırılmıştır. KOBİ teşviklerine yönelik 2001/1822 sayılı karar ile yine aynı konuda daha önce yürürlükte olan 19.2.1999 tarih ve 99/12474 sayılı kararname yürürlükten kaldırılmıştır.

Yatırımlarda devlet yardımlarını düzenleyen ve 18.01.2001 tarihli resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 1821 ve 1822 kararların yanı sıra geçmiş yıllarda çıkarılıp halen yürürlükte olan uygulamalar da mevcuttur. Bunlardan saptanabilenler; 23.1.1998 tarih ve 23239 sayılı resmi gazetede yayınlanan 4325 sayılı "Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde İstihdam Yaratılması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi ile 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"

28.1.1998 tarih ve 23244 sayılı resmi gazetede yayınlanan 98/10551 sayılı "Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde İstihdam Yaratılması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi ile Gelir Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 2. Maddesine İlişkin Kararın Yürürlüğe Konulması Hakkında Karar"

24.10.1997 tarih ve 23150 sayılı resmi gazetede yayımlanan 97/9955 sayılı "Teşebbüs, Müessese ve Bağlı Ortaklıklara Konuları ile İlgili Görev Verilmesi, Doğan Zarar ve Mahrum Kalınan Karın Hazinece Karşılanması Hakkında Karar"

23.7.1995 tarih ve 22352 sayılı resmi gazetede yayımlanan 95/6990 sayılı "Yabancı Sermaye Çerçeve Kararı"

26.11.1999 tarih ve mükerrer 23888 sayılı resmi gazetede yayımlanmış 4481 sayılı "17.8.1999 ve 12.11.1999 tarihlerinde Marmara Bölgesi ve Civarında Meydana Gelen Depremın Yol Açtığı Ekonomik Kayıpları Gidermek Amacıyla Bazı Mükellefiyetler İhdası ve Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"

25.12.2000 tarih ve 24271 sayılı resmi gazetede yayımlanan 2000/1721 sayılı “Yarım Kalmış, İşletme Sermayesi Yetersizliği Nedeniyle İşletmeye Geçememiş veya Kısmen İşletmeye Geçmiş Yatırımların Ekonomiye Kazandırılmasına Dair Karar’ın yürürlüğe konulmasına ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı.

Yukarıda bahsedilen kararlar genel olarak değerlendirildiğinde; arsa desteği, enerji indirimi, düşük faizli kredi, vergi muafiyet ve istisnaları SSK Prim muafiyeti veya indirimi, vergi-resim-harç istisnası vb. pek çok devlet desteğini içermektedir. Ancak yatırımların teşvikinde esas çerçeveyi 2001/1821 sayılı “Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Yatırımları Teşvik Fonu Hakkında Karar” ve 2001/1822 sayılı “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar” oluşturmaktadır.

Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Yatırımları Teşvik Fonu Hakkında Karar

2001/1821 Sayılı Karar çerçevesinde sağlanan Devlet Destekleri şunlardır.

- Gümrük Vergisi ve Toplu Konut İstisnası
- Yatırım İndirimi
- Katma Değer Vergisi İstisnası
- Vergi, Resim ve Harç İstisnası
- Fondan Kredi Tahsisi

Destek unsurlarından yararlanılması teşvik belgesi şartına bağlı olup, destek unsurlarının uygulanması açısından yöreler gelişmiş, normal ve kalkınmada öncelikli olmak üzere üçe ayrılmıştır.

Yatırımın, teşvik belgesine bağlanabilmesi için asgari sabit yatırım tutarı; kalkınmada öncelikli yörelerde 200 milyar Türk Lirası, normal yörelerde 400 milyar Türk Lirası, gelişmiş yörelerde 600 milyar Türk Lirasıdır. Finansal kiralama şirketleri aracılığıyla yapılacak yatırımlarda aranacak asgari sabit yatırım tutarı yukarıdaki miktarların %25'i kadardır. Teşvik belgesine bağlanan; kalkınmada öncelikli yörelerdeki yatırımlar, normal yörelerdeki yatırımlar ve gelişmiş yörelerde Müsteşarlığın bağlı bulunduğu Devlet Bakanlığı'nca belirlenecek yatırımlar ile bu

yörelere Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca belirlenen organize sanayi bölgeleri (özel organize sanayi bölgeleri dahil), küçük sanayi sitelerinden oluşan organize küçük sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerindeki yatırımlar destek unsurlarından yararlanabilmektedir.

Kararda yer alan destek unsurları uygulaması yatırımcıya fikir vereceği kanaatiyle aşağıda verilmiştir.

Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu İstisnası

Teşvik belgesi kapsamındaki makine ve teçhizat ithalatı, yürürlükteki İthalat Rejimi Kararı gereğince ödenmesi gereken Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu'ndan istisnadır. CKD aksam ve parçaları ile yedek parça ithalatı teşvik belgesi kapsamında uygun görülebilir.

Ancak, binek araçları, otobüs, çekici (Euro I, Euro II veya Euro III normlarına uygun yeşil motoru haiz olanlar hariç), teşvik belgesi kapsamında üretilecek otomobil ve hafif ticari araçlarda kullanılacak CKD aksam ve parçaları, yedek parça (ilgili makine ve teçhizat bedelinin %5'ini geçemez), treyler (frigorifik olanlar hariç), mobilya, yat, motorbot, kamyon (off road-truck tipi ile karayoluna çıkması mümkün olmayan kaya tipi damperli kamyonlar hariç), transmiksler, kesintisiz güç kaynağı, beton santrali, forklift, beton pompası, inşaat malzemeleri, porselenden ve seramikten mamul sofa ve mutfak eşyasının teşvik belgesi kapsamında ithal edilmesi halinde yürürlükteki İthalat Rejimi Kararında öngörülen oranlarda Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu tahsil edilir.

Bu karar çerçevesinde teşvik belgesi kapsamında hammadde, aramalı ve işletme malzemesi ithal edilemez.

Teşvik belgesi kapsamında kullanılmış makine ve teçhizat ithaline (karayolu nakil vasıtaları hariç) İthalat Rejimi Kararındaki hükümler çerçevesinde Müsteşarlığın bağlı bulunduğu Devlet Bakanlığı'nca tebliğ ve genelgeler ile belirlenecek usul ve esaslara göre izin verilebilir.

Yatırım İndirimi

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun Ek 3 üncü maddesi hükmü uyarınca yatırım indirimi oranı;

- a) Gelişmiş yörelerde yapılacak yatırımlar için %40,
- b) Organize sanayi bölgeleri ve kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlar için %100,
- c) Uluslar arası rekabet gücü kazandıracak, ileri teknoloji gerektiren, katma değeri yüksek, vergi gelirleri ve istihdam artırıcı özelliklerden en az ikisini içeren 250 milyon ABD Doları karşılığı Türk Lirasını aşan sınai yatırımlarda ise yöre farkı gözetilmeksizin %200 olarak

Uygulanır.

- d) Bu karar kapsamında normal yörelerde yapılacak yatırımlar ile yöre farkı gözetilmeksizin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ) yatırımları, ar-ge yatırımları, çevre korumaya yönelik yatırımlar, teknopark ve teknoparklarda yapılacak yatırımlar, enerji dahil altyapı yatırımları, Bilim Teknoloji Yüksek Kurulu veya Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu tarafından belirlenen öncelikli teknoloji alanında yapılacak yatırımlar, elektronik sanayi yatırımları, gemi ve yat inşa yatırımları, tersane yatırımları, uçak ve helikopter yatırımları, eğitim yatırımları, sağlık yatırımları, turizm yatırımları, maden istihracına yönelik yatırımlar, bilişim teknolojisi yatırımları, yazılım geliştirme yatırımları, genel amaçlı rehabilitasyon merkezleri ve huzurevleri yatırımları, bölgesel gelişmeye yönelik yatırımlar, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca belirlenen küçük sanayi siteleri ile küçük sanayi sitelerinden oluşan organize küçük sanayi bölgelerinde yapılacak yatırımlar, ileri teknoloji gerektiren, katma değeri yüksek, vergi gelirleri ve istihdam artırıcı özelliklerden en az birini içeren ve sabit yatırım tutarı 50 milyon ABD Doları karşılığı Türk Lirasının üzerindeki yatırımlar özel önem taşıyan sektör yatırımlarıdır.

Bu çerçeveden özel önem taşıyan sektör yatırımlarına uygulanacak yatırım indirimi oranları ise;

- a) Yukarıda yöre farkı gözetmeksizin sayılan özel önem taşıyan sektörler yatırımları için bütün yörelerde %100,
 - b) Normal yörelerde yapılacak diğer yatırımlar için %60,
- Olarak uygulanır.

Yatırım indiriminde, Maliye Bakanlığı'nca her yıl belirlenen asgari yatırım indirimi tutarları esas alınır.

Katma Değer Vergisi İstisnası

25.10.1984 tarihli ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 13 üncü maddesinin (d) bendi gereğince, teşvik belgesini haiz yatırımcılara teşvik belgesi kapsamında yapılacak makine ve teçhizat ithal ve yerli teslimleri Katma Değer Vergisinden istisnadır.

Fon'dan Kredi Tahsisi

Araştırma-geliştirme yatırımları, teknopark ve teknoparklarda yapılacak yatırımlar, çevre korumaya yönelik yatırımlar, hammaddelerini sözleşmeli üretim modeli ile temin eden tarımsal sanayi yatırımları, Bilim Teknoloji Yüksek Kurulu veya Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu tarafından belirlenen öncelikli teknoloji alanındaki yatırımlar, bölgesel gelişmeye yönelik yatırımlar (Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Hakkari, Hatay, Kars, Mardin, Muş, Siirt, Şırnak, Tunceli ve Van illerinde yapılacak komple yeni yatırımlar), organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerinden oluşan organize küçük sanayi bölgelerine taşınacak yatırımlar ile ilgili diğer Bakanlar Kurulu kararlarında öngörülen yatırımlar için Fon'dan kredi tahsisi, tarımsal sanayi yatırımlarına sözleşmeli üretim için kullanılmak üzere ayrıca işletme kredisi tahsisi yapılabilir. Fon'dan tahsis edilecek kredinin miktarı, vadesi ile uygulamaya ilişkin diğer usul ve esaslar Müsteşarlığın bağlı bulunduğu Devlet Bakanlığınca çıkarılacak tebliğ ve genelgeler ile belirlenir.

Serbest bölgelerde ar-ge yatırımları, çevre korumaya yönelik yatırımlar, Bilim Teknoloji Yüksek Kurulu veya Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu

tarafından belirlenen öncelikli teknoloji alanındaki yatırımlar ile bölgesel gelişmeye yönelik yatırımlar için sadece Fon kaynaklı kredi desteğini içeren teşvik belgesi düzenlenebilir.

Yukarıda belirtilen konular dışında daha önceki Bakanlar Kurulu kararlarına göre düzenlenmiş teşvik belgesi konusu yatırım yerinin serbest bölge ilan edilmesi durumunda, belgenin verildiği mevzuat hükümlerine bağlı kalınmaksızın yatırımın mevcut hali dikkate alınarak serbest bölgenin faaliyete geçtiği tarih itibariyle tamamlama vizesi yapılır.

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ) Yatırımlarında Devlet Yardımları:

Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ) Teşvik Belgeli olarak Devlet Yardımlarından yararlanmaları ilk kez, 16 Ekim 1996 tarih ve 22789 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 19.9.1996 tarih ve 96/8615 sayılı "Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar" ve 31 Ekim 1996 tarih ve 22803 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 96/3 sayılı Hazine Müsteşarlığı Tebliği ile sağlanmıştır. Daha sonra 7 Mart 1998 tarih ve 23279 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 23.2.1998 tarih ve 98/10669 sayılı Kararla KOBİ yatırımlarına ilişkin Devlet yardımları yeniden düzenlenerek 96/8615 sayılı Karar yürürlükten kaldırılmıştır. 05.03.1999 tarih ve 23630 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 19.2.1999 tarih ve 99/12474 sayılı Kararla KOBİ yatırımlarına ilişkin yeni düzenlemeler getirilmiş ve 98/10669 sayılı Kararname yürürlükten kaldırılmıştır. Son olarak da 18.01.2001 tarih ve 24291 sayılı resmi gazetede yayımlanan 2001/1822 sayılı kararla önceki karar yürürlükten kaldırılmıştır.

Son karar kapsamında; imalat (çırçır ve entegre olmayan paketleme yatırımları hariç), Turizm (konaklama tesisleri), Eğitim ve Sağlık, Madencilik, Yazılım Geliştirme ve Tarımsal Sanayi yatırımlarından sektörel ve bölgesel kısıtlamalar dikkate alınarak Müsteşarlığın bağlı bulunduğu Devlet Bakanlığı'nca yayımlanacak genelgelerle belirlenen faaliyetler yer almaktadır.

Ayrıca bu Karar çerçevesinde;

a) İmalat ve tarımsal sanayi sektöründe faaliyette bulunan işletmelerden; kanuni defter kayıtlarında arsa ve bina hariç, makine ve teçhizat, tesis, taşıt araç ve gereçleri, döşeme ve demirbaşları toplamının net tutarı 400 milyar Türk Lirasını aşmayan;

- 1) 50 ila 250 işçi çalıştıran orta ölçekli,
- 2) 10 ila 49 işçi çalıştıran küçük ölçekli,
- 3) 1 ila 9 işçi çalıştıran mikro ölçekli

işletmelerin yatırımları (gelişmiş yörelerde araştırma ve geliştirme yatırımları, çevre korumaya yönelik yatırımlar, teknoparklarda yapılacak yatırımlar ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca belirlenen özel organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerinden oluşan organize küçük sanayi bölgeleri dahil organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerinde yapılacak yatırımlar hariç komple yeni yatırımlar için KOBİ teşvik belgesi düzenlenmez).

b) Çanakkale il sınırlarının güneyi ile İçel il sınırlarının doğusu arasında kalan 3 km. derinliğindeki kıyı şeridi ve Nevşehir ilinde Merkez, Ürgüp ve Avanos ilçe sınırları dışında yapılacak turizm yatırımları (konaklama tesisleri) ile mevcut konaklama tesislerinin modernizasyon yatırımları,

c) Kalkınmada öncelikli yörelerde sağlık alanında yapılacak yatırımlar

d) Kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak eğitim yatırımları ile gelişmiş ve normal yörelerde yapılacak ilk ve orta eğitim yatırımlarına ait tevsi ve modernizasyon yatırımları,

e) Madencilikle iştigal eden işletmelerin, istihraç, işleme veya zenginleştirme yatırımları,

f) Yazılım geliştirme yatırımları

KOBİ yatırımları olarak nitelendirilir.

KOBİ Teşvik Belgesi

KOBİ'lerin makine ve teçhizat harcamaları ile hammadde ve işletme malzemesi alımlarının desteklenmesi amacıyla Müsteşarlıkça KOBİ teşvik belgesi düzenlenir.

Bina inşaat harcamaları sadece turizm (konaklama tesisleri), eğitim ve sağlık yatırımlarında dikkate alınır.

Destek unsurlarından yararlanabilmek için KOBİ teşvik belgesine konu bina inşaat, makine ve teçhizat harcamaları ile hammadde ve işletme malzemesi teminine yönelik yatırımın, 400 milyar Türk Lirasını aşmaması gerekmektedir.

Yatırımcı tarafından ilk başvuru turizm, eğitim, sağlık ve tarımsal sanayi yatırımları için Türkiye Kalkınma Bankası'nın, diğer yatırımlar için diğer aracı bankaların ilgili şubelerine yapılır.

Bu karar çerçevesinde destek unsurlarının uygulanması açısından yöreler gelişmiş, normal ve kalkınmada öncelikli yöreler açısından üçe ayrılmıştır. Bu yörelere giren iller bölüm sonunda verilmiştir.

KOBİ'lere Uygulanacak Devlet Desteği

Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu İstisnası

Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Yatırımları Teşvik Fonu Hakkında Karar'ın ilgili hükümleri çerçevesinde, KOBİ teşvik belgesi kapsamında makine ve teçhizatın ithaline izin verilebilir. Ancak, KOBİ teşvik belgesi kapsamında kullanılmış makine ve teçhizat temin edilemez.

KOBİ teşvik belgesi kapsamında hammadde ve işletme malzemesi ithal edilmesi halinde yürürlükteki İthalat Rejimi Kararı'nda öngörülen oranlarda Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu tahsil edilir.

Yatırım İndirimi

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun ek 3 üncü maddesi hükmü uyarınca; organize sanayi bölgeleri ve kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlar için yatırım indirimi oranı %100'dür.

Bu karar kapsamında normal yörelerde yapılacak yatırımlar ile yöre farkı gözetilmeksizin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ) yatırımları, ar-ge yatırımları, çevre korumaya yönelik yatırımlar, teknopark ve teknoparklarda yapılacak yatırımlar, enerji dahil altyapı yatırımları, Bilim Teknoloji Yüksek Kurulu veya Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu tarafından belirlenen öncelikli teknoloji alanında yapılacak yatırımlar, elektronik sanayi yatırımları, gemi ve yat inşa yatırımları, tersane yatırımları, uçak ve helikopter yatırımları, eğitim yatırımları, sağlık yatırımları, turizm yatırımları, maden istihracına yönelik yatırımlar, bilişim teknolojisi yatırımları, yazılım geliştirme yatırımları, genel amaçlı rehabilitasyon merkezleri ve huzurevleri yatırımları, bölgesel gelişmeye yönelik yatırımlar, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca belirlenen küçük sanayi siteleri ile küçük sanayi sitelerinden oluşan organize küçük sanayi bölgelerinde yapılacak yatırımlar, ileri teknoloji gerektiren, katma değeri yüksek, vergi gelirleri ve istihdam artırıcı özelliklerden en az birini içeren ve sabit yatırım tutarı 50 milyon ABD Doları karşılığı Türk Lirasının üzerindeki yatırımlar özel önem taşıyan sektör yatırımlarıdır.

Bu çerçevede özel önem taşıyan sektör kapsamındaki KOBİ yatırımlarına uygulanacak yatırım indirimi oranları ise;

- a) Gelişmiş yörelerde yapılacak yatırımlar için %60,
- b) Normal yörelerde yapılacak yatırımlar için %100,
- c) Gelişmiş yörelerde yapılacak ar-ge yatırımları, çevre korumaya yönelik yatırımlar, teknoparklarda yapılacak yatırımlar, teknoparklarda yapılacak yatırımlar, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca belirlenen küçük sanayi siteleri ile küçük sanayi sitelerinden oluşan organize küçük sanayi bölgelerinde yapılacak yatırımlar, madencilik, eğitim, turizm (konaklama tesisi) ve yazılım geliştirme yatırımları için %100

olarak uygulanır.

Yatırım indiriminde, Maliye Bakanlığınca her yıl belirlenen asgari yatırım indirimi tutarları esas alınır.

Katma Değer Vergisi (KDV) İstisnası

25.10.1984 tarihli ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 13 üncü maddesinin (d) bendi gereğince, KOBİ teşvik belgesini haiz yatırımcılara KOBİ teşvik belgesi kapsamında yapılacak yeni makine ve teçhizat ithal ve yerli teslimleri Katma Değer Vergisinden istisnadır.

Vergi, Resim ve Harç İstisnası

3.12.1988 tarihli ve 3505 sayılı Kanunun Geçici 2 nci maddesine göre yatırımın tamamlanmasını müteakip 2 yıl içinde 1.000 ABD Doları tutarında ihracat yapılacağına dair aracı bankaya taahhütte bulunulması kaydıyla ilgili mevzuat çerçevesinde yapılacak yatırımlar vergi, resim ve harçlardan istisna edilirler.

Fon'dan Kredi Tahsisi

KOBİ yatırımları için aşağıda belirtilen esaslar çerçevesinde Fon'dan yatırım ve işletme kredisi tahsis edilebilir.

A) Fon'dan Kredi Tahsisinin Şartları

Fon kaynaklı krediler sadece makine ve teçhizat alımı için (turizm, eğitim ve sağlık yatırımlarında bina inşaat harcamaları dahil olup, bu miktar sabit yatırımın %20'sini geçemez) yatırım kredisi ile hammadde ve işletme malzemesi alımına yönelik olarak işletme kredisi şeklinde kullanılabilir.

Fon'dan, imalat ve tarımsal sanayi sektörlerinde yapılacak yatırımlar için faizsiz sabit yatırım tutarının aşağıda belirtilen oranlarında yatırım kredisi tahsis edilebilir.

	Kalkınmada Öncelikli Yöre	Normal Yöre	Gelişmiş Yöre
Mikro ölçekli işletmeler	% 60	% 50	% 40
Küçük ölçekli işletmeler	% 50	% 40	% 30
Orta ölçekli İşletmeler	% 40	% 30	% 20

Araştırma-geliştirme yatırımları, çevre korumaya yönelik yatırımlar, teknoparklarda yapılacak yatırımlar ve organize sanayi bölgelerinde (özel organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerinden oluşan organize küçük sanayi bölgeleri dahil) gerçekleştirilecek yatırımlar için yukarıda belirtilen oranlara 10 puan ilave edilir.

Turizm yatırımları (konaklama tesisleri) ve yazılım geliştirme yatırımları için orta ölçekli işletmeler sütununda yer alan oranlar, eğitim yatırımları için küçük ölçekli işletmeler sütununda yer alan oranlar, eğitim yatırımları için küçük ölçekli işletmeler sütununda yer alan oranlar, sağlık yatırımları ve madencilik yatırımları için kalkınmada öncelikli yörelerdeki mikro ölçekli işletmeler için geçerli olan oran dikkate alınır.

Öngörülen yatırım kredisi miktarı 200 milyar Türk Lirasını geçemez.

Yatırım kredisi ile birlikte işletme kredisi talep edilmesi halinde; Müsteşarlık ve aracı bankalarca belirlenecek esaslar çerçevesinde hammadde ve işletme malzemesi ihtiyacının karşılanabilmesini teminen, faizsiz sabit yatırım tutarının %20'sine kadar işletme kredisi tahsis edilebilir. Bu miktar 80 milyar Türk Lirasını geçemez. Sadece işletme kredisi kullanılması halinde ise Fon'dan tahsis edilebilecek azami kredi tutarı 35 milyar Türk Lirasıdır.

Yatırım ve işletme kredilerinin birlikte kullanılması durumunda öngörülecek toplam kredi miktarı azami 280 milyar Türk Lirasıdır. KOBİ işletmelerinde toplam sabit yatırımın gelişmiş ve normal yörelerde en az %30'unun, kalkınmada öncelikli yörelerde en az %20'sinin özkaynaklardan karşılanması gerekmektedir.

B) Fondan Kullandırılan Kredilerin Vadesi, Faizi ve Geri Dönüşü

KOBİ'lere Fon kaynaklarından kullandırılan yatırım kredilerinin faiz oranları; kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlarda %10, diğer yörelerde %15'tir. İşletme kredilerine uygulanacak faiz oranı ise kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlarda %15, diğer yörelerde %25'tir. Ekonominin seyrine göre yukarıda belirtilen faiz oranlarının %100'üne kadar artırılmasına veya azaltılmasına Müsteşarlığın bağlı bulunduğu Devlet Bakanı yetkilidir. Daha önceki Kararlara göre düzenlenen KOBİ teşvik belgeleri kapsamında kullanılan kredilerin bakiyeleri için de tabi oldukları Kararname hükümlerine göre uygulanması gereken faiz oranını aşmamak kaydıyla bu maddede belirtilen faiz oranları uygulanır.

KOBİ'lere kullandırılacak Fon kaynaklı yatırım kredilerinde vade azami 4 yıl, işletme kredilerinde 2 yıldır. Yatırım kredilerinde 1 yıl ödemesiz denem uygulanır. Ödemesiz döneme ait faiz, kalan vade süresi içinde diğer taksitlerle birlikte faiz tahakkuk ettirilmek suretiyle üçer aylık veya altışar aylık taksitler halinde tahsil edilir. Fon kaynaklı yatırım kredisinin ana para ve faiz ödemeleri ödemesiz dönemi takip eden vadede ana para taksit ödemeleri ile birlikte tahsil edilir.

KOBİ'lere Fondan her yıl tahsis edilecek kaynakların en az %30'u Esnaf ve Sanatkarlar Odalarına kayıtlı KOBİ'lere ayrılır. Talebin %30'u bulmaması halinde artırılan kaynak diğer odalara kayıtlı KOBİ'lere kullandırılır.

Yarım Kalmış, İşletme Sermayesi Yetersizliği Nedeniyle Faaliyete Geçememiş veya Kısmen İşletmeye Geçmiş Yatırımlara Finansman Desteği:

2000/1721 sayılı Karar ve bu kararın uygulanmasına ilişkin 23.01.2001 tarih ve 24296 sayılı resmi gazetede yayımlanmış tebliğ ile Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Bayburt, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkari, Hatay, Iğdır, Kars, Mardin, Muş, Ordu, Siirt, Sivas, Şanlıurfa, Şırnak, Tunceli, Van ve Yozgat illerinde imalat sanayi (çırçır ve paketleme hariç) tarımsal sanayi, sağlık, eğitim ve turizm (konaklama tesisleri)

alanında yarım kalmış veya işletme sermayesi ihtiyacı olan işletmelere düşük faizli kredi verilmesi amaçlanmaktadır.

İnceleme tarihinde toplam sabit yatırımın fiziki gerçekleşme oranı asgari %50, sabit yatırımın özkaynakla karşılanan kısmı, teşvik belgeli yatırımlarda belgede belirtilen oranda, teşvik belgesiz yatırımlarda asgari %30 olan yatırımlar bu uygulamadan yararlanabilmektedir.

Gerekli şartlara sahip yatırımlara toplam (yatırım+işletme kredisi) 450 milyar Türk Lirası'nı geçmemek kaydıyla kredi verilir.

Kredi için müracaat Anonim Şirketler tarafından Türkiye Kalkınma Bankası'na diğerleri için Türkiye Vakıflar Bankası'na yapılır. Yatırım kredileri 2 yılı ödemesiz 5 yıl vadeli olup, krediye uygulanacak yıllık faiz oranı %10'dur. İşletme kredileri ise 1 yılı ödemesiz toplam 3 yıl vadeli, yıllık faiz oranı %15'dir.

4325 Sayılı Kanun Kapsamında Uygulanacak Teşvik Tedbirleri

Bu kanunla Olağanüstü Hal Bölgesi ve mücavir alanına dahil iller ile Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı'nca belirlenen fert başına GSYİH miktarları 1500 ABD Doları veya daha az ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'nca belirlenen sosyo ekonomik gelişmişlik düzeyi -0.5 ve daha düşük bulunan illerden Bakanlar Kurulu'nca belirlenecek iller ile kalkınmada öncelikli yörelerde bulunan illerde istihdam yaratılması ve amaçlanmaktadır. Bu kapsamda Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Hakkari, Mardin, Muş, Siirt, Şırnak, Tunceli, Van, Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Bayburt, Erzurum, Gümüşhane, Iğdır, Kars, Ordu, Şanlıurfa ve Yozgat illeri bulunmaktadır. Söz konusu illerde yapılacak yatırımlarda uygulanacak devlet desteği aşağıda verilmiştir.

Gelir ve Kurumlar Vergisi İstisnası: Kanunun yürürlüğe girdiği tarih ile 31.12.2000 tarihi arasında yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, söz konusu illerdeki işyerlerinde fiilen ve sürekli 10 ve daha fazla işçi çalıştırmaları şartıyla elde ettikleri kazançları yatırım dönemi dahil 5

vergilendirme dönemi gelir ve kurumlar vergisinden muaf tutulmuştur. 5 vergilendirme döneminin sonundan 31.12.2007 yılına kadar elde ettikleri kazançlardan ise; 10 işçi çalıştıranlarda %40, 50 ve daha yukarı işçi çalıştıranlarda %60 gelir ve kurumlar vergisi indirimi uygulanmaktadır.

Çalışanlardan Kesilen Vergilerin Ertelenmesi: Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten 31.12.2002 tarihine kadar uygulanmak üzere 1 Şubat 1998 tarihinden itibaren yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin kanun kapsamında yer alan illerde bulunan işyerlerinde çalıştırdıkları işçilerin, 1 Şubat 1998 tarihinden önce bu illerde işyeri bulunan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, 31.10.1997 tarihinden önce vermiş oldukları en son sigorta prim bordrolarında bildirdikleri işçi sayısına ilave olarak işe aldıkları ve fiilen çalıştırdıkları işçilerin ücretlerinden kestikleri ve beyan ederek tahakkuk ettirdikleri gelir ve damga vergilerini beyanname verme süresini izleyen ikinci yılın aynı döneminde verebilmeleri hükme bağlanmıştır.

İşletmelerde Vergi, Resim, Harç İstisnası: 1.2.1998 tarihinden 31.12.2002 tarihine kadar uygulanmak üzere; Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamında sayılan illerde yapılacak teşvik belgeli yatırımlarla ilgili olarak;

- Arazi veya arsa tedariki ile ilgili olarak ivazlı veya ivazsız devir, temlik, kamulaştırma, satış vaadi sözleşmesi, intifa ve iştirak hakkı, alım, satım, kira, geri alma, geri verme, ifraz, tevhid, tescil, cins değişikliği, rehin ve ipotek tesis ve terkini, ıslah ve değişiklik işlemleri ile bu işlemler dolayısıyla düzenlenen kağıtlar,
- Kredi verilmesi ile ilgili işlemler, bu konuda düzenlenen kağıtlar ve kredi işlemleri nedeniyle her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben alınan paralar

veraset ve intikal vergisi, damga vergisi, banka ve sigorta muameleleri vergisi, emlak vergisi ve harçlar ile 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununa göre alınan vergi, resim ve harçtan müstesnadır.

Sigorta Primi İşveren Payı: 31.12.2002 tarihine kadar uygulanmak üzere; Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamında sayılan illerde, 1.2.1998 tarihinden itibaren yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin bu illerdeki işyerlerinde çalıştırdıkları işçiler ile 1.2.1998 tarihinden önce işe başlamış olan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin 31.10.1997 tarihinden önce idareye vermiş oldukları en son 4 aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri işçi sayısına ilave olarak yeni işe aldıkları ve bu işyerlerinde fiilen çalıştırdıkları işçiler için, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 72 ve 73'ncü maddeleri uyarınca prime esas kazançları üzerinden tahakkuk ettirilecek primlerin işveren hissesi Hazinece karşılanmaktadır.

Bedelsiz Yatırım Yeri Tahsisi: 23 Ocak 1998 tarih ve 23239 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 4325 Sayılı Kanunun 8'inci maddesiyle Kalkınmada Öncelikli Yörelerde; organize sanayi bölgelerine öncelik verilmek üzere en az 10 kişilik istihdam öngören teşvik belgeli yatırımlar için gerçek ve tüzel kişilere, Hazineye ait arazi ve arsaların mülkiyeti bedelsiz olarak devredilebilir hükmü getirilmiştir. Bu maddenin uygulanması ile ilgili hükümler Maliye Bakanlığınca hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenecektir. Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten 31.12.2002 tarihine kadar uygulanmak üzere yeni işe başlayan mükellefler ile daha önce faaliyette olan mükelleflerin 31.7.1997 tarihinden sonra işe aldıkları ve fiilen çalıştırdıkları işçilerin Sosyal Sigorta Primlerinin işveren hissesi Hazine tarafından karşılanmaktadır.

YATIRIM TEŞVİK UYGULAMALARINDA YÖRELER

Gelişmiş Yöre Kapsamındaki İller	Normal Yöre Kapsamındaki İller		Kalkınmada Öncelikli Yöre Kapsamındaki İller	
<p>İstanbul (İl sınırları)</p> <p>Ankara (Büyük Şehir Belediyesi hudutları içi)</p> <p>İzmir (Büyük Şehir Belediyesi hudutları içi)</p> <p>Bursa (Büyük Şehir Belediyesi hudutları içi)</p> <p>Adana (Büyük Şehir Belediyesi hudutları içi)</p> <p>Antalya (Büyük Şehir Belediyesi hudutları içi)</p> <p>Kocaeli (İl sınırları)</p>	<p>Ankara (Büyük Şehir Belediyesi hudutları dışı)</p> <p>İzmir (Büyük Şehir Belediyesi hudutları dışı)</p> <p>Bursa (Büyük Şehir Belediyesi hudutları dışı)</p> <p>Adana (Büyük Şehir Belediyesi hudutları dışı)</p> <p>Antalya (Büyük Şehir Belediyesi hudutları dışı)</p> <p>Çanakkale (Bozcaada ve Gökçeada ilçeleri hariç)</p>	<p>Eskişehir Konya Gaziantep Sakarya Bolu Burdur Kütahya Afyon Tekirdağ Yalova İçel Muğla Aydın Balıkesir Kırklareli Kayseri Denizli Bilecik Edirne Isparta Manisa Uşak Düzce Hatay</p>	<p>Kastamonu Çorum Artvin Erzincan Trabzon Sivas Osmaniye Aksaray K.Maraş Kilis Bartın Tokat Çankırı Sinop Ordu Erzurum Diyarbakır Yozgat Şanlıurfa Nevşehir Elazığ Amasya Karabük Malatya Zonguldak Karaman Niğde Samsun</p>	<p>Tunceli Adıyaman Kars Gümüşhane Bayburt Batman Mardin Van Siirt İğdır Hakkari Bitlis Ardahan Bingöl Ağrı Şırnak Muş Rize Kırşehir Kırıkkale Giresun Çanakkale (Bozcaada ve Gökçeada ilçeleri)</p>

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Anadolu Yayıncılık, Yurt Ansiklopedisi.
- İlgili Resmi Gazeteler.
- M.E.B., Lise-Coğrafya, İstanbul, 2000.
- T.C. Başbakanlık DPT Müsteşarlığı, İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, 1996.
- T.C. Başbakanlık DPT Müsteşarlığı, İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Müdürlüğü, 2000 Yılı Yatırım Programı, Yatırımların İllere Göre Dağılımı
- T.C. Başbakanlık DPT Müsteşarlığı, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) 2002 Yılı Programı Destek Çalışmaları, Ekonomik ve Sosyal Göstergelerdeki Gelişmeler, Ankara, 2002
- T.C. Başbakanlık DPT Müsteşarlığı, İller İtibariyle Çeşitli Göstergeler, 1999.
- T.C. Başbakanlık DİE, Genel Nüfus Sayım Geçici Sonuçları 2000.
- T.C. Başbakanlık DİE, Genel Nüfus Sayım Sonuçları 1990.
- TC. Başbakanlık DİE “1990 Genel Nüfus Sayımı” Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri
- T.C. Başbakanlık DİE, Tarımsal Yapı, 2000.
- T.C. Başbakanlık DİE, Türkiye İstatistik Yıllığı, 2000
- T.C. Başbakanlık DİE, Yıllık İmalat Sanayi İstatistikleri, 1999.
- T.C. Sağlık Bakanlığı, Sağlık İstatistikleri, 2000
- T.C. Sağlık Bakanlığı, Yataklı Tedavi Kurumları İstatistik Yıllığı, 1999
- Türkiye Bankalar Birliği, Bankacılar, Özel sayı, Türkiye’de İller ve Bölgeler İtibariyle Gelir, Nüfus, Banka Sayısı, Şube Sayısı, Toplam Krediler ve Toplam Mevduat “1990-1999” Sayı 38- Ekim 2001
- Türkiye Bankalar Birliği, Bankalarımız 2000, Mayıs 2001.
- Türkiye İş Kurumu, İstatistik Yıllığı, 2000
- www.die.gov.tr/nufussayimi
- www.hazine.gov.tr
- YÖRÜK Sedat, Yatırımlarda Devlet Yardımları, T.C. Hazine Müsteşarlığı, Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü,